आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको

अर्ध-वार्षिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
फागुन २०६७

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
१९ फागुन २०६७

विषय सूची

विवरण	पृष्ठ
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	१
आन्तरिक आर्थिक स्थिति	२
गार्हस्थ्य उत्पादन	२
मूल्य स्थिति	४
सरकारी वित्त	५
बाह्य क्षेत्र	६
वित्तीय बजार	९
मौद्रिक तथा समग्र तरलता स्थिति	१०
मुद्रा प्रदाय	१०
वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप परिचालन तथा कर्जा प्रवाह	११
वाणिज्य बैंकहरूको तरलताको स्थिति	१२
तरलता व्यवस्थापन	१३
व्याजदर	१४
वित्तीय तथा वाह्य क्षेत्र कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन स्थिति	१४
नियमन तथा सुपरिवेक्षण	१४
लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच	१७
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	२०
आर्थिक तथा मौद्रिक परिदृश्य	२१
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तथा व्यवस्थापन	२३
अनुसूची १ आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूको प्रगति तालिका	२७
अनुसूची २ मौद्रिक सर्वेक्षण	४२
अनुसूची ३ परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरुको सूची	४३
तथ्याङ्क तालिका	४८

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षा

पृष्ठभूमि

१. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ ले निर्दिष्ट गरे वमोजिम मूल्य स्थिरता र वाह्य तथा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्दै उच्च तथा दिगो आर्थिक वृद्धिको लागि सहज वातावरण निर्माण गर्ने मूलभूत उद्देश्य सहित यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि वार्षिक रुपमा मौद्रिक नीति तर्जुमा गरी सार्वजनिक गर्दै आएको छ भने अर्थतन्त्रको उत्पादन, सरकारी वित्त, मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र र वाह्य क्षेत्रको अर्ध-वार्षिक समीक्षा र बाँकी अवधिको आन्तरिक तथा वाह्य परिदृश्यको विश्लेषणको आधारमा मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्यक्रम समावेश गरी नियमित रुपमा मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षा सार्वजनिक गर्ने गरेको छ। नेपाल राष्ट्र बैंकले चालू आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीति २०६७ साउन १२ गते सार्वजनिक गरेको थियो। सरकारको बजेट आउन ढिलाई भइरहेको अवस्थामा कार्यान्वयनमा ल्याइएको मौद्रिक नीति बजेट आइसकेपछिको अवस्थामा पुनरावलोकन गर्नु पर्ने अवस्थाबीच यसको अर्ध-वार्षिक समीक्षा गरिएको छ। यस अर्ध-वार्षिक समीक्षाले पनि अर्थतन्त्रको समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू र यस बैंकले कार्यान्वयनमा ल्याएका नीति तथा कार्यक्रमहरूको बारेमा जानकारी दिन र आगामी दिनहरूमा मौद्रिक नीतिको मार्गदर्शन तय गर्न तथा वित्तीय व्यवस्थापनमा सुधार गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

२. सन् २००७ को उत्तरार्द्धबाट शुरु भएको अमेरिकी वित्तीय संकट गहिरिएर अन्य मुलुकहरूमा संक्रमण हुँदै जाँदा सन् २००९ मा विश्व उत्पादनमा ०.६ प्रतिशतले कमी आएको थियो। यसबीच सरकार र केन्द्रीय बैंकहरूले अवलम्बन गरेका वित्तीय तथा मौद्रिक उपायहरू र अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाहरू तथा जी-२० समूह लगायतको सामूहिक प्रयासबाट लगानीकर्ताहरूको आत्मविश्वास सुदृढ हुन गएकोले आन्तरिक तथा वाह्य मागमा सुधार हुन गई सन् २०१० मा विश्व आर्थिक वृद्धिदर ५.० प्रतिशत रह्यो। आर्थिक पुनरूत्थानको गति विश्वका विभिन्न क्षेत्र तथा मुलुकहरूमा समान नरहेको र विकसित मुलुकहरूमा बेरोजगारी उच्च स्तरमा रहेकोले आर्थिक वृद्धि कमजोर रहेको, विगत केही समयदेखि यूरो क्षेत्रमा सृजित सरकारी ऋण तथा बैकिङ्ग जोखिमबाट लगानीकर्ता र उपभोक्ता आश्वस्त हुन नसकिरहेको तथा अधिक पूँजी आप्रवाह र मन्दीको समयमा अपनाइएको लचिलो मौद्रिक तथा वित्त नीतिबाट सृजित अधिक मागको कारण उदीयमान अर्थतन्त्रहरूमा मुद्रास्फितिदर उच्च रहँदै आएको जस्ता विश्व अर्थतन्त्रमा विद्यमान सम्भावित जोखिमहरूको विश्लेषणको आधारमा सन् २०११ मा विश्व आर्थिक वृद्धिदर ४.४ प्रतिशत रहने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण रहेको छ।

३. विश्वको सवैभन्दा ठूलो अमेरिकी अर्थतन्त्र सन् २०१० मा २.८ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा सन् २०११ मा करिब ३.० प्रतिशतले विस्तार हुने प्रक्षेपण रहेको छ। यूरो क्षेत्र र संयुक्त अधिराज्यको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१० मा क्रमशः १.८ प्रतिशत र १.७ प्रतिशत रहेकोमा

सन् २०११ मा क्रमशः १.५ प्रतिशत र २.० प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । त्यसैगरी, सन् २०१० मा ४.३ प्रतिशतले विस्तार भएको जापानी अर्थतन्त्र सन् २०११ मा १.६ प्रतिशतले मात्र विस्तार हुने अनुमान छ। नेपालका दुई छिमेकी मुलुकहरूमध्ये भारतीय अर्थतन्त्र सन् २०१० मा ९.७ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०११ मा ८.४ प्रतिशतले विस्तार हुने प्रक्षेपण छ । त्यसैगरी, सन् २०१० मा चीनको आर्थिक वृद्धिदर १०.३ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०११ मा ९.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

४. मन्दीको अवस्थामा अपनाइएको लचिलो मौद्रिक नीतिबाट मूल्यस्तरमा परेको प्रभाव र विश्व अर्थतन्त्रमा विद्यमान जोखिमकाबीच अधिकांश मुलुकहरूले खुकुलो मौद्रिक तथा वित्तीय नीतिबाट सुरक्षित वहिर्गमन रणनीति (Exit strategies) अवलम्वन गरेका छन् । भारतीय रिजर्भ बैंकले रिपो दर ९.० प्रतिशतबाट घटाएर ४.७५ प्रतिशतमा र अनिवार्य नगद मौज्दात दर ९.० प्रतिशतबाट घटाएर ५.० प्रतिशत कायम गरेकोमा मौद्रिक नीतिलाई कसिलो बनाउँदै अनिवार्य नगद मौज्दातदर र रिपोदरमा पटक पटक वृद्धि गरी क्रमशः ६.० प्रतिशत र ६.५ प्रतिशत कायम गरेको छ भने चीनको केन्द्रीय बैंकले पनि मौद्रिक नीति कसिलो बनाउँदै लगेको छ । अमेरिकी फेडरल रिजर्भले लामो समयदेखि लक्षित फण्डस् रेट शून्य देखि ०.२५ प्रतिशत कायम गरेको छ ।

५. सन् २०१० मा विकसित मुलुकहरूमा उपभोक्ता मुद्रास्फिति १.५ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०११ मा मुद्रास्फीतिदर १.६ प्रतिशत रहने अनुमान छ । त्यस्तै, उदीयमान तथा विकासोन्मुख मुलुकहरूमा सन् २०१० मा मुद्रास्फीतिदर ६.३ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०११ मा ६.० प्रतिशत रहने अनुमान गरिएको छ । आर्थिक पुनरूत्थानको क्रममा अपनाईएको लचिलो मौद्रिक नीतिबाट मूल्यस्तरमा परेको चापलाई न्यूनीकरण गर्न यी मुलुकहरूमा मौद्रिक नीति कसिलो बनाउँदै लगिएकोले सन् २०११ मा मुद्रास्फीतिदरमा सीमान्त रूपमा सुधार हुने अनुमान रहेको हो । नेपालको मुद्रास्फीतिलाई बढी प्रभावित गर्ने छिमेकी मुलुक भारतमा भने मुद्रास्फीतिदर उच्च नै रहेको छ । जनवरी २०१० मा ८.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको थोक मूल्य सूचकाङ्क जनवरी २०११ मा ८.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने सोही अवधिमा खाद्य सामाग्रीको थोक मूल्य १५.६ प्रतिशतले बढेको छ ।

आन्तरिक आर्थिक स्थिति

गार्हस्थ्य उत्पादन

६. मुलुक हाल राजनीतिक संक्रमणको अवस्थाबाट गुज्रिरहेको छ । राजनीतिक संक्रमण लम्बिदै गएको, शान्ति सुरक्षाको स्थितिमा अपेक्षित सुधार हुन नसकेको, निजी लगानी प्रोत्साहित हुन नसकेको र हिउँद याममा लामो समयसम्मको विद्युत लोडशेडिङ्ग निरन्तर रहेको जस्ता कारकहरूबीच सरकारी बजेटमा ढिलाई हुँदा आन्तरिक आर्थिक गतिविधिहरूमा अपेक्षित गतिशीलता आउन सकेको छैन । औद्योगिक लगानीको लागि अनुकूल वातावरण नरहेको कारण अर्थतन्त्रको उत्पादन क्षमतामा ह्रास आईरहेकोले उत्पादनमा दीर्घकालीन प्रभाव पर्न सक्ने जोखिम देखिएको छ ।

७. चालू आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा शोधनान्तर घाटाको स्थितिलाई वचतमा रुपान्तरण गर्ने तथा दुई अङ्कको मूल्य वृद्धिदरलाई ७.० प्रतिशतमा सीमित गर्दै समग्र आर्थिक स्थायित्व कायम गर्ने विषयलाई केन्द्रविन्दुमा राखिएको थियो । आर्थिक वर्षको पहिलो छ महिनाको सरदर मूल्य वृद्धिदर एकल अङ्कमा झरेको भएपनि वाञ्छित सीमाभित्र आइसकेको

छैन । त्यस्तै वाह्य क्षेत्रमा अघिल्लो वर्षको यसै अवधिको तुलनामा सुधार भएपनि शोधनान्तर स्थिति घाटामै रहेको छ । अर्कोतर्फ, समीक्षा अवधिमा मौद्रिक विस्तार सीमान्तमात्र भएकोले आर्थिक वृद्धिलाई सहजीकरण गर्न बैंकिङ्ग क्षेत्रमा मौद्रिक तरलता पर्याप्त रहेको छैन । उपरोक्त तथ्यहरूले आर्थिक व्यवस्थापनमा चुनौतीहरू कायमै रहेको स्पष्ट संकेत गरेकोले मौद्रिक व्यवस्थापन सन्तुलित तवरले अगाडि बढाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

८. कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा करिव ३५ प्रतिशत अंश ओगट्ने कृषि क्षेत्रको उत्पादन धेरै हदसम्म मनसुनको अवस्थामा निर्भर रहने गरेको छ । यस वर्षको वर्षे मनसुन सन्तोषजनक रहेकोले कृषि उत्पादनमा सकारात्मक प्रभाव परेको छ । नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले २०६७ मंसीर महिनामा सार्वजनिक गरेको प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूको प्रारम्भिक उत्पादन अनुमान अनुसार आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा धान बाली लगाइएको क्षेत्रफलमा १.० प्रतिशतले वृद्धि हुनुका साथै उत्पादकत्वमा समेत ९.७ प्रतिशतले वृद्धि भएकोले धानको उत्पादन १०.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । त्यसैगरी, अर्को प्रमुख खाद्यान्न बाली मकै लगाइएको क्षेत्रफल ३.५ प्रतिशत र उत्पादकत्व ७.७ प्रतिशतले वृद्धि भएकोले उत्पादन ११.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।

९. ऊर्जा संकट यथावत कायम रहेकोले हिउँदयाममा लामो समयसम्मको लोडशेडिङ्ग हुँदै आएको छ। यसबाट सामान्य जनजीवन प्रभावित हुनुका साथै उत्पादन लागत बढ्न गई सेवा व्यवसाय र औद्योगिक उत्पादनमा गहन प्रतिकूल असर पर्न गएकोले आर्थिक सन्तुलनलाई समेत कमजोर बनाएको छ । विद्युत आपूर्ति लगायत उत्पादन तथा लगानी वातावरणमा उल्लेख्य सुधार आउन सक्ने संभावना नरहेकोले चालू आर्थिक वर्षमा पनि औद्योगिक उत्पादन सामान्य रहने देखिन्छ । विद्युत संकट निराकरणका लागि जारी गरिएको तत्कालीन, अल्पकालीन र दीर्घकालीन कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्दा लोडशेडिङ्गको समयलाई घटाउँदै लगी आर्थिक गतिविधिमा गतिशीलता ल्याउन सकिएको छैन ।

१०. सेवा क्षेत्रतर्फ आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनासम्ममा हवाई मार्गबाट नेपाल आउने पर्यटक संख्या १८.९ प्रतिशतले वृद्धि भई २ लाख ५४ हजार पुगेको छ। अघिल्लो बर्ष यो वृद्धिदर ८.१ प्रतिशत थियो । यस अवधिमा तेस्रो मुलुकबाट आउने पर्यटक संख्या १६.० प्रतिशतले बढेको छ भने भारतीय पर्यटक आगमन ३१.५ प्रतिशतले बढेको छ। विश्व आर्थिक मन्दीमा सुधार भएको तथा नेपालमा हवाई उडान भर्ने वाह्य कम्पनीहरूको संख्यामा वृद्धि भएकोले पर्यटक आगमन वृद्धिमा सहयोग पुगेको हो। सन् २०११ लाई नेपाल सरकारले नेपाल पर्यटन वर्षको रुपमा घोषणा गरी सोही अनुरुप पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरिरहेको छ । यसबाट आगामी दिनमा पर्यटक आगमन बढ्न गई होटल व्यवसाय लगायत ट्रेकिङ्ग, र्‍याफ्टिङ्ग, आन्तरिक उड्डयन जस्ता पर्यटकीय गतिविधिहरूमा सुधार आउने अपेक्षा गरिएकोले आर्थिक वृद्धि तथा वैदेशिक मुद्रा आर्जनमा यस क्षेत्रको योगदान बढ्ने देखिन्छ ।

११. समीक्षा अवधिमा संचारतर्फ सन्तोषप्रद विस्तार भएको छ । उदाहरणको लागि नेपाल टेलिकमले वितरण गरेको टेलिफोन लाइन संख्या अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनामा १४.५ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा अवधिमा १७.२ प्रतिशतले बढेको छ। यसका अतिरिक्त शहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा टेलिफोन सेवा उपलब्ध गराउने कम्पनीहरू स्पाइस नेपाल तथा यूटिएलले समेत थप सेवा विस्तार गरेका छन् ।

१२. समीक्षा अवधिमा थप ३ वाणिज्य बैंक, ९ बिकास बैंकहरू सञ्चालनमा आएको तथा वाणिज्य बैंकका शाखा संख्यामा विस्तार हुने क्रम पनि जारी नै रहेको भएतापनि निक्षेप परिचालन तथा कर्जा विस्तार गत वर्षको तुलनामा केही कम रहने देखिएको छ । तसर्थ, वित्तीय मध्यस्थता सेवाको विस्तार सामान्य रहने देखिन्छ ।

१३. विश्व आर्थिक मन्दीको प्रभाव नेपालका प्रमुख रोजगार गन्तव्य मुलुकहरूमा समेत परेकोले अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनामा वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपालीहरूको संख्या १.४ प्रतिशतले मात्र बढेकोमा उक्त मुलुकहरूमा मन्दीको प्रभाव न्यून हुँदै गएकोले नेपाली श्रमिकहरूको माग पनि बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो ६ महिनामा वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपालीहरूको संख्या २७.३ प्रतिशतले बढेको छ। यस अवधिमा खासगरी मलेशिया र साउदी अरेबियाबाट नेपाली श्रमिकहरूको माग उल्लेख्य रुपले बढेको छ । समीक्षा अवधिमा वैदेशिक रोजगारीको प्रमुख दुई गन्तब्यहरूमा मलेशिया (३८.८ प्रतिशत) र साउदी अरेविया (१७.९ प्रतिशत) रहेका छन् । यस अवधिमा अन्य प्रमुख गन्तव्यहरूमा कतार (८.९ प्रतिशत) र यु.ए.ई (६.९ प्रतिशत) रहेका छन् ।

मूल्य स्थिति

१४. अघिल्लो वर्षको तुलनामा यस वर्ष मूल्य वृद्धिदरमा केही कमी आएको भएपनि यसको सुधार र स्तर अपेक्षित रहेको छैन । विगत केही वर्षदेखि मूल्य वृद्धि दुई अंकमा रहेको परिप्रेक्ष्यमा अधिक मागको अवस्था सृजना हुन नदिने गरी मौद्रिक व्यवस्थापन गरिदै आएको छ । तथापि, इन्धनको मूल्यमा गरिएको समायोजन, ज्यालादरमा भएको वृद्धि, कमजोर वितरण तथा अनुगमन प्रणाली, प्रमुख व्यापार साझेदार तथा सीमावर्ती क्षेत्रमा भएको मूल्य वृद्धिको प्रभाव आदि जस्ता आपूर्ति पक्षसंग सम्वन्धित कारकहरूले गर्दा मूल्यमा अपेक्षित सुधार हुन नसकेको हो । यसको अतिरिक्त निक्षेपको व्याजदरमा आएको वृद्धि संगै कर्जाको व्याजदरमा पनि वृद्धि भएकोले उत्पादन लागतमार्फत मूल्य स्तरमा केही हदसम्म प्रभाव परेको छ ।

१५. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को छैठौं महिनामा वार्षिक विन्दुगत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ११.३ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो मुद्रास्फीति १०.७ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा अवधिमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहको मूल्य सूचकाङ्कमा १७.६ प्रतिशतले र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य सूचकाङ्कमा ६.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यी समूहहरूको मूल्य सूचकाङ्कको वृद्धिदर क्रमशः १८.३ प्रतिशत र ४.६ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा अवधिमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहमा पर्ने वस्तुहरूमध्ये तरकारीको वार्षिक विन्दुगत मूल्य सूचकाङ्कको वृद्धि सवैभन्दा वढी ६७.४ प्रतिशत रहेको छ । तरकारी लगायत चिनी तथा मिठाई, मसला, फलफूल, दूध तथा हल्का पेय पदार्थहरूको मूल्यमा भएको वृद्धिका कारण खाद्य तथा पेय पदार्थको मूल्यमा उच्च दरले वृद्धि भएको हो । समीक्षा अवधिमा गैर-खाद्यवस्तु तथा सेवा समूहका वस्तुहरूमध्ये घरायसी उपभोग्य सामान, कपडा तथा जुत्ता चप्पल तथा यातायात क्षेत्रको मूल्य सूचकाङ्कमा वृद्धि भएकोले गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको सूचकाङ्कमा वृद्धि भएको छ ।

१६. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक विन्दुगत वृद्धिदर १२.८ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो बर्षको सोही अवधिमा यस्तो वृद्धिदर १६.० प्रतिशत रहेको थियो । थोक मूल्य अन्तर्गत कृषिजन्य वस्तु र स्वदेशमा उत्पादित वस्तुहरूको मूल्य सूचकाङ्क क्रमशः १६.२ प्रतिशत र ८.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यी वस्तुहरूको सूचकाङ्क क्रमशः ३०.२ प्रतिशत र १०.४ प्रतिशतले

वृद्धि भएको थियो । त्यसैगरी अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा १.८ प्रतिशतले ह्रास भएको आयातित वस्तुहरूको थोकमूल्य सूचकाङ्कमा भने समीक्षा अवधिमा ९.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।

१७. कृषिजन्य वस्तुहरूमध्ये मसला, फलफूल तथा तरकारी, खाद्यान्न र पशुजन्य उत्पादन तथा नगदेवालीको थोकमूल्यमा परेको चापले समीक्षा अवधिमा कृषिजन्य वस्तुहरूको मूल्य सूचकाङ्कमा वृद्धि भएको छ । स्वदेशमा उत्पादित वस्तुहरूमध्ये पेय तथा सूर्तीजन्य पदार्थको मूल्य सूचकाङ्कमा उच्च वृद्धि भएको छ । आयातित वस्तुहरूमध्ये समीक्षा अवधिमा पेट्रोलियम पदार्थ तथा कोइलाको मूल्य सूचकाङ्क सबैभन्दा बढी १७.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । समीक्षा अवधिमा विद्युत तथा विद्युतीय सामाग्री, रासायनिक मल तथा रासायनिक वस्तु, कपडाजन्य वस्तु तथा औषधिजन्य वस्तुको थोक मूल्यमा समेत वृद्धि भएको छ ।

१८. समीक्षा अवधिमा वार्षिक विन्दुगत राष्ट्रिय तलव तथा ज्यालादर सूचकाङ्कमा १२.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त सूचकाङ्क १७.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा १८.० प्रतिशतले वृद्धि भएको तलव सूचकाङ्कमा समीक्षा अवधिमा कुनै वृद्धि नभएतापनि ज्यालादर सूचकाङ्कमा भएको वृद्धिको कारण समग्र तलव तथा ज्यालादर सूचकाङ्कमा वृद्धि भएको हो । ज्यालादर अन्तर्गत कृषि मजदुर, औद्योगिक मजदुर र निर्माण मजदुरको ज्यालादरमा वृद्धि भएको छ ।

सरकारी वित्त

१९. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनाको अवधिमा नेपाल सरकारको नगद प्रवाहमा आधारित बजेट रू. २२ अर्ब ४२ करोडले बचतमा रहेको छ। अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा सो बजेट रू. १० अर्ब १६ करोडले बचतमा रहेको थियो । पूँजीगत तथा चालू दुबै खर्चमा विस्तार हुन नसकेकोले समग्र बजेट बचतमा रहेको हो । यसको विपरित समीक्षा अवधिमा नेपाल सरकारले रू. ४ अर्ब ४९ करोड २५ लाखको खुद आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको छ । यस अवधिमा नेपाल सरकारले ट्रेजरी विल्सको निष्कासन मार्फत् रू. १ अर्ब ५० करोड र विकास ऋणपत्र मार्फत रू. ३ अर्ब वरावरको आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको छ भने रू. ७५ लाख बरावरको विशेष ऋणपत्रको भुक्तानी गरेको छ ।

२०. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनाको अवधिमा नेपाल सरकारको खर्चमा कमी आएको तर साधन परिचालन बढेकोले नेपाल राष्ट्र बैंकमा रू. २८ अर्ब ९५ करोड कुल नगद बचत कायम रहेको छ । नेपाल सरकारले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपयोग गरेको रू. १६ अर्ब ७१ करोड अधिविकर्षलाई समायोजन गर्दा नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकसंग २०६७ पुस मसान्तमा रहेको खुद नगद बचत रू. १२ अर्ब २४ करोड हुन आउँछ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकमा रू. ३ अर्ब ४२ करोड खुद नगद बचत कायम रहेको थियो ।

२१. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनासम्ममा नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च ६.३ प्रतिशतले घटेर रू. ८० अर्ब ८५ करोड भएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा सरकारी खर्च ३१.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । नेपाल सरकारको कुल खर्च अन्तर्गत चालू खर्च १.३ प्रतिशतले घटी रू. ५९ अर्ब ८७ करोड पुगेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा चालू खर्च ४०.२ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा अवधिमा पूँजीगत खर्च १५.० प्रतिशतले घटेर रू. ८ अर्ब ९७ करोड हुन आएको छ । अघिल्लो बर्ष उक्त खर्च

३३.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । बजेट आउनमा भएको ढिलाईले सरकारी खर्चमा ह्रास आएको हो ।

२२. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनासम्ममा नेपाल सरकारको राजस्व परिचालन १४.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ९१ अर्ब ३३ करोड पुगेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा राजस्व परिचालन ३४.० प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । समीक्षा अवधिमा आयात विस्तार न्यून रहेको कारण भंसार लगायत यससंग संवन्धित राजस्वको वृद्धिदरमा कमी आएको कारण राजस्व परिचालनको वृद्धिदरमा पनि कमी आएको हो । समीक्षा अवधिमा मूल्य अभिवृद्धि कर मार्फत रू. २९ अर्ब ४५ करोड, भन्सार महसूलबाट रू. १६ अर्ब ८८ करोड, अन्तःशुल्क मार्फत रू. १३ अर्ब २५ करोड र आयकरबाट रू. १९ अर्ब ५ करोड राजस्व परिचालन भएको छ । समीक्षा अवधिसम्मको प्रवृत्तिको आधारमा विश्लेषण गर्दा राजस्व परिचालनको वार्षिक लक्ष्य पूरा हुन कठीन हुने देखिन्छ ।

२३. समयमा नै बजेट कार्यान्वयनमा आउन नसक्दा वैदेशिक सहयोग पनि प्रभावित भएको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनाको अवधिमा वैदेशिक नगद अनुदान २.९ प्रतिशतले घटी रू. १२ अर्ब ६९ करोड प्राप्त भएको छ भने वैदेशिक नगद ऋण अघिल्लो वर्षको तुलनामा १५.६ प्रतिशतले बढेर रू. २ अर्ब २९ करोड हुन आएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा वैदेशिक अनुदान रू. १३ अर्ब ७ करोड र वैदेशिक नगद ऋण रू. १ अर्ब ९८ करोड प्राप्त भएको थियो । पूँजीगत खर्चलाई विस्तार गरी बजेट बक्तब्यमा उल्लेख भए बमोजिम दातृ निकायबाट बढी भन्दा बढी विदेशी अनुदान परिचालन गर्न सकेमा शोधनान्तर वचत हासिल गर्नमा समेत सहयोग पुग्नेछ ।

बाह्य क्षेत्र

२४. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा नेपालको शोधनान्तर रू. ४ अर्ब ४३ करोडले घाटामा रहेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा शोधनान्तर रू. १६ अर्ब ६४ करोडले घाटामा रहेको थियो । वस्तु निर्यात र विप्रेषण आप्रवाहमा वृद्धि भएको र आयातमा पनि कमी आएकोले चालू खाता घाटामा सुधार भई शोधनान्तर घाटा पनि अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा कम रहेको हो । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा कुल व्यापार घाटामा ३.० प्रतिशतले कमी आएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो व्यापार घाटा ५८.० प्रतिशतले बढेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा वस्तु निर्यातमा ५.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने सुनको आयातमा कडाई गरिएकोले यसको आयातमा भारी गिरावट आएको हुँदा कुल बस्तु आयात १.६ प्रतिशतले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा निर्यात ११.१ प्रतिशतले घटेको थियो भने आयात ४०.२ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा अवधिमा सेवा तर्फको आय तथा खर्च दुबैमा कमी आएको भएतापनि बैदेशिक अध्ययन खर्च उच्च दरले घटेको कारण सेवा तर्फको खर्च आयको तुलनामा उच्च दरले घटेकोले खुद सेवा घाटामा पनि अघिल्लो वर्षको तुलनामा कमी आएको छ ।

२५. समीक्षा अवधिमा सुनको आयातमा उल्लेख्य कमी आएको कारण कुल आयातमा कमी आएको भएतापनि सुनवाहेकको आयात भने १८.७ प्रतिशतले र सुन एवम् पेट्रोलीयम पदार्थ बाहेकको आयात १२.२ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा यस्तो आयात क्रमशः २३.३ प्रतिशत र ३२.३ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा अवधिमा सुनको आयातमा उल्लेख्य कमी आएतापनि पेट्रोलीयम पदार्थको आयात उच्च रहेकोले सुन वाहेकको आयात उच्च नै रहन गएको हो ।

२६. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा भारततर्फको वस्तु निर्यात ९.७ प्रतिशतले बढेको छ भने अन्य मुलुकतर्फको वस्तु निर्यात ०.५ प्रतिशतले घटेको छ । खासगरी भारततर्फ जुटका सामान, जडिबुटी, तार, अलैंची, प्लाष्टिकका सामान र एम.एस. पाइपको निर्यात बढेको र अन्य मुलुकतर्फ दाल, ऊनी गलैंचा, छाला, पश्मिना, छालाका तयारी सामान र चियाको निर्यातमा वृद्धि भएका कारण समग्र निर्यातमा वृद्धि हुन गएको हो । समीक्षा अवधिमा भारतबाट आयात हुने पेट्रोलियम पदार्थ, एम.एस.बिलेट, रासायनिक मल, कोल्डरोल्ड सिट इन क्वाइल, हटरोल्ड सिट इन क्वाइल र अन्य मेसिनरी तथा पार्ट्सको आयात बढेको कारण भारततर्फको आयात २८.० प्रतिशतले बढेको छ भने सुनको आयातमा उल्लेख्य कमी आएको तथा अन्य मुलुकबाट आयात हुने सुपारी, स्टिलका रड र पाता, अन्य मेसिनरी तथा पार्ट्स, धागो र भटमासको कच्चा तेलको आयातमा पनि कमी आएको कारण अन्य मुलुकतर्फको आयात ३४.२ प्रतिशतले घटेको छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को पहिलो छ महिनाको अवधिमा कुल रू. ३३ अर्ब ६१ करोडको सुन आयात भएकोमा समीक्षा अवधिमा रू. १ अर्ब ६६ करोडको मात्र सुन आयात भएको छ ।

२७. वाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न निजी क्षेत्रको विप्रेषण आप्रवाहले प्रमुख भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा निजी क्षेत्रको विप्रेषण आप्रवाह नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको करिव २० प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनाको अवधिमा विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर ११.५ प्रतिशत रही रू. ११८ अर्ब ४५ करोड बराबरको विदेशी मुद्रा विप्रेषण वापत भित्रिएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा यस्तो आय १२.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १०६ अर्ब १९ करोड रहेको थियो । अमेरिकी डलरमा भने यस्तो आप्रवाह अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनामा ११.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा अवधिमा १६.३ प्रतिशतले वृद्धि भई अमेरिकी डलर १ अर्ब ६३ करोड भित्रिएको छ । विप्रेषणबाट प्राप्त आयलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न आर्थिक वर्ष २०६६/६७ देखि वैदेशिक रोजगार वण्ड जारी गर्न थालिएको छ ।

२८. पर्यटन व्यवसाय नेपालको तुलनात्मक लाभ रहेको विदेशी मुद्रा आर्जनको दीगो स्रोत भएको र यस क्षेत्रको अन्य आर्थिक क्षेत्रसंग मजवुत अग्र (forward) र पृष्ठ (backward) सम्बन्ध रहेकोले यस क्षेत्रले विदेशी मुद्रा आर्जनको अतिरिक्त आय, उत्पादन तथा रोजगारी र घरेलु उद्योगको प्रवर्द्धन गर्न महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने अवस्था छ । तथापि, यस क्षेत्रबाट गार्हस्थ उत्पादन र भुक्तानी सन्तुलनमा उल्लेख्य योगदान प्राप्त हुन सेकेको छैन । चालू आर्थिक वर्षको पहिलो छ महिनाको अवधिमा हवाई मार्गबाट नेपाल भित्रिने पर्यटकहरूको संख्यामा सन्तोषप्रद वृद्धि भएको तथा सरकारले सन् २०११ लाई नेपाल पर्यटन वर्षको रुपमा घोषणा गरी पर्यटन प्रवर्द्धन सम्वन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गरिरहेकोले यस क्षेत्रबाट प्राप्त हुने आय बढ्दै जाने अनुमान छ ।

२९. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा रू. ४ अर्ब ४६ करोडको प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी नेपाल भित्रिएको छ । आर्थिक उदारीकराणको प्रारम्भिक वर्षहरूमा सेवा तथा उत्पादमूलक क्षेत्रहरूमा उत्साहप्रद विदेशी लगानी तथा प्रविधि भित्रिएको भएपनि मुलुकमा राजनीतिक अस्थिरताको सुरूवात भए संगै लगानी वातावरण खस्कदै गएकोले प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको क्षेत्रमा खासै प्रगति भएको छैन । पूर्वाधार, सूचना प्रविधि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन तथा जलविद्युत जस्ता ठूला लगानीका क्षेत्रहरूमा आवश्यक पूँजी जुटाउन विदेशी लगानीको आवश्यकता छ । यसै तथ्यलाई दृष्टिगत गरी गैर-आवासीय नेपालीहरूको मागलाई नेपाल

सरकारले आवश्यक सम्बोधन गरिसकेको छ । साथै, नेपाली बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट उक्त क्षेत्रहरूको लागि आवश्यक पर्ने पूँजी पर्याप्त मात्रामा जुट्न सक्ने स्थिति नभएकोले तोकिएको शर्तहरू अन्तर्गत रही निजी क्षेत्रले विदेशी ऋण लिन पाउने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । तसर्थ, राजनीतिक संक्रमणकालको अन्त्य भई शान्ति सुरक्षा तथा लगानी वातावरणमा सुधार आउन सके विदेशी लगानी बढ्न गई शोधनान्तर स्थिति तथा विदेशी विनिमय संचिति सुदृढ गर्न मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।

३०. २०६७ पुस मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय संचिति २०६७ असार मसान्तको तुलनामा ३.२ प्रतिशतले घटी रू. २६० अर्ब २९ करोड रहेको छ । २०६६ पुस मसान्तमा यस्तो संचिति १३.४ प्रतिशतले घटेको थियो । समीक्षा अवधिमा नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसंग अधिमूल्यन भएकोले अमेरिकी डलरमा भने २०६७ असारदेखि मंसीर मसान्तसम्ममा कुल संचिति ०.१ प्रतिशतले बढी अमेरिकी डलर ३ अर्ब ६२ करोड रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो संचिति ६.९ प्रतिशतले घटेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनासम्मको आयात प्रवृत्तिलाई आधार मान्दा विदेशी विनिमय संचितिको विद्यमान स्तरले ८.६ महिनाको वस्तु आयात र ७.३ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्दछ ।

३१. निर्यातको तुलनामा आयात उच्च रहेका कारण नेपालको भारतसंगको व्यापार घाटामा वृद्धि हुँदै गईरहेको र सोही अनुरुप भारतीय रूपैयाँको मागमा पनि चाप पर्दै गएको छ । भारतीय रूपैयाँको मागलाई व्यवस्थापन गर्ने दीर्घकालीन उपाय भारततर्फ निर्यात व्यापार वृद्धि गर्न आन्तरिक प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्नु नै भएपनि अल्पकालीन माध्यमको रुपमा हाल दुई उपायहरूको अवलम्बन गरिँदै आईएको छ । पहिलो उपायको रूपमा भारतबाट अमेरिकी डलर भुक्तान गरी आयात गरिने वस्तुहरूको सूचीलाई आवश्यकता अनुसार विस्तार गर्दै लगिने नीति लिइएको छ । यस क्रममा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा भारतबाट डलर भुक्तान गरी रू. २२ अर्ब १ करोड बराबरको आयात भएको छ । यस्तो आयात अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा रू. २५ अर्ब ९० करोड बराबरको भएको थियो । दोस्रो उपायको रुपमा डलर भारतीय बजारमा बिक्री गरी भारतीय रूपैयाँ खरिद गर्ने रहेको छ । यस क्रममा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा अमेरिकी डलर १ अर्ब २२ करोड बिक्री गरी भारतीय रूपैयाँ ५५ अर्ब ५६ करोड खरिद भएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा अमेरिकी डलर १ अर्ब ५ करोड बिक्री गरी भारतीय रूपैयाँ ४९ अर्ब ८२ करोड खरिद भएको थियो । समीक्षा अवधिमा भारतसँगको व्यापार घाटामा विस्तार भएकोले भारतीय रूपैयाँको खरिद बढेको हो ।

३२. २०६७ असार मसान्तको तुलनामा २०६७ पुस मसान्तमा नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ३.५ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ७.५ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको थियो । २०६७ पुस मसान्तमा अमेरिकी डलर एकको विनिमय दर रू. ७१.९५ पुगेको छ । २०६७ असार मसान्तमा उक्त विनिमय दर रू. ७४.४४ रहेको थियो । मुद्रा अधिमूल्यनले केही हदसम्म मूल्यलाई नियन्त्रण गर्न सघाउ पुगेको छ भने तेस्रो मुलुकतर्फको निर्यात प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा ह्रास आएको छ ।

वित्तीय वजार

३३. समीक्षा अवधिमा ३ वाणिज्य बैंक, ९ विकास बैंक र ३ लघुवित्त विकास बैंकगरी जम्मा १५ वटा बैंकहरू थप सञ्चालनमा आएका छन् भने २०६७ पुस मसान्तसम्ममा ३० वटा वाणिज्य बैंक, ८८ विकास बैंक, ७९ वित्त कम्पनी, २१ लघुवित्त विकास बैंक, सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने १६ सहकारी र ४५ गैरसरकारी संस्था सञ्चालनमा रहेका छन् । २०६६ पुस मसान्तसम्म २६ वाणिज्य बैंक, ७३ विकास बैंक, ७८ वित्त कम्पनीहरू, १७ लघु वित्त विकास बैंक, १६ सहकारी संस्थाहरू तथा ४५ लघु वित्त कारोवार गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरू रहेका थिए । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल संख्या २०६७ असार मसान्तमा २६४ रहेकोमा २०६७ पुस मसान्तमा २७९ पुगेको छ । त्यसैगरी, २०६७ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूका शाखा संख्या ९६६ रहेको छ ।

३४. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त गरेका विकास बैंकहरू ("ख" वर्ग) को निक्षेप परिचालन २०६७ असार मसान्तको तुलनामा ११.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ पुस मसान्तमा रू. ८६ अर्ब १८ करोड पुगेको छ । त्यसैगरी, कर्जा तथा लगानी २०६७ असार मसान्तको रू. ६५ अर्ब ६८ करोडबाट १२.३ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ पुस मसान्तमा रू. ७३ अर्ब ७४ करोड पुगेको छ । वित्त कम्पनीहरू ("ग" वर्ग) को कुल निक्षेप २०६७ असार मसान्तको रू. ७६ अर्ब ८६ करोडबाट १०.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ पुस मसान्तमा रू. ८५ अर्ब १६ करोड पुगेको छ भने कर्जा तथा लगानी २०६७ असार मसान्तको रू. ७९ अर्ब ८१ करोडबाट ८.४ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ पुस मसान्तमा रू. ८६ अर्ब ५० करोड पुगेको छ ।

३५. पूँजी वजारको महत्वपूर्ण अङ्ग शेयर वजार पछिल्ला वर्षहरूमा उत्साहजनक रहन सकेको छैन । शेयर मूल्यमा आएको गिरावटले खराव कर्जाको मात्रा बढ्न गई बैकिङ्ग क्षेत्रको स्वास्थ्यमा समेत प्रतिकूल असर पर्न सक्ने हुनाले शेयर बजारमा देखिएको समस्यालाई दृष्टिगत गरी मार्जिन-प्रकृतिको कर्जालाई केही खुकुलो गरिएतापनि यसबाट खासै प्रभाव पर्न सकेको छैन । नेपालको शेयर बजार परिसूचक नेप्से सूचकाङ्क वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०६६ पुस मसान्तको ५३०.९६ विन्दुबाट २४.१ प्रतिशतले घटी २०६७ पुस मसान्तमा ४०२.७५ विन्दुमा झरेको छ । बैंकिङ्ग क्षेत्रको मात्र कारोवार मूल्यलाई प्रतिनिधित्व गर्ने Banking Sub-Index २०६६ को पुस मसान्तमा ५०६.६२ विन्दुमा कायम रहेकोमा २०६७ पुस मसान्तमा ३६७.९३ विन्दुमा झरेको छ ।

३६. नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूमा बैंकिङ्ग समूहको हिस्सा अधिकतम रहेकोले यस समूहको शेयर मूल्यमा आउने उतारचढावले समग्र सूचकाङ्कमा नै असर पार्दछ । अधिकांश बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकले तोके अनुरुप पूँजी वृद्धि गर्न हकप्रद तथा बोनस शेयर जारी गरेको र नयाँ कम्पनीहरूले समेत शेयर जारी गरेकोले बजारमा शेयरको आपूर्ति बढ्न जानुका साथै शेयर बजारमा सर्वसाधारणको आर्कषणमा समेत कमी आएकोले नेप्से सूचकाङ्कमा गिरावट आएको हो । धितोपत्र बजारलाई स्थिरता प्रदान गर्न र लगानीकर्ताको विश्वास कायम राख्न संस्थागत लगानी उत्प्रेरित गर्ने, बजारमा तरलताको अभाव हुन नदिने र उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी विविधिकरण गर्ने वातावरण सृजना गर्नु आवश्यक छ । यसवाट धितोपत्र बजारको दिगो विकास हुनुको साथै समग्र आर्थिक कृयाकलापमा समेत विस्तार हुनेछ ।

३७. नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या २०६७ पुस मसान्तमा १९५ पुगेको छ भने यी कम्पनीहरूको चुक्ता पूँजी रू. ९३ अर्ब ८२ करोड रहेको छ । नेपाल स्टक

एक्सचेन्ज लिमिटेडमा थप धितोपत्रहरू सूचीकृत भएका कारण चुक्ता पूँजीमा वृद्धि भएको हो । २०६६ पुस मसान्तमा नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या १६५ र चुक्ता पूँजी रू. ७१ अर्ब ७१ करोड रहेको थियो । यस तथ्यबाट एक वर्षमा मात्रै रू. २२ अर्ब ११ करोड बराबरको थप पूँजी परिचालित भएको देखिन्छ । २०६७ पुस मसान्तसम्मा १९५ कम्पनीहरूको ९३ करोड १७ लाख २९ हजार कित्ता शेयर नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेडमा सूचीकृत भएको छ । सूचीकृत कम्पनीहरूमध्ये १६३ वटा वित्तीय संस्था (बीमा कम्पनी समेत), १८ वटा उत्पादन तथा प्रशोधन उद्योग, ४ वटा होटल, ४ वटा व्यापारिक संस्था, ४ वटा जल विद्युत कम्पनी र २ वटा अन्य समूहका रहेका छन् ।

३८. पूँजी वजारको अर्को एक उपकरणको रुपमा नेपाल सरकारले जारी गर्ने विकास ऋणपत्र पनि रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा कुल रू. ३ अर्बको विकास ऋणपत्र बोलकबोल प्रकृया मार्फत् बिक्री भएको छ । ५-वर्षे भुक्तानी अवधि र अंकित वार्षिक व्याजदर ९.५ प्रतिशत रहेको उक्त विकास ऋणपत्र प्रिमियममा बिक्री भएको थियो । सरकारी ऋणपत्र वाहेक पूँजी वजारमा कर्पोरेट ऋणपत्रहरू उल्लेख्य रुपमा निष्कासन भएका छैनन् ।

मौद्रिक तथा समग्र तरलता स्थिति

मुद्रा प्रदाय

३९. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा शोधनान्तर स्थिति घाटामा रहेको तथा मूल्य वृद्धिदर पनि उच्च रहेको कारण मौद्रिक नीतिलाई कसिलो पारिएकोले अघिल्ला वर्षहरूको तुलनामा मौद्रिक विस्तार नियन्त्रित रहेको थियो भने चालू आर्थिक वर्षमा सो विस्तार न्यूनतम स्तरमा झरेको छ । अघिल्लो वर्षको छ महिनासम्ममा विस्तृत मुद्राप्रदाय ६.८ प्रतिशतले बढेकोमा यस आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा ०.६ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको छ । बैंकिङ्ग क्षेत्रको खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा ह्रास आएको र आन्तरिक सम्पत्तिमा सीमान्त मात्र वृद्धि भएकोले विस्तृत मुद्रा प्रदायमा वृद्धि नभएको हो ।

४०. समीक्षा अवधिमा खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा कमी तथा साधन परिचालनको तुलनामा पूँजीगत खर्चमा विस्तार हुन नसकेकोले नेपाल सरकारमाथिको खुद दावी रू. २६ अर्ब ३१ करोड (१९.८ प्रतिशत) ले घटेको हुँदा समग्र मौद्रिक तरलतामा कमी आएको हो । समीक्षा अवधिमा नेपाल सरकारले उपयोग गरेको रू. १६ अर्ब ७१ करोडको अधिविकर्ष समायोजन पछि पनि नेपाल राष्ट्र बैंकमा रू. १२ अर्ब २४ करोडको नगद बचत कायम रहेको छ । यसर्थ, नेपाल सरकारको पूँजीगत खर्चमा विस्तार हुन थाले पछि मौद्रिक तरलता बढ्ने देखिन्छ ।

४१. विस्तृत मुद्राप्रदायका अंशमध्ये संकुचित मुद्राप्रदाय अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनासम्ममा ५.५ प्रतिशतले बढेकोमा चालू आर्थिक वर्षको समीक्षा अवधिमा ३.१ प्रतिशतले घटेको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आवधिक निक्षेपमा प्रदान गर्ने आकर्षक व्याजदर र उच्च सरकारी नगद बचतका कारण संकुचित मुद्रा घटेको हो । संकुचित मुद्राप्रदाय अन्तर्गत चलनचल्तीमा रहेको मुद्रा समीक्षा अवधिमा १.२ प्रतिशतले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा उक्त मुद्रा ९.२ प्रतिशतले बढेको थियो । माग निक्षेप भने अघिल्लो वर्ष १.१ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा अवधिमा ६.५ प्रतिशतले घटेको छ । विस्तृत मुद्राप्रदायको अर्को अंश आवधिक निक्षेप अघिल्लो वर्ष ७.४ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा अवधिमा २.२ प्रतिशतले मात्र बढेको छ ।

४२. समीक्षा अवधिमा खुद वैदेशिक सम्पत्ति (विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन नाफा/नोक्सान समायोजित) रू. ४ अर्ब ४३ करोड (२.१ प्रतिशत) ले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त सम्पत्ति रू. १६ अर्ब ६४ करोड (७.४ प्रतिशत) ले घटेको थियो । वस्तु निर्यात र विप्रेषण आप्रवाहमा वृद्धि भएको र आयातमा पनि कमी आएकोले भुक्तानी असन्तुलनमा सुधार भई मौद्रिक क्षेत्रको खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा आएको ह्रास अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा कम रहेको हो ।

४३. मौद्रिक विस्तारमा प्रभाव पार्ने दुई कारक संचित मुद्रा र मुद्रा गुणकमध्ये मौद्रिक विस्तारमा पछिल्लो कारकको भूमिका उल्लेख्य रहेको छ । समीक्षा अवधिमा संचित मुद्रा ७.६ प्रतिशत (रू. १६ अर्ब ५२ करोड) ले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा उक्त मुद्रा ०.३ प्रतिशत (रू. ५३ करोड) ले बढेको थियो । नेपाल राष्ट्र बैंकको खुद बैदेशिक सम्पत्ति बढेको भएतापनि उच्च सरकारी बजेट वचतका कारण खुद आन्तरिक सम्पत्तिमा भारी कमी आएकोले संचित मुद्रामा उच्च कमी आएको हो । तर, विस्तृत मुद्रा गुणक २०६७ असार मसान्तको ३.२९ बाट ८.९ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६७ पुस मसान्तमा ३.५८ पुगेकोले मौद्रिक तरलता सोही अनुरुप नघटेको हो । वाणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात उपयोग गरी कर्जामा विस्तार गर्दा अधिक तरलताको अनुपातमा कमी आई मुद्रा गुणकमा वृद्धि हुन गएको हो ।

४४. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को छ महिनासम्ममा कुल आन्तरिक कर्जा २.७ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त कर्जा ७.३ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा अवधिमा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा ८.४ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो बर्षको सोही अवधिमा सो कर्जा १२.१ प्रतिशतले विस्तार भएको थियो । अनुत्पादक क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जालाई नियन्त्रण गर्न गरिएको नीतिगत प्रयास र आयात व्यापारमा कमी आएको कारण समीक्षा अवधिमा निजी क्षेत्रको कर्जा विस्तारमा कमी आएको हो ।

वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप परिचालन तथा कर्जा प्रवाह

४५. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को छ महिनासम्ममा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप परिचालिन र कर्जा प्रवाहबीच असन्तुलन बढेको छ । यस अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप रू. ३ अर्ब ७८ करोडले बढी २०६७ पुस मसान्तमा रू. ६२४ अर्ब ३९ करोड पुगेको छ भने कर्जा तथा लगानी रू. ४५ अर्ब ९३ करोडले बढी रू. ६४३ अर्ब २८ करोड पुगेको छ । अघिल्लो बर्षको सोही अवधिमा निक्षेप परिचालन रू. २५ अर्ब ६५ करोडले र कर्जा तथा लगानी रू. ४५ अर्ब २८ करोडले बढेको थियो । नेपाल सरकारको उच्च नगद बचत र शोधनान्तर घाटाले गर्दा निक्षेप परिचालनमा कमी आउन गएको हो ।

४६. निक्षेप परिचालनमा कमी आएतापनि समीक्षा अवधिमा साधनको स्रोतको रुपमा वाणिज्य बैंकहरूको पूँजी कोष बढेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको पहिलो छ महिनामा वाणिज्य बैंकहरूको चुक्ता पूँजी रू. ३ अर्ब ४४ करोडले वृद्धि भएकोमा चालू वर्षको सोही अवधिमा रू. ८ अर्ब ९० करोडले वृद्धि भएको छ । साधन परिचालनमा पूँजीको हिस्सा बढ्दै जानु वित्तीय स्वास्थ्य र स्थायित्वको लागि सकारात्मक पक्ष हो ।

४७. निक्षेपमा न्यून वृद्धिको विपरित निजी क्षेत्रको कर्जा रू.४० अर्ब ११ करोड (८.५ प्रतिशत) ले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त कर्जा रू. ५२ अर्ब ५० करोड (१२.९ प्रतिशत) ले बढेको थियो । समग्रमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा-निक्षेप अनुपात उच्च रही साधन loaned up को स्थितिमा रहेकोले पनि कर्जा प्रवाहमा कमी आएको देखिन्छ । समीक्षा अवधिमा वाणिज्य

बैंकहरूको निजी क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जामध्ये उत्पादन क्षेत्रतर्फको कर्जा रू. १५ अर्ब २० करोडले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त क्षेत्रतर्फको कर्जा रू. ८ अर्ब ४३ करोडले बढेको थियो । त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा थोक तथा खुद्रा व्यापारतर्फको कर्जा रू. १० अर्ब ४१ करोडले, निर्माण क्षेत्रतर्फको कर्जा रू. ३ अर्ब ४८ करोडले र कृषि क्षेत्रतर्फको कर्जा रू. १ अर्ब ८९ करोडले बढेको छ । तर, समीक्षा अवधिमा यातायात, सञ्चार तथा सार्वजनिक सेवा क्षेत्रको कर्जा रू. २ अर्ब २२ करोडले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनामा रू. १४ अर्ब १८ करोडले विस्तार भएको रियल स्टेटतर्फको कर्जा समीक्षा अवधिमा रू. ८८ करोडले मात्र बढेको छ ।

४८. वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा संरचनालाई हेर्दा उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह बढ्दै गएको देखिन्छ । उदाहरणको लागि २०६६ पुस मसान्तसम्म प्रवाहित कूल कर्जामध्ये कृषि क्षेत्रतर्फ ३.१ प्रतिशत, उत्पादन क्षेत्रतर्फ २०.५ प्रतिशत, निर्माण क्षेत्रतर्फ १०.४ प्रतिशत र सेवा क्षेत्रतर्फ ५.८ प्रतिशत रहेकोमा २०६७ पुस मसान्तसम्ममा कृषि क्षेत्रतर्फ ३.२ प्रतिशत, उत्पादन क्षेत्रतर्फ २१.७ प्रतिशत, निर्माण क्षेत्रतर्फ १०.५ प्रतिशत र सेवा क्षेत्रतर्फ ६.४ प्रतिशत रहेको छ ।

४९. समीक्षा अवधिमा घरजग्गा कारोवार र शेयर बजारमा आएको शिथिलतासँगै वाणिज्य बैंकहरूको खराब कर्जा अनुपात पनि बढ्न गएको देखिन्छ । २०६७ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको खराब कर्जा अनुपात २.४८ प्रतिशत रहेकोमा २०६७ असोज महिनाको अन्त्यमा उक्त अनुपात ४.०२ प्रतिशत पुगेको छ । वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत पुनर्संरचनाको क्रममा रहेका नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडको खराव कर्जा अनुपातमा पनि २०६७ असार मसान्तको क्रमशः २.२८ प्रतिशत र ९.८१ प्रतिशतबाट वृद्धिभई २०६७ असोज मसान्तमा क्रमशः ४.८७ प्रतिशत र ११.९८ प्रतिशत पुगेको छ । खासगरी, रियल स्टेट कारोवारमा शिथिलता आएको, नेपाल राष्ट्र बैंकले कर्जा वर्गीकरण सम्वन्धमा नयाँ निर्देशन जारी गरेको र निर्देशनहरूको पालनातर्फ प्रभावकारिता तुल्याएको, व्याजदरमा वृद्धि भएको तथा शेयर वजारमा पनि सुधार हुन नसकेको कारण बैंकहरूको खराब कर्जा अनुपात बढ्न गएको हो ।

वाणिज्य बैंकहरूको तरलताको स्थिति

५०. समीक्षा अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको तरल सम्पत्तिमा पनि उच्चदरले ह्रास आएको छ । अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनामा उक्त सम्पत्ति ११.३ प्रतिशतले घटी २०६६ असार मसान्तमा रू. १७२ अर्ब ६४ करोड रहेकोमा समीक्षा अवधिमा १०.४ प्रतिशतले कमी आई २०६७ पुस मसान्तमा रू. १९१ अर्ब ८१ करोड रहेको छ । तरल सम्पत्तिका अंशहरूमध्ये तरल कोष १६.८ प्रतिशतले घटेको छ । वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंक तथा विदेशमा रहेको मौज्दातमा कमी आएकोले तरल कोष घटेको हो । समीक्षा अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको विदेशमा रहेको मौज्दात १२.६ प्रतिशतले घटी रू. ५४ अर्ब ४९ करोड हुन आएको छ भने नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात २९.६ प्रतिशतले घटी रू. ३६ अर्ब रहेको छ । निक्षेप परिचालनको तुलानामा कर्जा तथा लगानीको विस्तार उच्च रहेको कारण वाणिज्य बैंकहरूले विदेशी मौज्दात र नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात उपयोग गरेकोले तरल कोषमा कमी आएको हो । यस अवधिमा सरकारी ऋणपत्रमा लगानी पनि ०.३ प्रतिशतले घटेको छ ।

५१. उच्च कर्जा विस्तार र न्यून थप निक्षेप परिचालनका कारणले कर्जा-निक्षेप अनुपात २०६७ असार मसान्तको ८२.९ प्रतिशतबाट बढेर पुस मसान्तमा ८९.८ प्रतिशत पुगेको छ भने तरलता-निक्षेप अनुपात ३४.५ प्रतिशतबाट घटेर ३०.७ प्रतिशत कायम भएको छ । यस्तो प्रवृत्तिले वाणिज्य बैंकहरूको तरलता स्थितिमा दवाव सृजना हुने भएकोले साधनको स्रोत र उपयोगबीच सन्तुलन कायम गर्नेतर्फ सजग हुनु पर्ने देखिएको छ ।

तरलता व्यवस्थापन

५२. समीक्षा वर्षको पहिलो त्रयमासमा बैंकिङ्ग क्षेत्रमा रहेको अधिक तरलता प्रशोचन गरिएको थियो भने पछिल्ला महिनाहरूमा तरलता प्रवाह गरिएको थियो । समष्टिमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को छ महिनासम्ममा खुला बजार कारोवार अन्तर्गत रू. ३ अर्बको खुद तरलता प्रशोचन भएको छ । समीक्षा अवधिमा बिक्री बोलकबोल मार्फत् रू. २ अर्ब र रिभर्स रिपो बोलकबोलमार्फत् रू. १९ अर्ब गरी कुल रू. २१ अर्बको तरलता प्रशोचन भएको छ भने रिपो बोलकबोलमार्फत् रू. १८ अर्बको तरलता प्रवाह भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा खुला बजार कारोवार अर्न्तगत बिक्री बोलकबोल र रिभर्स रिपो बोलकबोलबाट गरी रू. ८ अर्ब ४४ करोड तरलता प्रशोचन भएको र खरिद बोलकबोल तथा रिपो बोलकबोलबाट गरी रू. ४३ अर्ब ३६ करोडको तरलता प्रवाह भएको थियो ।

५३. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनासम्ममा नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय बजार (वाणिज्य बैंकहरू) बाट अमेरिकी डलर १ अर्ब १३ करोड ८ लाख खुद खरिद गरी रू ८२ अर्ब १२ करोड बराबरको तरलता प्रवाह गरेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा अमेरिकी डलर ४९ करोड ४७ लाख खुद खरिद भई रू. ३७ अर्ब ५७ करोड बराबरको तरलता प्रवाह भएको थियो ।

५४. तरलता व्यवस्थापनमा वाणिज्य बैंकहरूले अन्तर बैंक कारोवारलाई पहिलो उपायको रुपमा प्रयोग गर्ने गरेका छन । शोधनान्तर घाटा, नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको उच्च नगद बचत र निक्षेपको तुलनामा कर्जाको उच्च विस्तारले तरलतामा कमी ल्याएको हुँदा खुला बजार कारोवारबाट तरलता प्रवाह गरिनुको साथै स्थायी तरलता सुविधा र अन्तर बैंक कारोवार पनि बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो ६ महिनाको अवधिमा अन्तरबैंक कारोवारमा ३३.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रू २०१ अर्ब ६८ करोड पुगेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको यसै अवधिमा अन्तर-बैंक कारोवारमा २.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १५० अर्ब ९० करोड रहेको थियो । अन्तरबैंक कारोवारमा आएको वृद्धिले वित्तीय बजारमा वित्तीय साधनको कुशल परिचालन गर्ने वातावरण विकास हुँदै गएको संकेत मिलेको छ ।

५५. अन्तर बैंक कारोवारको अतिरिक्त सरकारी ऋणपत्रको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई स्वतः उपलव्ध हुने स्थायी तरलता सुविधाको उपयोग पनि समीक्षा अवधिमा बढेको छ । वाणिज्य बैंक लगायत मौद्रिक नीतिका समकक्षी विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले समेत गरी समीक्षा अवधिमा कुल रू. १२१ अर्ब ७१ करोडको स्थायी तरलता सुविधाको उपयोग गरेका छन् । समीक्षा अवधिमा उपयोग भएको स्थायी तरलता सुविधा अन्तर्गत २०६७ पुस मसान्तमा रू. २ अर्ब ४२ करोड वक्यौता रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रू. ६५ अर्ब २५ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग भएकोमा २०६६ पुष मसान्तमा रू. १ अर्ब ८३ करोड वक्यौता रहेको थियो । समीक्षा अवधिमा उपयोग भएको कुल स्थायी तरलता सुविधामध्ये ७ विकास बैंक र ३ वित्त कम्पनीले उपयोग गरेको यस्तो सुविधा रू ९ अर्ब २४ करोड रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ४ विकास बैंक र १ वित्त कम्पनीले गरी

जम्मा रू. १४ करोड ८४ लाखको स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका थिए । मौद्रिक नीतिको समकक्षीको दायरामा ल्याइएका विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूको खुला बजार तथा स्थायी तरलता सुविधा उपयोगमा बढ्दो सक्रियताबाट मौद्रिक व्यवस्थापनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुगेको छ ।

व्याजदर

५६. बैंकिङ्ग क्षेत्रमा रहेको तरलताको अल्पकालीन स्थितिलाई संकेत गर्ने अन्तरबैंक व्याजदर २०६६ पुस महिनामा १२.८३ प्रतिशत रहेकोमा २०६७ पुस महिनामा १०.५८ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी, ९१-दिने ट्रेजरी विल्सको भारित औसत व्याजदर २०६६ पुसमा ८.७४ प्रतिशत रहेकोमा २०६७ पुसमा ८.२१ प्रतिशत कायम भएको छ ।

५७. २०६६ पुस महिनाको तुलनामा निक्षेपको व्याजदरमा पनि वृद्धि भएको छ । उदाहरणको लागि २०६६ पुस महिनामा एक-महिने तीन-महिने, छ-महिने, एक-वर्षे तथा दुई वर्षे र दुई वर्ष भन्दा माथिको मुद्दती निक्षेपको अधिकतम व्याजदर क्रमशः ७.२५ प्रतिशत, ७.२५ प्रतिशत, ८.७५ प्रतिशत, ११.० प्रतिशत र ११.५ प्रतिशत रहेकोमा २०६७ पुस महिनामा उक्त व्याजदरहरू क्रमशः ८.० प्रतिशत, ९.५ प्रतिशत, १०.५ प्रतिशत, ११.५ प्रतिशत र १२.५ प्रतिशत पुगेका छन् । त्यसैगरी, बचत निक्षेप तर्फको अधिकतम व्याजदर पनि २०६६ पुस महिनाको तुलनामा ४.७५ प्रतिशत विन्दुले बढी २०६७ पुस महिनामा १२.० प्रतिशत पुगेको छ । यसबाट निक्षेपकर्ताहरूले आफ्नो बचतमा बढी प्रतिफल पाउने अवस्था सृजना भएको छ । व्याजदरमा भएको वृद्धिले केही हदसम्म बचत प्रोत्साहित भई अनावश्यक उपभोगमा कटौती गर्न र अनौपचारिक क्षेत्रमा हुने वित्तीय कारोवारलाई निरुत्साहित गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

वित्तीय तथा वाह्य क्षेत्र कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन स्थिति

नियमन तथा सुपरिवेक्षण

५८. वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका नियमन तथा सुपरिवेक्षण सम्वन्धी व्यवस्थाहरूलाई कार्यान्वयन गर्दै जाने सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंकले पूँजीकोष सम्वन्धी नयाँ मापदण्ड-वासेल द्वितिय (BASEL II) संरचना तयार गरी “क” वर्गका इजाजतप्राप्त संस्थाहरूको हकमा आर्थिक वर्ष २०६५/६६ देखि पूर्णरुपमा कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यस व्यवस्थालाई आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि “ख” वर्गका राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरूको हकमा पनि समानान्तर रुपमा लागू गरी यस्ता विकास बैंकहरूको पूँजीकोष “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको जस्तै Simplified Standardized Approach को आधारमा गणना हुने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

५९. वित्तीय क्षेत्रमा तीव्र गतिमा बढ्दै गएको प्रतिस्पर्धा, विकसित नयाँ वित्तीय उपकरण र सेवाबाट उत्पन्न हुन सक्ने सम्भावित जोखिमहरूलाई पहिचान र सम्वोधन गर्न परम्परागत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पद्धति कम प्रभावकारी हुँदै गएको छ । यसै तथ्यलाई दृष्टिगत गरी जोखिमका आधारमा सुपरिवेक्षण गर्ने पद्धतिलाई थप परिष्कृत गर्न र जोखिमहरूको पहिचान, मापन, व्यवस्थापन र नियन्त्रणका सम्वन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अपनाउनु पर्ने न्यूनतम मापदण्डहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन “जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका” जारी गरी मार्गदर्शन प्रदान गरिएको छ । यसको कार्यान्वयनबाट जोखिम व्यवस्थापनमा संस्थाका संचालक समिति र उच्च व्यवस्थापनको दायित्व तथा जिम्मेवारी स्थापित हुनुको साथै

संस्थागत संरचना, संचालन एवं नियन्त्रण प्रकृयाको लागि आवश्यक न्यूनतम पूर्वाधारहरू तयार भई आन्तरिक संचालन प्रकृयालाई सुदृढीकरण गर्न र यसबाट आर्थिक उत्तार चढावले उत्पन्न हुन सक्ने दवाव एवं झट्काहरूलाई (Stress and shocks) केही हदसम्म प्रतिरोध (Insulate) गर्न सहयोग पुगी समग्र वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न बल पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

६०. जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धतिलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थलगत तथा गैर-स्थलगत निरीक्षणको विद्यमान ढांचामा पुनरावलोकन एवं परिमार्जन गर्ने कार्य भइरहेको छ । गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्दै लैजाने उद्देश्य अनुरुप विद्यमान पूर्व सचेतता प्रणाली (Early Warning System) लाई अझै बढी प्रभावकारी बनाउँदै लगिने र बैंकका ठूला शाखाहरूको सुपरिवेक्षण कार्यलाई सघाउ पुऱ्याउन शाखा लेखापरीक्षण सम्बन्धी अवधारणापत्र तयार गरिएको छ ।

६१. अर्थतन्त्रमा आउने उतारचढावले बैंकहरूको वित्तीय स्वास्थ्यमा पार्न सक्ने सम्भावित प्रभाव आंकलन गर्न दवाव परीक्षण (Stress Testing) अन्तर्गत नमूना परिक्षणको कार्य सम्पन्न गरिएको छ । नमूना परिक्षणबाट प्राप्त पृष्ठपोषणको आधारमा बैंकहरू स्वयंले आफ्नो दवाव परीक्षण गर्न सक्ने गरी आवश्यक मार्गदर्शन गर्न निर्देशिका तयार गर्ने कार्य जारी रहेको छ । साथै, बैंकहरूको सम्भावित जोखिम पहिचान तथा व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरी वित्तीय प्रणालीमा अकस्मात आउन सक्ने संकटलाई समयमै सम्वोधन गर्न तत्काल लिनु पर्ने कदमहरूका सम्बन्धमा आकस्मिक योजना (Contingency Plan) तयार गर्ने कार्य जारी रहेको छ । जोखिम पहिचान, वित्तीय प्रतिस्पर्धा र वित्तीय स्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी अभिवृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउन निजी क्षेत्रको सहभागितामा साख मूल्याङ्कन संस्था (Credit Rating Agency) स्थापना गर्ने कार्यलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

६२. नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षकीय दक्षता र क्षमता अभिवृद्धिका लागि बैंक सुपरिवेक्षण विभाग तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागको संरचना, अख्तियार प्रत्यायोजन तथा उत्तरदायित्व बहन सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरी नयाँ व्यवस्था लागू गरिएको छ । साथै, निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको क्रममा देखिएका कमी कमजोरीलाई तुरुन्त सुधार गरी वित्तीय प्रणालीप्रति सर्वसाधारणको विश्वसनीयता निरन्तर कायम राख्न आर्थिक वर्ष २०६५/६६ देखि ल्याइएको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ को कार्यान्वयन एवं अनुगमनको प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक गृहकार्य भइरहेको छ ।

६३. वित्तीय अनुशासन प्रवर्द्धनका लागि संस्थागत सुशासन, निर्देशनको पालना तथा संस्था अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्थालाई अझ प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न संस्थागत सुशासन सम्वन्धी एकीकृत निर्देशनमा परिमार्जन गरिएको छ । त्यसैगरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले गर्ने पूँजीगत खर्च र अन्य मसलन्द खर्चमा पारदर्शिता, मितव्ययिता अपनाएको छ/छैन भनी लङ्ग फर्म अडिट प्रतिवेदनमा उल्लेख गरी वाह्य लेखापरीक्षकबाट तयार गरिने प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख गर्ने व्यवस्थाका लागि उक्त प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गरिएको छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा उच्च पदस्थ कर्मचारीको तलव भत्ता तथा सेवा-सुविधालाई मुलुकको वित्तीय प्रणालीले धान्ने र ग्राह्य हुने गरी व्यवस्थित गर्न तलव भत्ता तथा सुविधा गणना गर्ने प्रकृयाको सम्वन्धमा मार्गदर्शन जारी गरी यस्तो सुविधालाई पूर्ण पारदर्शी बनाउन सम्वन्धित संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

६४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना निक्षेपकर्ताहरूलाई विभिन्न बचत खातामार्फत निक्षेप सुविधा उपलब्ध गराउँदा त्यस्तो बचत खातामा दिने व्याजदरबीचको अन्तर दुई प्रतिशतभन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, कुनै एक प्रकारको बचत खातामा दिइने व्याजदर परिवर्तन गर्दा अन्य बचत खाताका व्याजदरलाई पनि समान रुपमा समायोजन गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । निक्षेपमा दिइने व्याज, ऋणीबाट असुल गर्ने व्याज, हर्जना व्याज, व्यवस्थापन शुल्क, सेवा शुल्क लगायतका व्याज तथा शुल्कलाई सम्वन्धित पक्षले स्पष्ट र सरल रुपमा बुझ्ने तथा बुझाउने कार्यको लागि आवश्यक संस्थागत व्यवस्था गर्न मार्गदर्शन जारी गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो ग्राहकहरूलाई तेस्रो पक्षबाट सेवा तथा सुविधाहरू उपलब्ध गराउँदा उक्त तेस्रो पक्षले लिने सेवा शुल्क भन्दा अधिक शुल्क लिनु नहुने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, निष्कृय खाता सक्रिय गराउँदा शुल्क र तोकिएको न्यूनतम मौज्दात नपुगेमा रकम कट्टा गर्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

६५. यस बैंकबाट ईजाजतप्राप्त वाणिज्य बैंकहरूले यसै बैंकबाट ईजाजतप्राप्त अन्य वित्तीय संस्थाहरूका अतिरिक्त निक्षेप सम्वन्धी कारोवार गर्ने अन्य कुनै पनि संस्थामा व्याज प्राप्त हुने कुनै पनि प्रकारको स्वदेशी निक्षेप खाता खोल्न नपाइने व्यवस्था गरिएको छ । तर, यो व्यवस्था कर्मचारीको अवकास प्राप्त कोष वापतको रकम, शुरु सार्वजनिक निष्कासन, पुनःसार्वजनिक निष्कासन र हकप्रद शेयर निष्कासनबाट प्राप्त रकम जम्माको लागि खोलिएको अस्थायी प्रकृतिका निक्षेप खाता र विदेशी मुद्रा खातामा भने लागू नहुने गरिएको छ ।

६६. उत्पादनशील र खासगरी कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ पर्याप्त लगानी सुनिश्चित गर्न हाल तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा कायम Industry average को १० प्रतिशत भन्दा कम वा बढी लगानी गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तीन वर्षभित्र औसत कर्जा लगानी Industry average को २० प्रतिशत पुऱ्याउने गरी कर्जा प्रवाहको कार्य योजना पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिए अनुसार अधिकाँश वैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उत्पादनशील क्षेत्रको कर्जा प्रावहको कार्ययोजना पेश गरी सकेका छन् भने बैंकहरूको यस क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जाको अनुपातमा सुधार हुन थालेको छ । यो व्यवस्था २०६७ असार मसान्त पश्चात कारोवारको स्वीकृति पाएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा पनि लागू गरिएको छ ।

६७. कर्जाको अधिकेन्द्रित जोखिम न्यूनीकरण गर्न तोकिएका क्षेत्र बाहेकका कुनै एक व्यवसायिक क्षेत्रमा (कुनै एक आर्थिक क्षेत्रमा मात्र कर्जा प्रवाह गर्न स्वीकृति पाएका वित्तीय संस्था वाहेक) कुल बाँकी कर्जासापटको ४० प्रतिशतसम्म मात्र कर्जा प्रवाह गर्न पाउने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ । यसपूर्व ४० प्रतिशतभन्दा कम सीमा तोकिएका क्षेत्रहरूमा भने सोही व्यवस्था कायम गरिएको छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आवासीय घर, व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेन्ट निर्माण तथा अन्य रियल स्टेट (जग्गाजमिन खरिद तथा प्लटिंग समेत) क्षेत्रमा प्रवाह गर्न सक्ने कर्जाको सीमा कुल कर्जाको २५ प्रतिशत र यसमध्ये अन्य रियल स्टेट क्षेत्र (जग्गाजमिन खरिद तथा प्लटिंग) तर्फको कर्जाको सीमा भने १० प्रतिशत भन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ । उपरोक्त सीमा भन्दा वढी कर्जा प्रवाह गर्ने वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस्तो कर्जालाई २०६९ असारसम्म तोकिएको सीमामा ल्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

६८. संस्थागत सुशासनलाई थप मजवुत बनाउन इजाजतप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको १ प्रतिशत भन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गरेका संस्थापक/संस्थापक समूहका

शेयरधनीहरूले आफूले धारण गरेको संस्थापक शेयरमध्ये ५० प्रतिशतभन्दा बढी धितो राखी कर्जा लिन नपाउने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ । सो सीमाभन्दा बढी संस्थापक शेयर धितो राखी कर्जा प्रवाह भएको खण्डमा यस्तो कर्जालाई भुक्तानी मिति वा २०६८ असार मसान्तमध्ये जुन पहिले हुन्छ सो समयभित्र सीमामा ल्याई सक्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, मार्जिन प्रकृतिको कर्जा अन्तर्गत विगत १८० दिनको औसत शेयर मूल्य वा पछिल्लो बजार मूल्य जुन कम छ सोको ६० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

६९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा उपभोग गरी नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीले यस्तो दायित्वबाट उन्मुक्ती पाउने सम्भावना रहेमा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण हुनुको साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थामा गरिने निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको कामकारवाही पनि प्रभावकारी हुन सक्दैन । यसर्थ, नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरू उपरको कारवाहीलाई अगाडि बढाउन आवश्यक कार्यविधि सम्वन्धी मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

७०. पूर्वाधार विकासको लागि समेत सहयोग पुग्ने गरी वैदेशिक संयुक्त लगानीमा ठूलो पूँजी र उच्च प्रविधि सहित स्थापना हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा बाहेक नयाँ वाणिज्य बैंक स्थापनाको लागि निवेदन लिने कार्य अर्को नीतिगत व्यवस्था नभएसम्मको लागि स्थगित गरिएकोमा सो कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ । यो नीतिगत व्यवस्था लागू हुनु अघि पेश भएका निवेदनहरूका हकमा अधिकांशले संचालनका लागि स्वीकृति प्राप्त गरिसकेका छन् ।

७१. मुलुकको औद्योगिक तथा व्यावसायिक क्रियाकलापमा देखिरहेको शिथिलतालाई ध्यानमा राखी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक विस्तार भन्दा भएका संस्थाहरूको सेवा विस्तार र त्यसको गुणस्तर सुधारतर्फ जोड दिनु पर्ने भएकोले तदनुरुपको नीति तय गर्नु पर्ने देखिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्था संस्थापना सम्बन्धी विद्यमान नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी चुक्ता पूँजी, संस्थापक समूहको व्यावसायिक संलग्नता र अनुभव, संस्थापक, संचालक तथा पदाधिकारीले उपभोग गर्न सक्ने कर्जा, संचालक मनोनयन/निर्वाचन, संस्थापक सेयर लगानी सीमा, संस्थापक तथा संचालकको योग्यता (Fit and Proper Test) तथा वित्तीय सेवामा सर्वसाधारणको पहुँच जस्ता पक्षहरूलाई मूलभूत रुपमा समयसापेक्ष बनाउन विद्यमान नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्थालाई परिमार्जन गर्ने कार्य भईरहेको छ ।

७२. वित्तीय स्थायित्वको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धि भन्दा गुणात्मक क्षमता अभिवृद्धि महत्पूर्ण हुने पक्षलाई दृष्टिगत गरी वित्तीय संस्थाहरू एकआपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी कार्यलाई प्रोत्साहित गर्न विनियमावली तर्जुमा भैसकेको छ । उक्त विनियमावली संचालक समितिबाट पारित भएपछि कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच

७३. वित्तीय सेवामा पिछडिएका क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग तथा समुदायको पहुँच अभिवृद्धि गर्न त्यस्ता सेवा प्रदान गर्न स्थापना हुने वित्तीय संस्थाहरूलाई प्राथमिकताका साथ शीघ्र अनुमति प्रदान गर्ने नीतिलाई अघि बढाउन लघुवित्त प्राधिकरण ऐनको मस्यौदा तयार गरी अर्थ मन्त्रालय पठाइएको छ । उक्त ऐन व्यवस्थापिका संसदबाट पारित भएपछि यस्ता संस्थाहरूको नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणका लागि दोश्रो नियामक निकाय (Second Tier Institution-STI) को रुपमा लघुवित्त प्राधिकरण स्थापना गर्ने कार्यलाई शीघ्र अगाडि बढाइनेछ ।

७४. ग्रामीण स्वावलम्बन कोषलाई लघुवित्त विकास कोषको रुपमा एक छुट्टै निकायको रुपमा संस्थापना गर्ने सम्बन्धी कारवाहीलाई अघि बढाउन आवश्यक विधेयकको मस्यौदा तयार गरी सरोकारवालाहरूसंग राय सल्लाह लिने कार्य भइरहेको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले लघु, साना र मझौला उद्योगमा कर्जा वृद्धि तथा पहुँच अभिवृद्धिका लागि कर्जा विभाग अन्तर्गत एउटा छुट्टै डेस्क स्थापना गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै लघुवित्त संस्थाहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्यलाई थप प्रभावकारी तुल्याउन लघुवित्त विभागलाई लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागमा रुपान्तरण गरी लघुवित्त विकास बैंकहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्य अघि बढाइएको छ ।

७५. वित्तीय पहुँच बढाउने उद्देश्यले वाणिज्य बैंकतर्फको ३ प्रतिशतको विद्यमान सीमा यथावत कायम गरी विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीले २०६७ असार मसान्तको कुल बाँकी कर्जा तथा सापटको आधारमा २०६७ पुस मसान्तसम्ममा क्रमशः २.५ प्रतिशत र २ प्रतिशत अनिवार्य रुपमा विपन्न वर्गमा कर्जा लगानी गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिए अनुरुप यस क्षेत्रमा जाने कर्जामा उत्साहजनक वृद्धि भएको छ । विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्ने गरी प्राप्त सापटी रकमलाई लक्षित वर्गमा कर्जा प्रवाह नगरी कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा व्याज आर्जन गर्ने अभिप्रायले खाता खोली जम्मा गर्न नपाउने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

७६. "घ" वर्गका लघुवित्त विकास बैंकहरूले सामूहिक/व्यक्तिगत जमानीमा वा धितो लिई/नलिई विपन्न वर्ग तथा लघु कर्जामा लगानी गर्न पाउने कर्जाको विद्यमान रू. ६० हजारको सीमालाई बढाएर रू.९० हजार र लघुकर्जाको रू.१ लाख ५० हजारसम्मको सीमालाई बढाएर रू २ लाख पुऱ्याइएको छ । साथै, रू २ लाखको सीमामा कर्जा प्रवाह गर्दा विपन्न वर्गमा जाने कुल कर्जासापटको २५ प्रतिशतभन्दा बढी हुन नहुने प्रवाधानलाई परिवर्तन गरी यस्तो सीमा एक तिहाई भन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था गरिएको छ ।

७७. विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका प्रति समूह सदस्य/व्यक्तिलाई सामूहिक/व्यक्तिगत जमानतमा "क", "ख" र "ग" वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाको विद्यमान रू.६० हजारको सीमालाई बढाएर रू.९० हजार पुऱ्याइएको छ । यसैगरी लघु उद्यम कर्जाको रू.१ लाख ५० हजारको सीमालाई बढाएर रू.२ लाख कायम गरिएको छ । माध्यामिक तथा उच्च माध्यामिक तह सरहको प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनको लागि विपन्न परिवारका युवाहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट बिना धितोमा प्रवाह हुने रू २ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरिने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

७८. आर्थिक र व्यवसायिक कृयाकलापमा महिलाहरूको सहभागिता बढाई महिला सशक्तीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन उनीहरूद्वारा संचालित लघु उद्यमलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह भएको रू.३ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा समावेश गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो कर्जामा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सामान्य पुनरकर्जा दरमा पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

७९. सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रले ५०० किलोवाट क्षमतासम्मको जलविद्युत आयोजनाको कुल लागतको न्यूनतम ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी लगानी गर्ने परियोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रलाई प्रदान गर्ने रू. १ करोडसम्मको कर्जा तथा सापटलाई विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना गरिने व्यवस्था मिलाइएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट यसतर्फ जाने कर्जा सम्बन्धमा

पुनरावलोकन गरी यस्तो कर्जाको सीमा निर्धारण गरिनेछ । साथै, तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेको अस्पतालको लागि आफ्नो प्राथमिक पूँजीको ५ प्रतिशतसम्म प्रत्यक्ष रुपमा प्रवाह गरेको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्न पाउने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

८०. ग्रामीण क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति वा त्यस्तो क्षेत्रमा कार्यरत सहकारी संस्था मार्फत सामुदायिक सिंचाई प्रणालीमा प्रवाह गरेको कर्जा तथा ग्रामीण क्षेत्रमा ट्याक्टर, थ्रेसर तथा अन्य कृषि औजार खरिद गर्ने प्रयोजनको लागि प्रवाह भएको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा समावेश गर्ने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

८१. किसान वर्गले अन्नबाली संरक्षण गर्ने प्रयोजनार्थ सामूहिक स्वामित्वमा कोल्डस्टोरेज स्थापना गर्न चाहेमा सोको लागि प्रवाह हुने प्रति परिवार रू.१ लाख ५० हजारसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जाको रुपमा गणना गरिने छ । साथै, पशुपालन, मत्स्यपालन, मौरीपालन जस्ता व्यवसायको लागि प्रति परिवार रू.२ लाख ५० हजारसम्मको कर्जालाई पनि विपन्न वर्ग कर्जाको रुपमा गणना गर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ ।

८२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक उपस्थिति तथा वित्तीय सेवामा भएको पहुँचलाई समेत दृष्टिगत गरी "घ" वर्गका वित्तीय संस्थाको स्थापनालाई प्रोत्साहित गर्दै वित्तीय पहुँच सीमित भएका तोकिएका ३० जिल्लामा १ देखि ३ जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी स्थापना हुने "ग" वर्गका वित्तीय संस्था तथा बैंकिङ्ग पहुँच नपुगेका क्षेत्रमा ३ देखि १० जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी स्थापना हुने विकास बैंकहरूको हकमा इजाजतपत्र खुल्ला गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइएको छ । बैंकिङ्ग सेवाको पहुँच कम भएका जिल्लालाई समेट्ने गरी वित्तीय संस्थाले आफ्नो भौगोलिक कार्य क्षेत्र विस्तार गर्न चाहेमा तत्काल क्षेत्र विस्तारको स्वीकृति दिने व्यवस्था गरिएको छ ।

८३. यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त "ग" वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले शाखा विस्तार गर्दा काठमाडौं उपत्यकाभित्र प्रति शाखा रू. २ करोड र उपत्यकाबाहिर प्रति शाखा रू. ५० लाख चुक्ता पूँजी थप गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा त्यस्ता वित्तीय संस्थाहरूलाई वित्तीय सेवाको पर्याप्त पहुँच नपुगेका ठाउँमा शाखा विस्तारको लागि प्रोत्साहन गर्न दुईवटा सम्ममात्र बैंक तथा वित्तीय संस्था वा तीनका शाखा भएका नगरपालिका वा गाउँ विकास समितिमा शाखा विस्तार गरेमा त्यस्तो अतिरिक्त चुक्ता पूँजी थप गनुपर्ने व्यवस्थामा छुट दिइएको छ ।

८४. वित्तीय सेवाको पहुँच नपुगेका क्षेत्रहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई शाखा खोल्न प्रोत्साहन गरी वित्तीय समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारले तोकेको २२ दुर्गम जिल्लाका सदरमुकाममा शाखा खोलेमा रू.५० लाखसम्म र सदरमुकामभन्दा बाहिर शाखा खोलेमा संचालन खर्चको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रू.१ करोडसम्म निर्व्याजी रकम निश्चित अवधिको लागि सापटीको रुपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइएको छ । यस व्यवस्था अनुसार हालसम्म एक वाणिज्य बैंक र तीन बिकास बैंकले गरी जम्म रू ४ करोडको सुविधा उपयोग गरेका छन् । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लाहरूमा कम्तीमा एक शाखा र अन्यत्र एक शाखा गरी दुईवटा शाखा खोली संचालनमा ल्याए पश्चात मात्र काठमाडौं उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न पाउने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ ।

८५. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले न्यूनतम पूँजीगत तथा अन्य खर्चबाट नै ग्रामीण क्षेत्रमा बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध होस् भन्ने उद्देश्य राखी सीमित बैंकिङ्ग सेवा कार्यालय

स्थापना गरी वा शाखारहित/विद्युतीय माध्यमले वित्तीय कारोवार गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था तथा शर्तहरू निर्धारण गरिएको छ ।

८६. आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को बजेट बक्तव्य तथा मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक व्यक्तिको नाममा "घ" वर्गका वित्तीय संस्थामा बचत तथा मुद्दती निक्षेपमा रहेको रू.२ लाखसम्मको निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाई सकिएकोमा यो व्यवस्थालाई "ख" र "ग" वर्गको बैंक तथा वित्तीय संस्थामा पनि लागू गरिएको छ । खासगरी, साना निक्षेपकर्ताहरूको हित संरक्षणार्थ निक्षेप संरक्षण सम्वन्धी व्यवस्थालाई आउँदा दिनमा थप प्रभावकारी बनाइदै लगिने छ ।

८७. बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य वित्तीय मध्यस्थता सेवा सम्वन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूको उपस्थिति, संस्थागत कर्जाको अवस्था, अनौपचारिक क्षेत्रको वित्तीय कारोवार, ग्रामीण वित्तीय पहुँच, कर्जा तथा व्याजदरको अवस्था आदि जस्ता पक्षहरूको बारेमा जानकारी लिने उद्देश्यले ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको लागि प्रारम्भिक कार्य अगाडि बढाइएको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

८८. वस्तु तथा सेवा निर्यात गर्ने निर्यात व्यवसायीले निर्यात प्रवर्द्धनको लागि विदेशमा शाखा/सम्पर्क/प्रदर्शन कक्ष जस्ता कार्यालयहरू खोल्न चाहेमा र विदेशमा बिक्री भएको रकम जम्मा गर्ने प्रयोजनको लागि विदेशमा खाता खोल्न चाहेमा कुल निर्यातको ५ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी निश्चित कार्यविधि तथा शर्त तोकी त्यस्तो कार्यालय संचालनको लागि आवश्यक पर्ने विदेशी मुद्राको लागि सटही सुविधा र खाता खोल्न अनुमति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

८९. Cash Against Document (CAD) वा बैंक ग्यारेण्टीको आधारमा मालसामान निर्यात गर्दा निर्यात मूल्यको ५ प्रतिशतले हुने रकमको धरौटी वा बैंक जमानत राख्नु पर्ने र CAD को आधारमा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर २ लाखसम्मको मालसामान निर्यात गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो धरौटी १ प्रतिशत मात्र राखे पुग्ने र एकपटकमा अमेरिकी डलर ५ लाखसम्मको निर्यात अनुमति प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

९०. निर्यात प्रतीतपत्र प्राप्त भएको आधारमा मात्र विदेशी मुद्रामा प्रि-शिपमेण्ट/पोष्ट-शिपमेण्ट कर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो कर्जा अन्य प्रचलित माध्यमबाट निकासी गर्दा समेत उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

९१. निर्यात प्रवर्द्धन, उत्पादन लागत न्यूनीकरण र मूल्य नियन्त्रणमा समेत सकारात्मक योगदान पुगोस् भन्ने उद्देश्यले हालसम्म १३७ प्रकारका औद्योगिक कच्चा पदार्थ परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो आयातको औचित्य, सम्बन्धित व्यवसायीको माग र नेपाल सरकार उद्योग बिभागको सिफारिशमा यस्ता वस्तुहरूको सूचीलाई थपघट गर्दै लगिने नीति अनुरुप समीक्षा अवधिमा थप २० वस्तुहरू समावेश गरिएको छ ।

९२. नगद भारतीय मुद्राको मागमा देखिएको चापलाई दृष्टिगत गरी आवश्यक मात्रामा सो मुद्राको सटही सुविधा उपलब्ध हुने तर यसको दुरुपयोग हुन नदिने अभिप्रायले आवश्यकताको प्रमाण (Documents of Necessity) को आधारमा भारतीय रूपैयाँको नगद सटही सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्थालाई थप सरलीकरण र पारदर्शी बनाइएको छ । साथै, भारतीय रूपैयाँको कारोवार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त वित्त कम्पनीहरूबाट अनुरोध भई आएमा औचित्यका आधारमा भारतीय

बैंकहरूमा Nostro Account खोल्न स्वीकृति दिने व्यवस्था गरिएको छ । विदेशी विनिमय कारोवारलाई अझ बढी व्यवस्थित एवं नियमित गर्न वार्षिक कार्ययोजना तयार गरी निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न शुरु गरिएको छ ।

९३. विदेशमा कार्यरत नेपालीहरूले आर्जन गरेको रकम सरल, सुलभ र सुरक्षित तवरबाट मुलुक भित्र्याउने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरी विप्रेषण कारोवारलाई थप पारदर्शी एवं सरलीकृत गर्न २०६७/५/३१ देखि "नेपाल राष्ट्र बैंक विप्रेषण विनियमावली, २०६७" लागू गरिएको छ । सो विनियमावलीमा प्रिन्सिपल कम्पनी भई कारोवार गर्ने विप्रेषक फर्म, कम्पनी वा संस्थाको लागि पाँच करोड रूपैयाँ र विदेशस्थित प्रिन्सिपल कम्पनीको एजेन्ट भई विप्रेषणको कारोवार गर्ने फर्म, कम्पनी वा संस्थाको लागि एक करोड रूपैयाँ न्यूनतम चुक्ता पूँजी कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । तर, यो विनियमावली लागू हुनु पूर्व इजाजतपत्र प्राप्त गरिसकेका विप्रेषक कम्पनीहरूको हकमा सो उपविनियममा उल्लिखित चुक्ता पूँजी सम्बन्धी व्यवस्था २०६९ साल श्रावण एक गते देखि लागू हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

९४. मनिचेञ्जर सम्बन्धी कारोवारलाई बढी सुरक्षित, पारदर्शी एवं सरल तुल्याउने उद्देश्यले २०६७/५/१० देखि नेपाल राष्ट्र बैंक मनिचेन्जर विनियमावली, २०६७ कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । भारतीय रूपैयाँ खरिद बिक्री कारोवारका लागि रू. ५ लाख, परिवर्त्य विदेशी मुद्राको खरीद कारोवारका लागि रू. १० लाख र दुवै कारोवारका लागि रू १५ लाख न्यूनतम चुक्ता पूँजी कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । विदेश भ्रमणमा जाने नेपाली नागरिकहरूलाई राहदानी वापतको सटही सुविधा प्रदान गर्ने कारोवारका लागि थप रू.५ लाख पूँजी कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । काठमाडौं उपत्यका बाहिरका तोकिएका ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रहरूको हकमा उल्लिखित चुक्ता पूँजीको कम्तिमा आधा चुक्ता पूँजी कायम गर्नु पर्नेछ । यो विनियमावली लागू हुनु पूर्व इजाजतपत्र प्राप्त गरिसकेका मनिचेञ्जरहरूको हकमा यो चुक्ता पूँजी सम्बन्धी व्यवस्था २०६९ साल श्रावण १ गते देखि लागू हुनेछ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक परिदृश्य

९५. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिमा त्रिवर्षीय योजनाको अवधारणा पत्रमा उल्लेख गरिए अनुसार आर्थिक वृद्धिदर ५.५ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको थियो । मौसम अनुकूल रही कृषि क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर बढ्ने, नेपाल सरकारको पूँजीगत खर्चमा सुधार आउने तथा लगानी वातावरणमा सुधार भई औद्योगिक, पर्यटन तथा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर उच्च रहने आधारमा उक्त लक्ष्य निर्धारण गरिएको थियो । मौसमको अनुकूलताका कारण कृषि क्षेत्रको उत्पादनमा २०.८ प्रतिशत योगदान रहेको धान बालीको उत्पादन १०.९ प्रतिशत र ६.९ प्रतिशत योगदान रहेको मकै बालीको उत्पादन पनि ११.५ प्रतिशतले बढ्ने कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको अनुमान रहेको छ । धान तथा मकै बालीको उत्पादनमा आएको वृद्धि र हिउदेवाली तथा अन्य कृषि उत्पादन समेतमा सामान्य वृद्धि हुने अनुमानका आधारमा चालू आर्थिक वर्ष कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ४.२ प्रतिशत रहने अनुमान गरिएको छ ।

९६. उर्जा संकट र श्रम-सम्बन्ध लगायतका अन्य गैर-आर्थिक कारणहरूमा सुधार नभएकोले औद्योगिक क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर उत्साहजनक रहने अवस्था छैन । अघिल्लो वर्षको पहिलो छ महिनाको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को पहिलो छ महिनामा उत्पादन क्षेत्रको कर्जा विस्तार केही उच्च रहेको भएपनि निर्माण, थोक तथा खुद्रा व्यापार, वित्त, वीमा तथा स्थिर सम्पत्ति र सेवा क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार कमजोर रहेको छ । तसर्थ, समग्रमा गैर-कृषि

क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षकै हाराहारीमा अर्थात ५.१ प्रतिशत रहने अनुमान छ । कृषि तथा गैर-कृषि क्षेत्र तर्फको उपरोक्त अनुमानको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा आधारभूत मूल्यमा कुल गार्हस्थ उत्पादन वृद्धिदर ४.७ प्रतिशत रहने संसोधित अनुमान छ ।

९७. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिमा वार्षिक औसत मुद्रास्फीतिदर ७ प्रतिशत कायम रहने प्रक्षपेण गरिएको थियो । यातायात भाडादरमा भएको समायोजनको प्रभावको अन्त्य, वितरण प्रणालीमा सुधार र अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा वस्तु तथा सेवाको मूल्यमा निरन्तर रुपमा आएको कमी जस्ता आधारहरूमा उक्त प्रक्षेपण गरिएको थियो । तर, खाद्य वस्तुहरूको मूल्यमा अपेक्षाकृत सुधार आएन । खाद्य वस्तुको मूल्य वृद्धिदर भारत लगायत अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा उच्च रहन गयो । फलस्वरुप, खाद्य समूहको मूल्य वृद्धि उच्च स्तरमै कायम रहन गएकोले आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को छैठौं महिनामा वार्षिक विन्दुगत उपभोक्ता मूल्य वृद्धिदर ११.३ प्रतिशत रह्यो । अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा निरन्तर वृद्धि भइरहेको, खाद्य वस्तु समूहको मूल्य वृद्धिमा उल्लेख्य सुधार आउने सम्भावना कम रहेको तथा छिमेकी मुलुक भारत लगायत अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नै मूल्य स्तर बढ्ने क्रममा रहेकोले आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीतिदर ९ प्रतिशतको हाराहारीमा रहने संशोधित अनुमान रहेको छ । पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा थप समायोजन भएमा मूल्य वृद्धिदर अझ उच्च रहन जानेछ ।

९८. मौद्रिक व्यवस्थापनको एक महत्वपूर्ण पक्ष विदेशी विनिमय व्यवस्थापन पनि हो । आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा आयातमा उच्च विस्तार हुन गई शोधनान्तर स्थिति घाटामा गएकोले विदेशी विनिमय संचितिमा पनि कमी आएको थियो । चालू आर्थिक वर्षको पहिलो छ महिनामा आयात विस्तार नियन्त्रित रहेको र निर्यातमा सुधार आउनुका साथै विप्रेषण आप्रवाह पनि सन्तोषजनक रहेको कारण अघिल्लो वर्ष उच्च स्तरमा घाटामा रहेको चालू खाता र समग्र शोधनान्तर घाटा समीक्षा अवधिमा उल्लेख्य रुपमा घटेको छ । तर, सरकारी बजेट प्रस्तुतिमा भएको ढिलाईले गर्दा सरकारको पूँजीगत खर्चले गति लिन नसक्दा वैदेशिक सहयोग परिचालनमा अपेक्षित सक्रियता नआएकोले मुलुकको शोधनान्तर स्थितिमा पनि अपेक्षित गतिमा सुधार आउन सकेको छैन । आयात, निर्यात, विप्रेषण आप्रवाह र अन्य बाह्य क्षेत्र कारोवारबाट प्राप्त हुने आय र व्ययको वर्तमान अवस्था र प्रवृत्तिलाई दृष्टिगत गर्दा चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा मौद्रिक नीतिमा उल्लेख गरिए वमोजिम रू. ९ अर्बको शोधनान्तर बचत हासिल हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । वैदेशिक अनुदानको अंश उच्च रहेको क्षेत्रमा पूँजीगत खर्च बढाउने दिशातर्फ प्रगति भएमा शोधनान्तर घाटामा सुधार ल्याउन थप सहयोग पुग्ने छ ।

९९. उल्लेखित शोधनान्तर बचतबाट विदेशी विनिमय संचितिमा वृद्धि भई आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बैकिङ्ग क्षेत्रको विदेशी विनिमय संचिति रू. २८० अर्ब पुग्ने अनुमान रहेको छ । यस स्तरको विनिमय संचितिले चालू आर्थिक वर्षको अनुमानित आयातलाई आधार मान्दा ७.० महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने अवस्था रहने छ । २०६७ असार महिनामा कायम रहेको विदेशी विनिमय संचिति आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को आयातको आधारमा ७.४ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने स्तरमा रहेको थियो ।

१००. उल्लेखित आर्थिक वृद्धिदर, मुद्रास्फीतिदर तथा मुद्राको आय वेग र मुद्रा गुणकको वर्तमान प्रवृत्तिको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को अन्त्यसम्ममा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर

११.५ प्रतिशत र निजी क्षेत्रतर्फको कर्जाको वृद्धिदर १३.३ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तथा व्यवस्थापन

१०१. विगत केही वर्षदेखि मूल्य वृद्धि नियन्त्रण मौद्रिक व्यवस्थापनको प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहँदै आएकोमा अघिल्लो वर्षदेखि भुक्तानी सन्तुलनको अवस्था समेत प्रतिकूल रहन गएकोले मूल्य वृद्धि र शोधनान्तर घाटा मौद्रिक व्यवस्थापनका प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेका छन् । आर्थिक गतिविधिमा आएको शिथिलता र भुक्तानी सन्तुलन घाटामा रहेको कारण मौद्रिक विस्तार हुन सकेको छैन । मूल्य वृद्धि नियन्त्रणको कठिनाईको कारणले अर्थतन्त्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता गुम्दै जाने र गैर-आर्थिक कारणहरूले लगानीको लागि अनुकूल वातावरण नबन्दा अर्थतन्त्रको उत्पादन क्षमतामा दीर्घकालीन प्रभाव पर्न जाने जोखिम बढ्दै गई समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम राख्ने कार्य चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ । कमजोर आपूर्ति स्थितिको पृष्ठभूमि र संरचनागत सीमाको कारण मौद्रिक नीति जस्तो माग व्यवस्थापनमा आधारित नीतिको एकल कार्यान्वयनबाट मात्रै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम राख्ने कार्य जटिल बन्दै गएको छ ।

१०२. मूल्य तथा वाह्य क्षेत्र स्थायित्व मौद्रिक नीतिको प्रमुख उद्देश्यहरू रहेको सन्दर्भमा यसको कार्यदिशा तय गर्दा विद्यमान यी चरहरूको अवस्था र परिदृश्यलाई आधार बनाउनु पर्ने हुन्छ । वास्तविक ज्यालादरमा भएको वृद्धि, लोडशेडिङ्गको कारणले उद्योग व्यवसायको उत्पादकत्व र स्थिर लागतबीचमा बढेको अन्तर, पेट्रोलियम पदार्थको बढ्दो मूल्य तथा कर्जाको व्यादरमा भएको वृद्धि समेतले गर्दा मूल्य स्थितिमा लागत प्रेरित जोखिमहरू उच्च रहेका छन् । चालू आर्थिक वर्षको पहिलो छ महिनासम्ममा सरदर मुद्रास्फीतिदर ९.४ प्रतिशत रहेको छ । कमजोर आन्तरिक आपूर्तिको अवस्था, हालसालै पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा गरिएको समायोजन तथा अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य स्थिति तथा परिदृश्य र खासगरी छिमेकी मुलुक भारतमा विकसित मूल्य स्थितिको आधारमा चालू आर्थिक वर्षको मुद्रास्फीतिदर करिव ९ प्रतिशतको हाराहारीमा रहने संशोधित अनुमान रहेको छ । समीक्षा अवधिसम्म मौद्रिक विस्तार ०.६ प्रतिशत मात्र रहेकोले माग पक्षबाट मुद्रास्फीतिमा चापको अवस्था छैन । यस्तो अवस्थामा मौद्रिक तरलताको कारणबाट मूल्य वृद्धिमा चापको अवस्था सृजना नहोस् र यसबाट आर्थिक वृद्धिमा संकुचन आउने जोखिम पनि नरहोस् भन्ने उद्देश्यले मौद्रिक नीतिलाई सन्तुलित तथा सजग रुपमा संचालन गर्ने कार्यदिशा तय गरिएको छ ।

१०३. विगत केही वर्ष यताको मुद्रास्फीति र भुक्तानी सन्तुलन घाटाको प्रमुख कारण कमजोर आपूर्ति पक्ष र विगतको खुकुलो मौद्रिक अडान हो । लगानीको वातावरणमा सुधार आउन नसकेकोले निजी क्षेत्रबाट प्राप्त विप्रेषण आप्रवाहले स्वदेशी उद्योगहरूको विस्तार र वृद्धिमा उत्प्रेरणा (stimulus) दिन सकिरहेको छैन । फलतः समग्र आन्तरिक मागमा आएको विस्तार अनुरुप आपूर्ति बढ्न सकेन । यसले गर्दा विगतका वर्षहरूमा ठूलो मात्रामा आयात बढ्न गई भुक्तानी सन्तुलन घाटामा रहन गयो । यसर्थ, वर्तमान सन्दर्भमा भुक्तानी सन्तुलन घाटाबाट अर्थतन्त्रमा रहेको अधिक तरलता प्रशोचित भएकोले उल्लेखित लक्ष्यहरूमा माग पक्षबाट जोखिम कम रहेको हुँदा उत्पादनशील क्षेत्रतर्फको लगानी प्रोत्साहित गरी यी दुई लक्ष्यहरूमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने गरी मौद्रिक व्यवस्थापन गरिने छ ।

१०४. आन्तरिक माग वृद्धि हुँदै जाने तर आन्तरिक आपूर्ति क्षमता सोही अनुरुप विस्तार नहुनाले मुद्रास्फीति दरमा अपेक्षित सुधार हुन नसक्नुको साथै शोधनान्तर घाटा कायमै रहँदा विदेशी

विनिमय संचितिमा परेको अधिक चाप स्व-समायोजन हुने क्रममा मौद्रिक विस्तारमा आएको कमीबाट अर्थतन्त्र थप संकुचनतर्फ नजाओस् भन्ने तर्फ सजग हुनुपर्ने हुन्छ । सरकारी खर्चमा आएको कमी, रियल स्टेट तथा शेयर बजारमा आएको शिथिलताको साथै अनौपचारिक क्षेत्रको अनुत्पादक वित्तीय कारोवार समेतले मौद्रिक संकुचनमा केही हदसम्म प्रभाव पर्न गएको छ । मौद्रिक संकुचनबाट अनुत्पादक क्षेत्रतर्फको लगानीमा कटौती भई आर्थिक सन्तुलन कायम गर्न सहयोग पुगे पनि आर्थिक संकुचनबाट सरकारी खर्च व्यवस्थापन, लगानी र आर्थिक वृद्धिमा नकारात्मक असर पर्न सक्दछ । यसर्थ, अर्थतन्त्रमा थप संकुचन आउन नदिन सरकारी खर्च व्यवस्थापनमा पूँजीगत खर्च वृद्धितर्फ विशेष पहल हुन र आर्थिक विषयहरूमा न्यूनतम समझदारी कायम गरी व्यवसायिक लगानीको वातावरण बनाउनेतर्फ शीघ्र पहल हुन जरुरी छ । सरकारी खर्चमा विस्तार आउन थालेपछि मौद्रिक तरलतामा हुने विस्तारलाई समेत दृष्टिगत गरी उत्पादनशील क्षेत्रतर्फको लगानीमा वृद्धि गर्न तथा मुद्रास्फीति र भुक्तानी सन्तुलन घाटामा सुधार ल्याउन मौद्रिक नीतिको कार्यदिशालाई सन्तुलित र सजग राखिएको छ ।

१०५. हाल निक्षेपको वास्तविक व्याजदर सकारात्मक रहेको छ । यसबाट अनौपचारिक पूँजी पलायन, अनुत्पादक क्षेत्रतर्फको उपभोगमा कटौती र बैंकिङ्ग क्षेत्रको तरलता व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्नुको साथै वृहत आर्थिक उद्देश्यहरू हासिल गर्नमा सहयोग पुग्ने विश्वास छ । तर, वित्तीय क्षेत्र उदारीकरणका कारणले बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको संख्यामा आएको वृद्धि, दक्ष जनशक्ति र आधुनिक संचार तथा प्रविधिको उपयोगबाट संचालन लागतमा कमी आई निक्षेपको व्याजदर वृद्धिभन्दा कर्जाको व्याजदर वृद्धि कम रहन गई व्याजदर अन्तरमा पनि कमी आउनु पर्नेमा सो हुन सकेको छैन । बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको न्यूनतम स्तरको निष्कृय कर्जाको अनुपातले पनि यस्तो व्याजदर अन्तरमा कमी ल्याउन सघाउ पुग्नु पर्ने हो । तर, बचतको व्याजदर भन्दा कर्जाको व्याजदर थप वृद्धि भएको देखिन्छ । कर्जाको व्याजदरलाई व्यवसायले धान्न नसक्ने गरी समायोजन गर्दा अर्थतन्त्रमा लागत प्रेरित (cost push) जोखिमहरू आउन सक्ने र यसले वासलातको गुणस्तरमा समेत क्षति पुऱ्याउन सक्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिदृश्यको आधारमा निक्षेप र कर्जाको व्याजदरको फरकमा कमी ल्याउने एउटा उपायको रुपमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू गाभ्ने/गाभिने कार्यलाई प्रोत्साहन दिने नीति अघि बढाइएको छ ।

१०६. सन्तुलित तथा सजग कार्यनीतिको मुख्य उद्देश्य अनुत्पादक क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाहलाई निरुत्साहित गर्ने र उत्पादनशील क्षेत्रतर्फको कर्जालाई प्रोत्साहित गर्नु पनि हो । मूल्य अभिवृद्धि ज्यादै न्यून हुने र अस्थिर प्रकृतिका क्षेत्रतर्फ बैंक कर्जा प्रवाह गर्दा यस्ता क्षेत्रहरूमा समय समयमा आउने उत्तारचढावले बैंकिङ्ग क्षेत्रको सम्पत्ति र सोको गुणस्तरमा ठूलो नोक्सान पुग्न सक्दछ । यसको कारण वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वमा आँच पुग्ने र मुलुक न्यून लगानी तथा उच्च लागत अर्थतन्त्रको रुपमा विकसित हुन गई आर्थिक वृद्धि एवम् समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वमा समेत लामो समयसम्म प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ । यसर्थ, उत्पादनशील क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाहलाई प्रोत्साहित गर्न पूँजीकोषको अनुपात गणना गर्ने प्रयोजनको लागि विद्यमान जोखिमभार व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरी अनुत्पादक क्षेत्रतर्फको कर्जामा बढी स्वपूँजी लगाउनु पर्ने व्यवस्थाका साथै कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा समेत आवश्यक पुनरावलोकन गरिनेछ ।

१०७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा प्रवाह र साधनको स्रोतबीच सन्तुलन कायम गरुन् र वित्तीय स्थायित्वमा आँच नआओस् भनी कर्जा-निक्षेप (प्राथमिक पूँजी समेत) अनुपात र खुद तरलता अनुपात कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था लागू गरिएको हो । यस व्यवस्थाबाट वित्तीय साधन परिचालनमा वृद्धि हुँदा लगानीको क्षमतामा समेत वृद्धि हुने हुनाले वित्तीय क्षेत्रमा जोखिमको सम्भावना कम रहने हुन्छ । यस बैंकले उत्पादनशील क्षेत्रको लगानीमा कमी आउन नदिन र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्न न्यून व्याजदरमा सामान्य तथा विशेष पुनरकर्जा सुविधाको व्यवस्था गर्दै आएको छ । आर्थिक वृद्धि तथा मुद्रास्फीतिदरमा अनुकूल प्रभाव पार्न सामान्य पुनरकर्जा सुविधाको व्यवस्था मार्फत वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट १० प्रतिशत व्याजदरमा सम्बन्धित ऋणीले उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा उपयोग गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको हो । वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट यस सुविधाको उत्साहजनक उपयोग हुन सकोस् भनी उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह वृद्धि गर्न पुनरकर्जा सम्वन्धी व्यवस्थालाई सरलीकरण गरिनेछ । यसबाट loaned up को स्थितिमा रहेका केही वाणिज्य बैंकहरूबाट समेत उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा वृद्धि गर्न सहयोग पुग्ने देखिएको छ ।

१०८. आवास तथा घरजग्गा कारोवारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको झण्डै १३५ अर्ब कर्जा लगानीमा रहिरहेको छ । यस व्यवसायमा आएको मन्दीबाट बैंकहरूको कर्जा असुलीमा नकारात्मक असर नपरोस् भन्नका लागि व्यवसायिक एवम् नाफामूलक प्रयोजन वाहेक वास्तविक आवश्यकताका आधारमा निश्चित आय वर्गका मानिसहरूलाई लक्षित गरी प्रवाह हुने निश्चित रकमसम्मको आवासीय (भवन तथा अपार्टमेन्ट खरिद) कर्जाको हकमा केही सरलीकरण गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०९. शेयर बजारतर्फ संस्थापक शेयरको धितोमा जाने कर्जा र मार्जिन प्रकृतिको कर्जाको सीमालाई क्रमशः घटाउँदै लैजाने यस बैंकको नीति रहेतापनि शेयर बजार कारोवारमा आएको शिथिलतालाई दृष्टिगत गरी शेयरको धितोमा प्रवाहित हुने मार्जिन कर्जामा मार्जिन कल गर्ने तथा सुरक्षण राखिएको शेयर विक्री गरी कर्जा असुल उपर गर्ने समयावधि एवं यस्तो कर्जाको नवीकरण सम्वन्धी व्यवस्थाहरूमा परिमार्जन गरिनेछ । यसबाट शेयर वजार कारोवारमा गतिशीलता ल्याउन सहयोग पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

११०. मौद्रिक व्यवस्थापनमा खुला बजार कारोवारलाई यस बैंकले प्रमुख र प्रभावकारी उपकरणको रुपमा सन्चालन गर्दै आएको छ । खुला बजार कारोवार अन्तर्गत सोझै खरिद बोलकबोल र सोझै बिक्री बोलकबोललाई बहु-मूल्यको आधारमा र रिपो बोलकबोल तथा रिर्भस रिपो बोलकबोललाई बहु-व्याजदरको आधारमा बोलकबोल हुने व्यवस्थालाई यथावत कायम गरिएको छ । रिपो बोलकबोल तथा रिर्भस रिपो बोलकबोलको विद्यमान बढीमा ४५ दिनसम्मको अवधिलाई यथावत कायम राखी सरकारी खर्चको स्थितिलाई हेरी रिपोको खुला बजार कारोवारमार्फत् बजारमा आवश्यकता अनुसार तरलता प्रवाह गरिने छ ।

१११. वाणिज्य बैंक लगायतका मौद्रिक नीतिका समकक्षीहरूको तरलताको स्थितिमा बेलाबखत आउने कमीले भुक्तानी प्रणालीमा प्रतिकूल असर नपुऱ्याओस् र सर्वसाधारणको बैंक तथा वित्तीय संस्थामाथिको विश्वासमा कमी नआओस् भन्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारको ऋणपत्रको धितोमा समकक्षी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध हुने स्थायी तरलता सुविधाको व्याजदर, भुक्तानी अवधि र शर्त तथा प्रक्रिया यथावत राखिएको छ । यस बैंकले विभिन्न क्षेत्रका लागि तोकेको पुनरकर्जा दरहरू तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले पूरा गर्नुपर्ने विपन्न वर्ग कर्जा सम्वन्धी प्रावधान पनि यथावत कायम गरिएको छ ।

११२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्यात्मक विस्तार भएतापनि वित्तीय सेवाको पहुँच रहेका शहरी क्षेत्रहरूमा बढी केन्द्रिकृत हुने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न "क" वर्गका अतिरिक्त "ख" र "ग" वर्गका राष्ट्रिय स्तरमा स्थापना हुने वित्तीय संस्थाहरू खोल्न निवेदन लिने कार्य पनि तत्काललाई बन्द गरिएको छ । वित्तीय संस्थाहरूको विस्तारलाई वाञ्छित बनाउने उद्देश्यले कार्यक्षेत्र विस्तार तथा स्तरोन्नती गर्ने जस्ता कार्यलाई निर्दिष्ट मापदण्डहरू अन्तर्गत रहेर मात्र गर्न सकिने व्यवस्था गरिने छ ।

११३. अनौपचारिक वित्तीय क्षेत्रको वित्तीय मध्यस्थता कार्यबाट वित्तीय जोखिम बढ्ने हुंदा नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वीकृति बिना गरिने यस्ता कारोवारलाई निरुत्साहित गर्न निगरानी व्यवस्था प्रभावकारी तुल्याइने छ ।

अन्त्यमा,

११४. मौद्रिक नीतिका अन्तिम लक्ष्यहरूमा गत वर्षको तुलनामा सुधारभई मूल्य वृद्धि औसतमा एकल अङ्कमा रहेको भएपनि अझै अपेक्षित स्तरमा आउन सकेको छैन भने शोधनान्तर स्थिति घाटाकै अवस्थामा रहेको छ । बैंकहरूको कर्जा प्रवाहमा सामान्य वृद्धि भएपनि निक्षेप परिचालनमा शिथिलता आएको कारण तरलतामा केही चापको महशुस गरिएको छ । यी परिसूचकहरूको विश्लेषणको आधारमा मौद्रिक नीतिलाई एकातर्फ केही लचिलो बनाउनु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ भने अर्कोतर्फ यसबाट मौद्रिक नीतिका लक्ष्यहरूमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न नदिन उत्तिकै सावधानीपूर्ण तवरले मौद्रिक व्यवस्थापन गर्दै जानु पर्ने अवस्था रहेको छ । सोही बमोजिम यस आर्थिक वर्षको बाँकी अवधिको लागि मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गरिएको छ । यस्तो अवस्थामा मौद्रिक नीतिको सन्तुलित र सजग अडान र परिवर्तित नीतिगत व्यवस्थाहरूबाट तरलताको व्यवस्थापनमा समेत सहजता आउनुको साथै समग्र अर्थतन्त्रमा सन्तुलन कायम गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ । राजनैतिक संक्रमणकालको अन्त्य नभई लगानीकर्ताको आत्मविश्वास र औद्योगिक वातावरणमा सुधार हुन कठीन रहेकोले आर्थिक सन्तुलन कायम गर्ने र मौद्रिक नीतिको उद्देश्य हासिल गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको छ । तसर्थ, मौद्रिक नीतिको उद्देश्य हासिल गर्न समकक्षी बैंक तथा वित्तीय संस्था, व्यवसायी लगायत सरोकारवाला सबैसंग सदाझै सहयोग र औचित्यपूर्ण व्यवहारको अपेक्षा गरिएको छ ।

११५. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूको अर्ध-वार्षिक कार्यान्वयन समीक्षा म्याट्रिक्स अनुसूचीमा दिइएको छ। प्रस्तुत मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षा तयार पार्दा प्रयोग गरिएका आँकडा तथा सूचनाहरू तथ्याङ्क तालिका सूचीमा समावेश गरिएका छन् । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनमा हालसम्म सहयोग पुऱ्याउने सबैलाई नेपाल राष्ट्र बैंक धन्यवाद दिन चाहन्छ ।

अनुसूची १

आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेखित नीतिगत व्यवस्थाहरूको प्रगति तालिका विवरण

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
१	६८.	कम्तीमा छ महिनाको आयात धान्न सक्नेगरी विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम राख्न रू ९ अर्बको हाराहारीमा शोधनान्तर बचत कायम गर्ने ।	निरन्तर अनुगमन तथा विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	आयात विस्तार न्यून रहेको र चालू खाता घाटा क्रमिक सुधार हुदै आएकोले लक्षित शोधनान्तर बचत हासिल हुन गई छ महिना भन्दा बढी अवधिको आयात धान्न सक्ने गरी विदेशी मुद्रा संचिति रहने ।
२	७०.	वार्षिक औसत मुद्रास्फीतिदर ७ प्रतिशतमा कायम राख्ने ।	निरन्तर अनुगमन तथा विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	मौद्रिक तरलताबाट अधिक माग सृजना हुन सक्ने अवस्था भएतापनि खाद्यान्न समूहको मूल्य बृद्धिदर अपेक्षित स्तरमा नघटेकोले तथा ईन्धनको मूल्यमा बृद्धि भएको कारण बार्षिक औषत मुद्रास्फीतिदर ९ प्रतिशत रहने संशोधित अनुमान रहेको ।
३	७१.	५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहजता प्रदान गर्न आवश्यक पर्ने कर्जा र मौद्रिक तरलताको व्यवस्थापन गर्ने ।	निरन्तर अनुगमन तथा विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	पहिलो छ महिनासम्म सरकारी बजेट उच्च स्तरमा बचतमा रहेको कारण मौद्रिक तरलतामा चाप परेको भएतापनि यसलाई क्रमशः सहजिकराण गरी चालू आर्थिक बर्षको संशोधित अनुमान अनुसारको ४.७ प्रतिशत आर्थिक बृद्धिदर हासिल गर्न आवश्यक पर्ने तरलता व्यवस्थापन गरीने ।
४	७२.	मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्यको रुपमा लिइएको विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १५ प्रतिशत रहने ।	निरन्तर अनुगमन तथा विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	चालू आर्थिक बर्षको पहिलो छ महिनासम्म निजीक्षेत्रको कर्जा तथा निक्षेप परिचालनले अपेक्षित गति नलिएको कारण मुद्रा प्रदाय ११.५ प्रतिशतले बढ्ने संशोधित अनुमान रहेको ।
५	७३.	कुल आन्तरिक कर्जा १५ प्रतिशतले र वाणिज्य बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर १६.४ प्रतिशत रहने ।	निरन्तर अनुगमन तथा विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	कुल आन्तरिक कर्जा १३.० प्रतिशतले र बाणिज्य बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा १३.६ प्रतिशतले बढ्ने संशोधित अनुमान रहेको ।
६	७४.	वाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेप परिचालनको वृद्धिदर १५ प्रतिशत रहने ।	निरन्तर अनुगमन तथा विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग	बाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेप परिचालन १०.१ प्रतिशतले बढ्ने संशोधित अनुमान रहेको ।
७	७५.	खुला बजार कारोबारलाई मौद्रिक नीति सञ्चालनको प्रमुख उपकरणको रुपमा लिई तरलता व्यवस्थापन गर्ने ।	साप्ताहिक वासलातमा आधारित तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना तयार गरी विश्लेषण गर्ने ।	अनुसन्धान विभाग/खुला बजार संचालन समिति	खुला बजार कारोबारलाई मौद्रिक नीतिको प्रमुख उपकरणको रुपमा लिई तरलता व्यवस्थापन गर्ने गरीएको ।

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
८	७७.	अनिवार्य नगद अनुपात बाहेकको अधिक तरलतालाई मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको रूपमा लिइने व्यवस्थालाई यथावत् कायम गरीएको। वाणिज्य बैंकहरूबाट निक्षेप, कर्जा तथा नगद मौज्दात सम्बन्धी विवरण दैनिक रुपमा संकलन गरी तरलता स्थितिको अनुगमन गर्ने व्यवस्थालाई समेत निरन्तरता दिइने।	अधिक तरलताको निरन्तर अनुगमन गर्ने।	अनुसन्धान विभाग/बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	अधिक तरलतालाई मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्यको रुपमा निरन्तरता दिई खुला बजार कारोवार सञ्चालन गरिएको। सोही बमोजिम दैनिक तरलता अनुगमन गर्ने कार्यलाई समेत निरन्तरता दिईएको।
९	७८	बैंक दरलाई ६.५ प्रतिशतबाट बढाएर ७ प्रतिशत कायम गरीएको।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको।
१०	७९.	वैधानिक तरलता अनुपात सम्बन्धी व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी वाणिज्य बैंकको हकमा १५ प्रतिशत, विकास बैंकको हकमा ११ प्रतिशत, वित्त कम्पनीको हकमा १० प्रतिशत, चल्ती खाता खोल्न स्वीकृत नलिएका वित्त कम्पनीको हकमा ६ प्रतिशत र सर्वसाधारणबाट समेत निक्षेप परिचालन शुरु गरीसकेका “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको हकमा ४ प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने। नेपाल सरकारको ऋणपत्रमा गरेको लगानी, ढुकुटीमा रहेको नगद मौज्दात, अनिवार्य नगद मौज्दात र सो भन्दा माथिको रकमलाई यस प्रयोजनको लागि गणना गर्न पाउने। साथै, सर्वसाधारणबाट निक्षेप परिचालन गर्ने “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले पनि २ प्रतिशत अनिवार्य नगद अनुपात कायम गर्नुपर्ने।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको र सोही अनुसार अनुगमन भईरहेको।
११	८०.	स्थायी तरलता सुविधाको व्याजदर पछिल्लो ९१-दिने ट्रेजरी विलको भारित औसत व्याजदर वा प्रचलित बैंकदर जुन अधिकतम छ त्यसैमा ३ प्रतिशत पेनाल दर जोडी कायम गर्ने।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग / राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको।
१२	८१.	वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई ७.५ प्रतिशत व्याजदरमा उपलब्ध गराउदै आएको पुनरकर्जा सुविधालाई प्रचलित बैंक दर (७ प्रतिशत) मै उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरी सम्बन्धित ऋणीलाई यस्तो पुनरकर्जामा १० प्रतिशत भन्दा बढी व्याजदर तोक्न नपाउने व्यवस्था मिलाइने।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको यस व्यवस्था अर्न्तगत चालू आ.व. को पहिलो छ महिनामा रू. १ अर्व ७७ करोड पुनरकर्जा उपलब्ध गराइएको।

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
१३	८२.	उत्पादनशील र खासगरी कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ पर्याप्त लगानी सुनिश्चित गर्न सम्बन्धित बैंकहरूलाई ३-वर्षभित्र ती क्षेत्रहरूमा औसत कर्जा प्रवाह दोब्बर गर्ने कार्ययोजना तयार गरी पेश गर्न लगाई सोही आधारमा अनुगमन र आवश्यक निर्देशन जारी गरीने । यी क्षेत्रहरूमा औसत भन्दा कम कर्जा लगानी गरेका संस्थाहरूले अतिरिक्त लगानीको कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।	आवश्यक व्यवस्था गरी परिपत्र गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०६/२० मा परिपत्र जारी गरी सो बमोजिमको कार्ययोजना पेश गर्न निर्देशन दिईएको ।
१४	८४.	निर्यात उद्योग, रूग्ण उद्योग, साना तथा घरेलु उद्योग र वैदेशिक रोजगारीको लागि तोकिएका वर्गका मानिसहरूलाई प्रवाह हुने कर्जाको विशेष पुनरकर्जादर १.५ प्रतिशत कायम गरीएको र सम्बन्धित ग्राहकबाट ४.५ प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
१५	८५.	रूग्ण उद्योग पुनर्कर्जा सुविधा साविकको शर्त अनुसार नै उपलब्ध गराउने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	साविकको प्रचलन, व्यवस्था र शर्त अनुसार नै उपलब्ध गराइने गरेको । मौद्रिक नीतिको नयाँ व्यवस्था अनुसार विशेष पुनरकर्जा प्रवाह गर्ने नीतिगत व्यवस्थाको मस्यौदा तयार भएको ।
१६	८६.	पुष्प तथा पुष्पजन्य वस्तुको निकासीलाई प्रोत्साहित गर्न यस्ता वस्तु उत्पादन गर्ने र निर्यातयोग्य वस्तु उत्पादन गर्ने घरेलु तथा साना उद्योगलाई निर्यात पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरीने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
१७	८७.	वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइ नेपाल बैंक लि. र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. को पुनरसंरचना, नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-ईञ्जिनियरिङ्ग र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दै लगिने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडको व्यवस्थापन संचालन सम्वन्धमा उक्त बैंकका कार्यरत प्रमुख कार्यकारीअधिकृतको कार्यकाल समाप्त भएपछि उक्त बैंककै खर्चबाट नयाँ प्रमुख कार्यकारी अधिकृत छनौट तथा नियुक्ति गर्न संचालक समितिलाई निर्देशन दिईएको । नेपाल बैंक लिमिटेडमा व्यवस्थापनमा यस बैंकको संलग्नता क्रमशः कम गर्दै लैजाने क्रममा उक्त बैंकका महाप्रवन्धकहरू सदस्य भएको व्यवस्थापन समूह गठन गरी दैनिक कार्यहरू संचालन गर्ने व्यवस्था गरिएको । उक्त बैंकको व्यवस्थापन समितिलाई प्रमुख कार्यकारी अधिकृत चयन गर्न निर्देशन दिइएको । कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको यान्त्रिकीकरण गर्ने सन्दर्भमा Second Stage Tender Bid Document जारी गर्न आवश्यक कार्यहरू सम्पादन भइरहेको ।
१८	८८.	राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरूले पनि समानान्तर रुपमा पूँजीकोष सम्बन्धी नयाँ मापदण्डले निर्दिष्ट गरे बमोजिम पूँजीकोष पर्याप्तता मापन गर्ने पद्धति अवलम्बन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरीने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग / वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गर्नुका साथै विकास बैंकका कर्मचारीहरूलाई पुँजीकोष सम्वन्धी नयां मापदण्डका बारेमा तालिम प्रदान गरीएको र सोको अनुगमनको लागि बिभागमा छुट्टै डेस्क खडा गरीएको ।
१९	८९.	जोखिमका आधारमा निरीक्षण गर्ने विधि योजनाबद्ध रुपमा क्रमश लागू गरीने । बैंकिङ्ग क्षेत्रमा विद्यमान विभिन्न जोखिमहरूको पहिचान, मापन र व्यवस्थापन गर्न जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका लागु गरीसकिएको र जोखिमका आधारमा निरीक्षण गर्ने विधि तयार गरी विभागीयस्तरमा छलफल भई यसलाई अन्तिम रुप दिने कार्य भईरहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
२०	९०.	जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धतिलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थलगत तथा गैर-स्थलगत निरीक्षणको विद्यमान ढांचामा पुनरावलोकन एवं परिमार्जन गरीने । पूर्व सचेतता प्रणाली (Early Warning System) लाई अझै वढी प्रभावकारी बनाउंदै लगिनुका साथै बैंकका ठूला शाखाहरूको सुपरिवेक्षण कार्यलाई सघाउ पुऱ्याउन तयार गरीसकिएको शाखा लेखापरीक्षण सम्बन्धी अवधारणापत्र कार्यान्वयनमा ल्याई सुपरिवेक्षण कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउन वाह्य क्षेत्रका विषेशज्ञहरूको सेवा समेत लिइने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ नियमन विभाग	आवश्यक परिमाजन गर्ने कार्य भईरहेको । EWS लाई प्रभावकारी बनाउँदै लगिनुका साथै जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षणलाई प्रभावकारी बनाउन र शाखा लेखा परीक्षण सम्वन्धमा आवश्यक तयारी कार्य हुँदै गरेको ।
२१	९१.	बैंकहरू स्वयंले आफ्नो दवाव परीक्षण गर्न सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाइने । बैंकहरूको सम्भावित जोखिम पहिचान तथा व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरी वित्तीय प्रणालीमा अपर्झट आउन सक्ने संकटलाई समयमै सम्बोधन गर्न आकस्मिक योजना (Contingency Plan) तयार गर्ने कार्यलाई सम्पन्न गरीने । साख मूल्याङ्कन संस्था स्थापना गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहित गरीने ।	नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण सहित आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	नमुना परीक्षण कार्य सम्पन्न भइसकेको र सो सम्वन्धी निर्देशिका तयार गर्ने कार्य भईरहेको । साथै, आकस्मिक योजना तयार गर्ने कार्य पनि भइरहेको ।
२२	९२.	निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको क्रममा देखिएका कमी कमजोरीलाई तुरुन्त सुधार गरी वित्तीय प्रणालीप्रति सर्वसाधारणको विश्वसनीयता निरन्तर कायम राख्न शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ को कार्यान्वयन एवं अनुगमनको प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउँदै लगिने । नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षकिय दक्षता र क्षमता अभिवृद्धिका लागि सुपरिवेक्षण विभागहरूको संरचना, अख्तियार प्रत्यायोजन तथा उत्तरदायित्व बहन सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गरी अझ स्पष्ट र मापनयोग्य बनाइने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	सुपरिवेक्षकीय क्षमता अभिबृद्धिका लागि विभागको संरचना, अख्तियार प्रत्यायोजन तथा उत्तरदायित्व बहन सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी उत्तरदायित्व/ जवाफदेहिता सम्बन्धी तालीका वनाइ लागु गरीसकिएको । सोको प्रभावकारी रुपमा कार्य भईरहेको ।

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
२३	९३.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले गर्ने पूँजीगत खर्च र अन्य मसलन्द खर्चमा पारदर्शिता, मितव्ययिता अपनाएको छ/छैन भनी लङ्ग फर्म अडिट प्रतिवेदनमा उल्लेख गरी वाह्य लेखापरीक्षकबाट तयार गरीने प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख गर्ने व्यवस्था मिलाइने । बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा उच्च पदस्थ कर्मचारीको सेवा-सुविधालाई मुलुकको वित्तीय प्रणालीले धान्ने र ग्राह्य हुने गरी व्यवस्थित गर्न तथा त्यस्तो सुविधालाई पूर्ण पारदर्शी तुल्याउन आवश्यक व्यवस्था गरीने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	लङ्ग फर्म अडिट प्रतिवेदनमा उल्लेख गर्न मस्यौदा तयार गरीएको । मिति २०६७/०८/१० मा मार्गदर्शन जारी गरीएको । जारी भएका निर्देशनको आधारमा अनुगमन गर्ने कार्य भईरहेको ।
२४	९४.	ग्राहक पहिचान व्यवस्था (KYC) अन्तर्गत बहु-बैंकिङ्ग घोषणा गराउनु पर्ने व्यवस्था गरीएको भएतापनि बढ्दो प्रतिस्पर्धाको कारणले सोको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा समस्या देखिएकोले यस सम्बन्धी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै बहु-बैंकिङ्गलाई निरुत्साहित गरीने ।	अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	हाल ग्राहक पहिचान सम्वन्धी निर्देशनमा भएको व्यवस्था अनुसार कार्य भईरहेको ।
२५	९५.	निक्षेपमा दिइने व्याज, ऋणीबाट असुल गर्ने व्याज, हर्जना व्याज, व्यवस्थापन शुल्क, सेवा शुल्क लगायतका शुल्कका बारेमा स्पष्ट, सरल र बुझ्न सकिने गरी सूचना तथा जानकारी प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउने । साथै, सम्बन्धित ऋणी तथा धितो/जमानत दिने पक्षले पालना गर्नुपर्ने गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट निर्दिष्ट गरीने विभिन्न शर्त, बन्देज र अवस्थाहरू सम्बन्धित पक्षले स्पष्ट र सरल रुपमा बुझ्न सक्ने गरी पारदर्शी रुपमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०९/०९ मा मार्गदर्शन जारी गरी सो अनुसार अनुगमन भईरएको ।
२६	९६.	"क" वर्गका बैंकहरूले स्वदेशमा व्याज प्राप्त हुने कुनै पनि प्रकारका निक्षेप खाता खोल्न नपाउने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको र अनुगमन भइरहेको ।
२७	९७.	कुनै एक व्यवसायिक क्षेत्रमा (कुनै एक आर्थिक क्षेत्रमा मात्र कर्जा प्रवाह गर्न स्वीकृति पाएका वित्तीय संस्था बाहेक) कुल बाँकी कर्जासापटको ४० प्रतिशतभन्दा बढी कर्जा प्रवाह गर्न नपाउने थप व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने । तर, ४० प्रतिशतभन्दा कम सीमा तोकिएका क्षेत्रहरूमा भने सोही बमोजिम हुने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मितिः २०६७/०६/०५ मा परिपत्र जारी गरीएको ।

क.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
२८	९८.	आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा कुल कर्जाको १० प्रतिशतभन्दा बढी लगानी जग्गा खरिद बिक्रीमा गर्न नपाउने व्यवस्था गरीएको र बढी लगानी गर्ने संस्थाहरूले यस्तो कर्जा २ वर्षभित्रमा १० प्रतिशतमा झारी सक्नु पर्ने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मितिः २०६७/०६/०५ मा परिपत्र जारी गरीएको र अनुगमन भइरहेको ।
२९	९९.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको १ प्रतिशत भन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गरेका संस्थापक/संस्थापक समूहका शेयरधनीहरूले आफूले धारण गरेको संस्थापक शेयरमध्ये ५० प्रतिशतभन्दा बढी धितो राखी कर्जा लिन नपाइने व्यवस्था गरीने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको र अनुगमन भइरहेको ।
३०	१००	मार्जिन प्रकृतिको कर्जाको विद्यमान ५० प्रतिशतको सीमामा वृद्धि गरी ६० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरीने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको ।
३१	१०१	Trust Receipt कर्जाको विद्यमान ९० दिनको अवधिलाई बढाई १२० दिन कायम गरीने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको ।
३२	१०२.	ऋण असुली न्यायाधिकरण तथा कर्जा सूचना केन्द्रको सुदृढीकरण गर्ने । कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडमा डेभलपमेण्ट बैंकर्स एशोसिएसनलाई सहभागी गराउन आवश्यक व्यवस्था गरीने । निजी क्षेत्रको सहभागितामा सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइने ।	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पहल गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	Automation को लागि कम्प्युटर खरिद गरी उपलब्ध गराएको, क्षमता अभिवृद्धिको तालिम दिइएको । कर्जा सूचना केन्द लि.को सुदृढीकरणको लागि कम्प्युटर सफ्टवयेर खरिद हुने क्रममा रहेको ।
३३	१०३.	सुरक्षित कारोबार दर्ता कार्यालय स्थापना गर्न नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याइने ।	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पहल गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	हाल कर्जा सूचना केन्द्र लि. मार्फत कार्य प्रक्रिया अगाडि बढ्दै गरेको ।
३४	१०४.	नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरूलाई गरीने कारवाही सम्बन्धमा आवश्यक कार्यविधि बनाई लागू गरीने । रू. १ करोड वा सो भन्दा बढी कर्जा लिई नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरूको राहदानी जफत लगायतका अन्य कारवाहीलाई थप प्रभावकारी बनाइने ।	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पहल गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	कार्यविधिको मस्यौदा तय भएको र नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरू माथि कारवाही प्रक्रिया निरन्तर भइरहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
३५	१०५.	"क" वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको स्थापनाको लागि निवेदन लिने कार्य स्थगित गरीने । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्था संस्थापना सम्बन्धी विद्यमान नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी चुक्ता पूँजी, संस्थापक समूहको व्यवसायिक संलग्नता र अनुभव, संस्थापक, संचालक तथा पदाधिकारीले उपभोग गर्न सक्ने कर्जा, संचालक मनोनयन/निर्वाचन, संस्थापक सेयर लगानी सीमा, संस्थापक तथा संचालकको योग्यता तथा वित्तीय सेवामा सर्वसाधारणको पहुँच जस्ता पक्षहरूलाई मूलभूत रुपमा समयसापेक्ष बनाइने ।	कार्यान्वयनको लागि आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	निवेदन लिने कार्य स्थगित गरीनुका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापना सम्वन्धी नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्था परिमार्जन गर्ने क्रममा रहेको ।
३६	१०६	वित्तीय संस्थाको स्तरोन्नति गर्ने कार्य पूँजीको पर्याप्तताका अतिरिक्त व्यवसायिक सम्भाव्यता, संस्थागत क्षमता, प्रतिस्पर्धा र बजारको अवस्था आदिका आधारमा मात्र गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरीने । सथै, भौगोलिक क्षेत्र विस्तार र क्षेत्रीय बैंकबाट राष्ट्रिय बैंकमा परिवर्तन गर्ने कार्यलाई समेत निश्चित मापदण्डका आधारमा गरीने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	नीतिगत व्यवस्था र मापदण्ड तर्जुमा गर्ने क्रममा रहेको । भौगोलिक कार्यक्षेत्र विस्तार सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गरिसकिएको ।
३७	१०७.	शाखा विस्तारका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने व्यवस्था गरीएको ।	नीतिगत व्यवस्थाको परिपत्र जारी गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको ।
३८	१०८.	पूर्वाधार विकासको लागि दीर्घकालीन लगानी गर्ने उद्देश्यले संस्थापना हुने वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी, लगानी, खराब कर्जा नोक्सानी व्यवस्था तथा अन्य नियमन व्यवस्थाहरूका सम्बन्धमा छुट्टै वित्तीय मापदण्डहरूको व्यवस्था गरी यस किसिमको संस्थाको स्थापना र संचालन गर्न प्रोत्साहित गरीने ।	मापदण्डहरू तयार गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	छुट्टै वित्तीय मापदण्डहरू तयार गर्ने क्रममा रहेको ।
३९	१०९.	गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी कार्यलाई प्रोत्साहित गर्न छुट तथा सुहलियत (एकल ग्राहक कर्जा सीमा, विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा, खराव ऋणको लागि व्यवस्था, न्यूनतम पूँजी कोषको स्तर आदिमा) दिने व्यवस्था गरीने ।	आवश्यक व्यवस्था सहित परिपत्र जारी गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	आवश्यक व्यवस्था सहित परिपत्र जारी गरिने । विनियमावलीको मस्यौदा बनिसकेको ।
४०	११०.	नेपाल धितोपत्र बोर्डसँग आवश्यक समन्वयमार्फत म्यूचुअल फण्ड कारोवार गर्न निजी क्षेत्रका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रोत्साहन गरीने ।	आवश्यक पहल गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	समूहिक लगानीकोष विनियमावली अनुरुप निजी क्षेत्रको लगानी परिचालन गर्न कार्यदल गठन भएको ।

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
४१	१११.	तीन वर्षको नोटको मागलाई धान्ने गरी नोट छपाई गर्ने । झुत्रो नोट चलनचल्तीबाट हटाउदै जाने उद्देश्यले सफा नोट मात्र चलनचल्तीमा ल्याउने नीति क्रमशः लागू गर्दै लगिने । सफा नोट नीति बारे सर्वसाधारणलाई जागरुक गराउने विभिन्न उपायहरू अवलम्बन गरीन ।	नोट मागको प्रक्षेपण र सफा नोट सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	मुद्रा व्यवस्थापन विभाग	नयाँ मोडालिटीको आधारमा रू. ५, १०, २०, ५० र १००० दरको नोटको आवश्यकता एकिन गरी छपाई गरीएको तथा रू. १०० र ५०० दरको सोही वमोजिम गर्ने प्रकृया अगाडी बढाइएको । बाणिज्य बैंकहरूले मैलो तथा पूर्व राजाको तस्वीर भएको नोटहरू मिति २०६७ फाल्गुण मसान्तसम्ममा राष्ट्र बैंकमा दाखिला गर्न परिपत्र गरिएको । सफा नोट नीति बारे सर्वसाधारणलाई जागरुक गराउन भैरहवा, विराटनगर, वीरगञ्ज र पोखरामा सचेतना गोष्ठी सम्पन्न भइसकेको । यस सम्वन्धी बृत्तचित्र तयार हुने क्रममा रहेको ।
४२	११२.	सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय कारोवारहरूको सुपरिवेक्षण कार्यलाई सहज बनाउने उद्देश्यले सूचना प्रविधि प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नियमन गर्ने व्यवस्था गरीने । नेपाल राष्ट्र बैंकमा सूचना संकलन, मौद्रिक तथ्याङ्क प्रशोधन र सम्प्रेषणमा हुने ढिलाई कम गर्न सूचना प्रविधि नीति तर्जुमा गरी लागू गरीने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडि बढाउने ।	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग । सूचना प्रविधि विभाग	सूचना प्रविधि प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका र सूचना प्रविधि नीति कार्यदल गठन भई आवश्यक अध्ययन तथा छलफल गरी कामकारवाही अगाडि बढीरहेको । सूचना प्रविधि नीति तर्जुमा गरी लागू गर्न सूचना प्रविधि नीतिको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरी राय तथा सुझावका लागि बैंकका विभिन्न विभाग तथा कार्यालयहरूमा पठाईएको र उपयुक्त राय तथा सुझाव समेटी उक्त मस्यौदालाइ अन्तिमरुप दिने चरणमा रहेको ।
४३	११३.	निर्यात व्यवसायीले निर्यात प्रवर्द्धनको लागि विदेशमा शाखा/सम्पर्क/ प्रदर्शन कक्ष जस्ता कार्यालयहरू खोल्न र विदेशमा बिक्री भएको रकम जम्मा गर्ने प्रयोजनको लागि विदेशमा खाता खोल्न चाहेमा कुल निर्यातको ५ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी निश्चित कार्यविधि तथा शर्त तोकी विदेशी मुद्राको लागि सटही सुविधा र खाता खोल्न अनुमति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।	नीतिगत व्यवस्था गरी परिपत्र जारी गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६७/४/२५ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
४४	११४.	Cash Against Document (CAD) वा बैंक ग्यारेण्टीको आधारमा मालसामान निर्यात गर्दा निर्यात मूल्यको ५ प्रतिशतले हुने रकमको धरौटी वा बैंक जमानत राख्नु पर्ने र CAD को आधारमा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर २ लाखसम्मको मालसामान निर्यात गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो धरौटी १ प्रतिशत मात्र राखे पुग्ने र एकपटकमा अमेरिकी डलर ५ लाखसम्मको निर्यात अनुमति प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गरीने ।	नीतिगत व्यवस्था बारे पत्रिपत्र जारी गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६७/४/२५ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भईसकेको ।
४५	११५.	निर्यात प्रतीतपत्र प्राप्त भएको आधारमा मात्र विदेशी मुद्रामा प्रि-शिपमेण्ट/पोष्ट-शिपमेण्ट कर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो कर्जा अन्य प्रचलित माध्यमबाट निकासी गर्दा समेत उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था मिलाइने ।	आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरी परिपत्र जारी गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६७/४/२५ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भईसकेको ।
४६	११६.	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने व्यवस्थाको औचित्य तथा थप आवश्यकताका सम्बन्धमा अध्ययन गरी वस्तुहरूको सूचीलाई थपघट गर्दै लगिने ।	अध्ययन गरी औचित्यताको आधारमा सूची परिमार्जन गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	सम्बन्धित व्यवसायीको माग र नेपाल सरकार, उद्योग बिभागको सिफारिशमा सुचीमा थपघट गर्ने व्यबस्था कायम नै रहेको र हालै उद्योग विभागबाट सिफारिश भएबमोजिम २० वस्तुहरू थप गरीएको ।
४७	११७.	भारतीय मुद्राको सटही सुविधा अभिप्रायले आवश्यकताको प्रमाण (Documents of Necessity) को आधारमा प्रदान गर्ने व्यवस्थालाई अझै बढी सरल र पारदर्शी बनाउदै लगिने ।	आवश्यक व्यवस्था गरी कारवाही अगाडि बढाउने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६७/३/४ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भईसकेको ।
४८	११८.	भारतीय रूपैयाँको कारोवार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त वित्त कम्पनीहरूबाट अनुरोध भई आएमा औचित्यका आधारमा भारतीय बैंकहरूमा Nostro Account खोल्न स्वीकृति दिइने ।	आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	प्रशासनिक निर्णय गरी माग अनुरुप स्वीकृति प्रदान गर्ने गरीएको ।

क.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
४९	११९.	वैदेशिक रोजगार व्यवसायीहरूलाई व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न, भिसा शुल्क भुक्तानी गर्न र कामदार पठाए बापत कमिशन भुक्तानी गर्न आवश्यक पर्ने विदेशी मुद्रा सहज ढंगले उपलब्ध गराउने । विदेशमा कार्यरत नेपालीहरूले आर्जन गरेको रकम सरल, सुलभ र सुरक्षित तवरबाट मुलुक भित्र्याउने र उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयोग गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरी रेमिट्यान्स कारोवारलाई थप पारदर्शी एवं सरलीकृत गरीने । भारतमा कार्यरत नेपाली नागरीकहरूले नेपालमा पठाउने विप्रेषणलाई बैंकिङ्ग प्रणालीमार्फत् भित्र्याउने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरीने ।	आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	मिति २०६७/४/२५ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भईसकेको ।
५०	१२०.	मुलुकमा कार्यरत मनिचेन्जरहरूको संख्या, क्षेत्रगत उपस्थिति तथा सेवाग्राहीको आवश्यकता समेतलाई विचार गरी सुरक्षित, पारदर्शी एवं सरल तुल्याउन यस सम्बन्धी नीति र कारोवारलाई सुव्यवस्थित गरीने ।	आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	नेपाल राष्ट्र बैंक मनिचेन्जर विनियमावली, २०६७ मिति २०६७/५/१० देखि लागू गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
५१	१२१.	सुनचाँदी व्यवसायी संघको सिफारिशमा सम्बन्धित व्यवसायीहरूले पनि तोकिएको परिमाणमा आयात गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने । साथै, चाँदीबाट बनेका गरगहना, हस्तकलाका वस्तुहरू निकासी गर्ने निकासीकर्ताहरूलाई चाँदी उपलब्ध गराउने विद्यमान व्यवस्थामा परिमार्जन गरीने ।	नीतिगत व्यवस्था गरी परिपत्र जारी गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	सुनको हकमा नेपाल सरकार, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको निर्णय बमोजिम सो मन्त्रालयको परामर्शमा तयार गरीएको "सुन आयात तथा विक्री बितरण कार्यविधि, २०६७" जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । चांदीको हकमा खुला बजार आयात इजाजत व्यबस्था बमोजिम आयात हुने गरी परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
५२	१२२.	विदेशी विनिमय कारोवारलाई अझ बढी व्यवस्थित एवं नियमित गर्न सरोकारवालाहरूसंग सहकार्य, विदेशी विनिमय सम्बन्धी गुनासो सुनुवाई तथा स्थलगत तथा गैर-स्थलगत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणलाई सुदृढ गरीने ।	आवश्यक कामकारवाही गर्ने ।	विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग	वार्षिक कार्ययोजना तयार गरी निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्य सुरु गरीएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
५३	१२३.	लघुवित्त संस्थाहरूको नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणका लागि दोश्रो नियामक निकाय (Second Tier Institution-STI) को रुपमा लघुवित्त प्राधिकरणको स्थापना गर्ने कार्यलाई अघि बढाइने ।	आवश्यक कामकारवाही गर्ने ।	लघुवित्त विभाग । बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	लघु वित्त प्राधिकरण ऐनको मस्यौदा तयार गरी अर्थ मन्त्रालयमा पठाइएको ।
५४	१२४.	ग्रामीण स्वावलम्बन कोषलाई लघुवित्त विकास कोषको रुपमा एक छुट्टै निकायको रुपमा संस्थापना गर्ने सम्बन्धी कारवाहीलाई अघि बढाइने । लघु, साना र मझौला उद्योगमा कर्जा वृद्धि तथा पहुँच एवम् प्रभावकारिताको अनुगमन प्रयोजनको लागि एक छुट्टै डेस्क स्थापना गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई प्रोत्साहित गरीने ।	आवश्यक कामकारवाही गर्ने ।	लघुवित्त विभाग	प्रस्तावित लघुवित्त विकास कोषको स्थापना र संचालन गर्न विधेयकको मस्यौदालाई अन्तिम रुप दिई नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्नका लागि सरोकारवालाहरूसंग छलफल भईरहेको ।
५५	१२५.	विकास बैंकले २.५ प्रतिशत र वित्त कम्पनीले २ प्रतिशत अनिवार्य रुपमा विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस प्रयोजन बापतको रकम व्याज आर्जन गर्ने अभिप्रायले कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता खोली जम्मा गर्न नपाउने व्यवस्था गरीएको ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि परिपत्र जारी गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग । बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	२०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यन्वयनमा ल्याईएको ।
५६	१२६.	विपन्न वर्ग कर्जातर्फ तोकिएका शर्तहरू पुरा गरेका आवास, विद्युत, अस्पतालहरूजस्ता क्षेत्रमा जाने कर्जा सम्बन्धमा पुनरावलोकन गरी यस्तो कर्जाको सीमा निर्धारण गरीने ।	आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग ।	न्यून लागत आवास तथा अस्पतालको सम्बन्धमा पहिले नै व्यवस्था भइसकेको । विद्युतको सम्बन्धमा २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरीएको ।
५७	१२७.	महिलाहरूद्वारा संचालित लघु उद्यमलाई प्रवाह भएको रू ३ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा समावेश गरीने र यस्तो कर्जामा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
५८	१२८.	सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रले ५०० किलोवाट क्षमतासम्मको जलविद्युत आयोजनाको कुल लागतको न्यूनतम ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी लगानी गर्ने परियोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रलाई प्रदान गर्ने रू १ करोडसम्मको कर्जा तथा सापटलाई विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना गरीने व्यवस्था मिलाइने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्थ सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
५९	१२९.	विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका प्रति समूह सदस्य/व्यक्तिलाई सामूहिक/व्यक्तिगत जमानतमा विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाको विद्यमान ६० हजार र १ लाख ५० हजार रूपैयाँको सीमालाई बढाएर क्रमश: ९० हजार र २ लाख रूपैयाँ कायम गरीएको । तर, २ लाख रूपैयाँसम्मको कर्जा प्रवाह गर्दा विपन्न वर्गमा जाने कुल कर्जासापटको २५ प्रतिशतभन्दा बढी हुन नहुने प्रवाधानलाई परिवर्तन गरी यस्तो सीमा एक तिहाई भन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था गरीएको । यो व्यवस्था लघुवित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाको हकमा पनि समानरुपले लागू हुने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग/लघुवित्त विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
६०	१३०.	ग्रामीण क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति वा त्यस्तो क्षेत्रमा कार्यरत सहकारी संस्था मार्फत सामुदायिक सिंचाई प्रणालीमा प्रवाह गरेको कर्जा तथा ग्रामीण क्षेत्रमा ट्याक्टर, थ्रेसर तथा अन्य कृषि औजार खरिद गर्ने प्रयोजनको लागि प्रवाह भएको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा समावेश गर्ने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग।	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
६१	१३१.	किसान वर्गले सामुहिक स्वामित्वमा कोल्डस्टोरेज स्थापना गर्न चाहेमा सोको लागि प्रवाह हुने प्रति परिवार १ लाख ५० हजार रूपैयाँसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जाको रुपमा गणना गरीने । पशुपालन, मत्स्यपालन, मौरीपालन जस्ता व्यवसायको लागि प्रति परिवार २ लाख ५० हजार रूपैयाँसम्मको कर्जालाई पनि विपन्न वर्ग कर्जाको रुपमा गणना गरीने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
६२	१३२.	माध्यामिक तथा उच्च माध्यामिक तह सरहको प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनको लागि विपन्न परिवारका युवाहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट बिना धितोमा प्रवाह हुने रू. २ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरीने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गर्ने र अनुगमन गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
६३	१३३.	विपन्न वर्गमा तोकिएबमोजिम कर्जा प्रवाह नगर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई लगाईने हर्जनाबाट छुट्टै कोष स्थापना गरी सो कोषको रकम ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रममा उपयोग गरीने ।	कोष खडा गरी संचालन प्रक्रियाको व्यवस्था गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग । वित्त व्यवस्थापन विभाग	छुट्टै कोष स्थापना गर्ने कार्य प्रारम्भिक चरणमा नै रहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
६४	१३४.	नेपाल सरकारले परिभाषित गरे अनुसार दलित, जनजाति, उत्पीडित तथा महिला वर्गलाई राहत पुऱ्याउन र वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउन सो प्रयोजनका लागि प्रदान गरीने कर्जामा विशेष पुनरकर्जा दरमा पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पहल गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग/ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग/ वित्तीय संस्थ सुपरिवेक्षण विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको।
६५	१३५.	साना तथा मझौला जलविद्युत परियोजनाको विकासको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको साधनको केही अंश यस क्षेत्रतर्फ प्रवाह गराउन एउटा छुट्टै जलविद्युत विकास कोष/संस्था खडा गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक पहल गरीने।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पहल गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	नेपाल सरकारले बजेट मार्फत् नयाँ कार्यक्रम नल्याउने व्यवस्था गरे अनुरुप यस सम्वन्धी थप कार्यक्रम अगाडि नवढाइएको।
६६	१३६.	"घ" वर्गका वित्तीय संस्थाको स्थापनालाई प्रोत्साहित गर्दै वित्तीय पहुँच सीमित भएका तोकिएका ३० जिल्लामा १ देखि ३ जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी स्थापना हुने "ग" वर्गका वित्तीय संस्था तथा बैंकिङ्ग पहुँच नपुगेका ३ देखि १० जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी स्थापना हुने विकास बैंकहरूको हकमा इजाजतपत्र खुल्ला गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइने। बैंकिङ्ग सेवाको पहुँच कम भएका जिल्लालाई समेट्ने गरी वित्तीय संस्थाले आफ्नो भौगोलिक कार्य क्षेत्र विस्तार गर्न चाहेमा तत्काल क्षेत्र विस्तारको स्वीकृति दिने व्यवस्था मिलाइने।	आवश्यक व्यवस्था गरी परिपत्र जारी गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको।
६७	१३७.	इजाजतपत्रप्राप्त "ग" वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई वित्तीय सेवाको पर्याप्त पहुँच नपुगेका ठाउँमा शाखा विस्तारको लागि प्रोत्साहन गर्न दुईवटा सम्म मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्था वा तीनका शाखा भएका नगरपालिका वा गाउँ विकास समितिमा शाखा विस्तार गरेमा अतिरिक्त चुक्ता पूँजी थप गर्नुपर्ने व्यवस्थामा छुट दिइने।	परिपत्र जारी गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी आवश्यक व्यवस्था गरीएको।
६८	१३८.	नेपाल सरकारले तोकेका २२ दुर्गम जिल्लाका सदरमुकाममा शाखा खोलेमा रू ५० लाखसम्म र सदरमुकामभन्दा बाहिर शाखा खोलेमा संचालन खर्चको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रू १ करोडसम्म निर्व्याजी रकम निश्चित अवधिको लागि सापटीको रुपमा उपलब्ध गराउने। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लाहरूमा कम्तीमा एक शाखा र अन्यत्र एक शाखा गरी दुई वटा शाखा खोली संचालनमा ल्याए पश्चात मात्र काठमाडौं उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न पाउने व्यवस्था गरीने।	आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरी परिपत्र जारी गर्ने।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको। ४ वटा संस्थाहरूले यो सुविधा लिएका।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रमहरू	कार्य विवरण	जिम्मेवार विभाग	कार्यान्वयन स्थिति
६९	१३९.	इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले न्यूनतम पूँजीगत तथा अन्य खर्चबाट नै ग्रामीण क्षेत्रमा बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध होस् भन्ने उद्देश्य राखी सीमित बैंकिङ्ग सेवा कार्यालय स्थापना गरी वा शाखारहित/विद्युतीय माध्यमले वित्तीय कारोवार गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	मिति २०६७/०४/२५ मा परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको ।
७०	१४०.	"घ" वर्गका वित्तीय संस्थामा बचत तथा मुद्दती निक्षेपमा रहेको रू २ लाखसम्मको निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाई सकिएकोमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ को शुरुवातदेखि नै सो व्यवस्थालाई क्रमिक रूपमा बैंक तथा अन्य वित्तीय संस्थामा लागू गर्दै लगिने व्यवस्था मिलाइने ।	नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	ख,ग र घ वर्गका वित्तीय संस्थाबाट तथ्यांक लिई अनिवार्य सुरक्षणका लागि परिपत्र जारी गरीएको ।
७१	१४१.	बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य वित्तीय मध्यस्थता सेवा सम्वन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूको उपस्थिति, संस्थागत कर्जाको अवस्था, अनौपचारिक क्षेत्रको वित्तीय कारोवार, वित्तीय पहुँच, कर्जा तथा व्याजदरको अवस्था आदि जस्ता पक्षहरूको बारेमा जानकारी लिने उद्देश्यले ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको प्रारम्भिक कार्य अगाडि बढाइने ।	आवश्यक कामकारवाही अगाडी बढाउने ।	लघुवित्त विभाग	अवधारणापत्र तयारीको क्रममा रहेको ।

Appendix 2
Monetary Survey

	Rs million				Annual Change					
	2008	2009	2010	2011	2008/09		2009/10		2010/11	
	July	July	July (e)	July (pr)	Amount	Percent	Amount	Percent	Amount	Percent
1. Foreign Assets, Net	**171455.5**	**224562.0**	**213036.5**	**222036.6**	**44758.1** 1/	**26.1**	**-3630.5** 2/	**-1.6**	**9000.2**	**4.2**
1.1 Foreign Assets	213254.1	287091.0	275222.5	286961.5	73836.9	34.6	-11868.5	-4.1	11739.0	4.3
1.2 Foreign Deposit	34229.1	54866.0	51579.0	53579.8	20636.9	60.3	-3287.0	-6.0	2000.8	3.9
1.3 Foreign Liabilities	7569.6	7663.0	10607.0	11345.0	93.4	1.2	2944.0	38.4	738.0	7.0
2. Net Domestic Assets	**323921.6**	**405958.0**	**506562.7**	**580266.0**	**90384.8** 1/	**27.9**	**92709.7** 2/	**22.8**	**73703.3**	**14.5**
2.1 Domestic Credit	**437269.8**	**555676.0**	**650982.4**	**733728.6**	**118406.2**	**27.1**	**95306.4**	**17.2**	**82746.2**	**12.7**
a. Net Claims on Govt.	87079.6	104867.7	133128.8	146859.6	17788.1	20.4	28261.0	26.9	13730.8	10.3
Claims on Govt.	91026.0	104867.7	133128.8	146859.6	13841.7	15.2	28261.0	26.9	13730.8	10.3
Govt. Deposits	3946.4	0.0	0.0	0.0	-3946.4	-100.0	0.0	-	0.0	-
b. Claims on Govt. Enter.	10356.0	12453.4	17203.0	19667.6	2097.4	20.3	4749.6	38.1	2464.5	14.3
Financial	4709.5	7361.1	11759.9	13759.1	2651.6	56.3	4398.8	59.8	1999.2	17.0
Non-Financial	5646.5	5092.4	5443.1	5908.5	-554.1	-9.8	350.8	6.9	465.4	8.5
c. Claims on Private Sector	339834.2	438354.4	500650.6	567201.4	98520.2	29.0	62296.2	14.2	66550.8	13.3
2.2 Net Non-monetary Liabilities	113348.2	149717.0	144419.7	153462.6	28020.4 1/	24.7	2597.7 2/	1.7	9042.9	6.3
3. Broad Money	**495377.1**	**630521.0**	**719599.1**	**802302.6**	**135143.9**	**27.3**	**89078.1**	**14.1**	**82703.5**	**11.5**
3.1 Money Supply	154343.9	196459.0	218159.0	240391.1	42115.1	27.3	21700.0	11.0	22232.1	10.2
Currency	100175.2	125759.0	142114.5	162135.1	25583.8	25.5	16355.5	13.0	20020.6	14.1
Demand Deposits	54168.7	70701.0	76044.8	78256.0	16532.3	30.5	5343.8	7.6	2211.2	2.9
3.2 Time Deposits	341033.2	434062.0	501440.1	561911.5	93028.8	27.3	67378.1	15.5	60471.4	12.1
4. Broad Money Liquidity(M3)	**529606.2**	**685387.0**	**771178.1**	**855882.4**	**155780.8**	**29.4**	**85791.1**	**12.5**	**84704.3**	**11.0**

e = estimate
pr = projection
1/ Adjusting the exchange valuation gain of Rs 8348.0 million
2/ Adjusting the exchange valuation loss of Rs. 7895.0 million

अनुसूची ३
परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको सूची

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
१	भाग १३.०१.०२ मा उल्लेख भएको	Extracts
२	भाग २१.०६.९०.४० मा उल्लेख भएको	Soft Drink Concentrate
३	भाग २७.१०.१९.११ मा उल्लेख भएको	Furnace Oil
४	भाग २७.१३.२० मा उल्लेख भएको	Bitumen
५	भाग २८ मा उल्लेख भएको	यस भागमा उल्लेखित सवै औद्योगिक रसायनहरु (मानव औषधि बनाउने केमिकल बाहेक)
६	भाग २८.०३ मा उल्लेख भएको	कार्वन ब्ल्याक (Carbon Black)
७	भाग २९.०१.१० मा उल्लेख भएको	L.L.P. (Light Liquid Paraffin)
८	भाग २९.०२.२० मा उल्लेख भएको	Benzene र Toluene
९	भाग २९.०५.११ मा उल्लेख भएको	Methanol
१०	भाग २९.०५.१६.०० मा उल्लेख भएको	2-Ethyl Hexanol
११	भाग २९.०५.३१ मा उल्लेख भएको	Ethylene Glycol
१२	भाग २९.०५.४४.०० उल्लेख भएको	Sorbitol
१३	भाग २९.१५.०० मा उल्लेख भएको	Methylene Salicylate
१४	भागा २९.१५.२१.०० मा उल्लेख भएको	Acetic Acid
१५	भाग २९.१५.३२ मा उल्लेख भएको	Vinyl Acetate Monomer
१६	भाग २९.१६.१२ मा उल्लेख भएको	Buty Acraylate Monomer र 2 Etyl Hexyls Acrylate
१७	भाग २९.१७.३४ मा उल्लेख भएको	Dibutyl Phthalate
१८	भाग २९.१७.३५ मा उल्लेख भएको	Phthalic Anhydride
१९	भाग २९.१७.३६ मा उल्लेख भएको	Terephthalic Acid
२०	भाग २९.२२ मा उल्लेख भएको	Oxygen Function Amino-Compounds
२१	भाग २९.२४ मा उल्लेख भएको	Carboxamide-Function Compounds
२२	भाग २९.३३ मा उल्लेख भएको	Heterocyclic compound
२३	भाग २९.३४ मा उल्लेख भएको	Nucleic Acids
२४	भाग २९.४१ मा उल्लेख भएको	Antibiotics
२५	भाग ३२.१५ मा उल्लेख भएको	Printing Ink
२६	भाग ३३.०२.९० मा उल्लेख भएको	Flavour (टूथपेष्टमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ), Odoriferous Substances र Perfume
२७	भाग ३४.०२.९०.१० मा उल्लेख भएको	LABSA (डिटरजेन्टमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ)
२८	भाग ३८.१७.१० मा उल्लेख भएको	Mixed Alkyl benzenes
२९	भाग ३८.२३.११.०० मा उल्लेख भएको	Stearic Acid
३०	भाग ३८.२३.१९ मा उल्लेख भएको	Palm Steearin DFA / Palm Karnel DFA
३१	भाग ३९.०१. को १० र २० मा उल्लेख भएको	Polyethylene
३२	भाग ३९.०२.१० मा उल्लेख भएको	Polypropylene
३३	भाग ३९.०३.१९.०० मा उल्लेख भएको	Polysterence
३४	भाग ३९.०५.३० मा उल्लेख भएको	Polyvinyl Alcohol
३५	भाग ३९.०७.६०.०० मा उल्लेख भएको	Plastic Pet Chips / Pet Resin
३६	भाग ३९.११.९० मा उल्लेख भएको	PVC Resin

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
३७	भाग ३९.२० मा उल्लेख भएको	Polethelyne
३८	भाग ३९.२०.२० मा उल्लेख भएको	Polypropylene Films/Noodle Strapper
३९	भाग ३९.२०.५९ मा उल्लेख भएको	Printed Laminated Web
४०	भाग ३९.२०.५९.०० मा उल्लेख भएको	Seasoning Wrapper
४१	भाग ४०.०१ मा उल्लेख भएको	प्राकृतिक रबर (Natural Rubber)
४२	भाग ४०.०२ मा उल्लेख भएको	सिन्थेटिक रबर (Synthetic Rubber)
४३	भाग ४८.०१.००.०० मा उल्लेख भएको	News Print Paper
४४	भाग ४८.०२.०० मा उल्लेख भएको	कागजहरु (Papers)
४५	भाग ४८.०६.०० मा उल्लेख भएको	कागजहरु (Papers)
४६	भाग ४८.१० मा उल्लेख भएको	Paper
४७	भाग ५०.०४ मा उल्लेख भएको	सिल्क यार्न (Silk Yarn)
४८	भाग ५०.०५ मा उल्लेख भएको	सिल्क यार्न (Silk Yarn)
४९	भाग ५१.०६ मा उल्लेख भएको	उनी यार्न Yarn of Carded wool (होजियारी वाहेक)
५०	भाग ५१.०७ मा उल्लेख भएको	उनी यार्न Yarn of Combed wool (होजियारी वाहेक)
५१	भाग ५१.०८ मा उल्लेख भएको	उनी यार्न Yarn of fine animal hair (होजियारी वाहेक)
५२	भाग ५२.०१ मा उल्लेख भएको	कपास
५३	भाग ५२.०५.११ देखि ५२.०५.१४ सम्म र ५२.०६.११ देखि ५२.०६.१४ सम्म उल्लेख भएको	कटन यार्न
५४	भाग ५४.०२.४२ मा उल्लेख भएको	पोलिष्टर पार्सियली ओरिन्टेड यार्न (५४.०२.४२.०० मा उल्लेखित Partially Oriented Polyester Yarn र ५४.०२.४९ मा उल्लेखित Synthetic Filament Yarn बाहेक)
५५	भाग ५४.०२.४९ मा उल्लेख भएको	Synthetic Filament Yarn
५६	भाग ५४.०३, ५५.९, ५५.१० मा उल्लेख भएको	कृत्रिम यार्न (होजियारी यार्न बाहेक)
५७	भाग ५५.०१, ५५.०२ ,५५.०३, ५५.०४, ५५.०६, ५५.०७ मा उल्लेख भएको	मानव निर्मित कृत्रिम फाइवरहरु
५८	भाग ५५.०३.२० मा उल्लेख भएको	पोलिष्टर फाइवर
५९	भाग ५५.०४.१० मा उल्लेख भएको	भिस्कोज रेयन Viscose Rayon (फाइवर)/ Viscose Staple Fiber
६०	भाग ५९.०२ मा उल्लेख भएको	टायर कर्ड फेब्रिक (Tyre Cord)
६१	भाग ७०.१०.९०.०० मा उल्लेख भएको	Carboys, Bottles, Plasks, Jar, Pots.
६२	भाग ७२.०३.१०.०० मा उल्लेख भएको	Sponge Iron
६३	भाग ७२.०४.४९ मा उल्लेख भएको	M. S. Scrap
६४	भाग ७२.०६ मा उल्लेख भएको	फलाम (इनगोट) Iron Ingots
६५	भाग ७२.०७ मा उल्लेख भएको	माइल्ड स्टिल बिलेट
६६	भाग ७२.०८ को २७.००, ३६.००, ३७.००, ३८.००, ३९.००, ५१.००, ५२.०० मा उल्लेख भएको भाग ७२.०८.५१ र ७२.०८.५२ मा उल्लेख भएको	हटरोल सिट ईन क्वायल तथा हटरोल सिट नट ईन क्वायल
६७	भाग ७२.०९ को १५.००, १६.००, १७.०० र १८.०० मा उल्लेख भएको	कोल्डरोल सिट ईन क्वायल
६८	भाग ७२.१०.१२ मा उल्लेख भएको	टिन प्लेट

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
६९	भाग ७२.११.१४.०० मा उल्लेख भएको	Hot Rolled Sheet in Coil
७०	भाग ७२.११.१९.०० मा उल्लेख भएको	Hot Rolled Sheet in Coil
७१	भाग ७२.१३.९१.१० मा उल्लेख भएको	एम. एस. वायर रड ईन क्वायल
७२	भाग ७२ को ७२.१७.२०, ७२.१७.३०, ७२.१७.९० मा उल्लेख भएको	Bead Wire (कपर कोटेड)
७३	भाग ७२.१८.९९ मा उल्लेख भएको	स्टिल ब्युम
७४	भाग ७२.१९ मा उल्लेख भएको	स्टिल प्लेट
७५	भाग ७२.२६.११ मा उल्लेख भएको	Silicon Steel
७६	भाग ७४.०४ मा उल्लेख भएको	Aluminum Copper/Brass Scraps Re-Melted Ingots (वातावरण, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको सूचना बमोजिम मात्र)
७७	भाग ७४.०७.१०.०० मा उल्लेख भएको	Copper Rods
७८	भाग ७४.०८.११.०० मा उल्लेख भएको	Copper Wire
७९	भाग ७६.०१ मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम ईनगट बिलेट
८०	भाग ७६.०२.०० मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम वेस्ट (वातावरण विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको मिति २०६४ साउन २९ को सूचनाअनुसार)
८१	भाग ७६.०४ र ७६.०५ मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम रड ईन क्वायल
८२	भाग ७६.१२.१०.०० मा उल्लेख भएको	Tubes
८३	भाग ७९.०१.११.०० मा उल्लेख भएको	Zinc
८४	भाग ७९.०१.२० मा उल्लेख भएको	Zinc Alloy
८५	भाग ८३.०९.१०.०० मा उल्लेख भएको	Metal Crown Corks
८६	भाग ८४ मा उल्लेख भएको	सम्पूर्ण मेसिनरी उपकरणहरु (पार्टपूर्जा बाहेक)
८७	भाग ८५.०१, ८५.०२ मा उल्लेख भएको	विद्युतीय मोटर, जेनेरेटिङ सेट
८८	भाग ८५.०४.९० मा उल्लेख भएको	Amorphous Matalcores
८९	भाग ८५.०७.९०.०० मा उल्लेख भएको	PP Battery Container & Battery Separator
९०	भाग ८५.२९.९० मा उल्लेख भएको	TV PictureTube
९१	भाग ८५.४०.११ मा उल्लेख भएको	Spare Parts for TV Receiver
९२	भाग उल्लेख नभएको	तयारी पोशाक निर्यात उद्योगले आफ्नो परिवर्त्य विदेशी मुद्रा आर्जनको ५० प्रतिशतसम्मको आर्जनले खाम्ने गरी कच्चा पदार्थको रुपमा आयत गर्न पाउने कपडा (Fabrics)
	२०६४ बैशाख ४ गतेदेखि लागू हुने गरी थप भएका वस्तुहरुको सूची	
९३	भाग १७.०२.३० मा उल्लेख भएको	Dextrose Anhydrous I.P.
९४	भाग २५.२३.१०.०० मा उल्लेख भएको	क्लिंकर
९५	भाग २७.१०.१९.१६ मा उल्लेख भएको	एम.टी.ओ. (मिनरल टरपेन्टाईन आयल)
९६	भाग २७.१०.१९.९० मा उल्लेख भएको	पेट्रोसोल
९७	भाग २९.१६ मा उल्लेख भएको	Unsaturated acyclin Monocarboxylic Acid
९८	भाग २९.३५ मा उल्लेख भएको	Sulphonamides: Sulphamethoxazole, Sulphafurazole, Sulphadiazine, Sulphadimidine, Sulphacetamide
९९	भाग २९.३५.११ मा उल्लेख भएको	Sulphamethoxazole
१००	भाग २९.३५.१२ मा उल्लेख भएको	Sulphafurazole

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
१०१	भाग २९.३५.१३ मा उल्लेख भएको	Sulphadiazine
१०२	भाग २९.३५.१४ मा उल्लेख भएको	Sulphadimidine
१०३	भाग २९.३५.१५ मा उल्लेख भएको	Sulphacetamide Sulphamethoxy, Pyridarine, Sulphamethiazole, Sulphamoxole, Sulphamide
१०४	भाग २९.३५.२१ मा उल्लेख भएको	Sulphamethoxy, Pyridarine
१०५	भाग २९.३५.२२ मा उल्लेख भएको	Sulphamethiazole
१०६	भाग २९.३५.२३ मा उल्लेख भएको	Sulphamoxole
१०७	भाग २९.३५.२४ मा उल्लेख भएको	Sulphamide
१०८	भाग २९.४२ मा उल्लेख भएको	Other Organic Compounds
१०९	भाग ३२.१२.९०.०० मा उल्लेख भएको	जायलिन, लायट सोलभेन्ट नेप्था
११०	भाग ३३.०२.१० मा उल्लेख भएको	एसेन्स फ्लेवर
१११	भाग ९६.०२.००.०० मा उल्लेख भएको	Geltain Capsules
११२	भाग ३९.०५.४२.०० मा उल्लेख भएको	पेंटा एरीथ्रीटोल
११३	भाग ३९.२० मा उल्लेख भएको	Polyester, Polythelyne, BOPP, Pvc, OPP, CPP का Film
११४	भाग ३९.२१.१९ मा उल्लेख भएको	प्रिन्टेड र्‍यापर
११५	भाग ३९.२३.९० मा उल्लेख भएको	प्लाष्टिक ललिपप स्टीक
११६	भाग ४८.२३.९० (७६.०७.२०) मा उल्लेख भएको	चुइङगम रैपर
११७	भाग ७०.१०.२० मा उल्लेख भएको	Stoppers, Lids and Other Closures
११८	भाग ७२.०१.१०.०० मा उल्लेख भएको	पिग आइरन
११९	भाग ७२.११.२३ मा उल्लेख भएको	CRCA Strips (76.20 MM)
१२०	भाग ७६.०७ मा उल्लेख भएको	Aluminum foils
१२१	भाग ७९.०१.१२.०० मा उल्लेख भएको	Zinc
१२२	भाग ८५.०४.२२.०० मा उल्लेख भएको	3000 KVA Transformer
	२०६४ कार्तिक २७ गतेदेखि लागू हुने गरी थप भएका वस्तुहरुको सूची	
१२३	भाग ७८.०१.१०.०० मा उल्लेख भएको	शुद्ध तथा प्रशोधित शिशा
१२४	भाग ७८.०१.९१.०० मा उल्लेख भएको	Antimony Lead Alloy
	२०६५ चैत्र २१ गतेदेखि लागू हुने गरी थप भएका वस्तुहरुको सूची	
१२५	भाग २९.०५.१३.०० मा उल्लेख भएको	N. Butanol
१२६	भाग २९.०५.१४.०० मा उल्लेख भएको	ISO Butanol
१२७	भाग ७२.१६.२२.०० मा उल्लेख भएको	एंगल
१२८	भाग ७२.१६.४०.०० मा उल्लेख भएको	एंगल
१२९	भाग ७२.१६.५०.०० मा उल्लेख भएको	एंगल
१३०	भाग ७२.०६.९१.०० मा उल्लेख भएको	आल्मोनियम सर्कल
१३१	भाग २९.१२.६०.०० मा उल्लेख भएको	Parafarmaldehyde
१३२	भाग २९.३३.६१.०० मा उल्लेख भएको	Melamin
१३३	भाग ३८.२४.९०.०० मा उल्लेख भएको	Alkyl Ester (Bio-Fuel)
१३४	भाग १५.२०.००.०० मा उल्लेख भएको	Glycerol (Glycerin)
१३५		LP Gas (उपभोग्य इन्धन)

सि.नं.	हारमोनिक कोड नम्बर	सामानको नाम
	२०६६ भदौ ७ गतेदेखि लागू हुने गरी थप भएका वस्तुहरुको सूची	
१३६	भाग ७४.०३.११.०० मा उल्लेख भएको	Cathodes र Cathodes को Section
१३७	भाग ७६०१.१०.४० मा उल्लेख भएको	एलूमूनियम तारको रड
	२०६७ माघ २० गतेदेखि लागू हुने गरी थप भएका वस्तुहरुको सूची	
१३८	भाग २४.०१ मा उल्लेख भएको	Unmanufactured Tobacco, Tobacco Refuse
१३९	भाग २४.०३ मा उल्लेख भएको	Process Tobaco
१४०	भाग २९१८.१६.०० मा उल्लेख भएको	Calcium Gluconate
१४१	भाग ३५०५.१०.०० मा उल्लेख भएको	White Dextrine
१४२	भाग ७४०३.२१.०० मा उल्लेख भएको	Copper Zink Base Alloys (Brass)
१४३	भाग ७४०५.००.०० मा उल्लेख भएको	Master Alloys of Copper
१४४	भाग ७४०७.२१.०० मा उल्लेख भएको	Of Copper Zink Base Alloys
१४५	भाग ७४०८.१९.०० मा उल्लेख भएको	Copper wire of Refined Copper
१४६	भाग ७४०८.२१.०० मा उल्लेख भएको	Zink Base Alloys (Brass)
१४७	भाग ७४०९.११.०० मा उल्लेख भएको	In Coils
१४८	भाग ७४०९.१९.०० मा उल्लेख भएको	Of Refined Copper-Other
१४९	भाग ७४०९.२९.०० मा उल्लेख भएको	Of Copper-Zinc Base Alloys (Brass)-Other
१५०	भाग ७४०९.३९.०० मा उल्लेख भएको	Of Copper-Tin Base Alloys (Bronze)-Other
१५१	भाग ७४०९.४०.०० मा उल्लेख भएको	Nickel Silver
१५२	भाग ७४११.१०.०० मा उल्लेख भएको	Copper Tubes and Pipes (Of Refined Copper)
१५३	भाग ७४११.२१.०० मा उल्लेख भएको	Copper Tubes and Pipes (Copper-Zinc Base Alloys)
१५४	भाग ७४११.२२.०० मा उल्लेख भएको	Copper Tubes and Pipes (Nickel Silver)
१५५	भाग ७६०६.९१.०० मा उल्लेख भएको	Rectangular (Including Square)
१५६	भाग ७६०८.१०.०० मा उल्लेख भएको	Aluminium Tubes and Pipes (Not Alloyed)
१५७	भाग ७६०८.२०.०० मा उल्लेख भएको	Aluminium Tubes and Pipes (Alloys)

List of Statistical Tables

Table 1	Real Gross Domestic Product
Table 2	Nominal Gross Domestic Product
Table 3	Gross National Disposable Income (GNDI)
Table 4	National Urban Consumer Price Index
Table 5	Monetary Survey
Table 6	Outright Sale Auction
Table 7	Outright Purchase Auction
Table 8	Repo Auction
Table 9	Reverse Repo Auction
Table 10	Foreign Exchange Intervention
Table 11	Foreign Exchange Intervention (in US Dollars)
Table 12	Standing Liquidity Facility (SLF)
Table 13	Interbank Transaction (Amount)
Table 14	Fresh Treasury Bills Auction
Table 15	Structure of Interest Rates
Table 16	Weighted Average Treasury Bills Rate (91-day)
Table 17	Weighted Average Treasury Bills Rate (364-day)
Table 18	Weighted Average Interbank Transaction Rate
Table 19	Government Budgetary Operation
Table 20	Outstanding Domestic Debt of Government of Nepal
Table 21	Direction of Foreign Trade
Table 22	Balance of Payments Situation
Table 23	Gross Foreign Exchange Holding of the Banking Sector
Table 24	Import from India Against US Dollar Payment
Table 25	Indian Currency Purchase

Table 1

Real Gross Domestic Product

(At 2000/01 Prices)

Sectors	Rs. in million								Percent Change								
	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09[R]	2009/10[P]	2010/11[Pr]	01/02	02/03	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09[R]	09/10[P]	10/11[Pr]
Agriculture	**173,734**	**179,810**	**183,015**	**184,796**	**195,559**	**201,500**	**203,753**	**212,234**	**11.7**	**24.9**	**3.5**	**1.8**	**1.0**	**5.8**	**3.0**	**1.1**	**4.2**
Agriculture and Forestry	171,394	177,304	180260	181958	192514	198282	200364	208,659	3.0	8.2	3.4	1.7	0.9	5.8	3.0	1.1	4.1
Fishery	2,340	2,507	2755	2838	3045	3218	3389	3,575	8.7	16.7	7.1	9.9	3.0	7.3	5.7	5.3	5.5
Non-Agriculture	**291,093**	**300,535**	**316,525**	**330,331**	**349,743**	**366,110**	**384,782**	**404,492**	**55.4**	**145.0**	**3.2**	**5.3**	**4.4**	**5.9**	**4.7**	**5.1**	**5.1**
Industry	**77,588**	**79,925**	**83,499**	**86,792**	**88,305**	**88,088**	**91,508**	**94,471**	**21.3**	**30.6**	**3.0**	**4.5**	**3.9**	**1.7**	**-0.2**	**3.9**	**3.2**
Mining and Quarrying	2,031	2,169	2348	2383	2513	2531	2638	2,730	8.8	2.7	6.8	8.3	1.5	5.5	0.7	4.2	3.5
Manufacturing	37,163	38,136	38898	39891	39545	39132	40168	41,373	-5.3	2.2	2.6	2.0	2.6	-0.9	-1.0	2.6	3.0
Electricity, Gas and Water	10,693	11,117	11562	13065	13204	13084	13153	13,219	11.4	23.9	4.0	4.0	13.0	1.1	-0.9	0.5	0.5
Construction	27,701	28,503	30690	31453	33043	33341	35549	37,149	6.4	1.7	2.9	7.7	2.5	5.1	0.9	6.6	4.5
Services	**213,505**	**220,609**	**233,026**	**243,539**	**261,438**	**278,022**	**293,273**	**310,021**	**34.2**	**114.4**	**3.3**	**5.6**	**4.5**	**7.3**	**6.3**	**5.5**	**5.7**
Wholesale and Retail Trade	70,066	65,694	68099	64292	66962	70905	74895	78,639	-11.6	13.3	-6.2	3.7	-5.6	4.2	5.9	5.6	5.0
Hotels and Restaurant	7,955	7,525	8001	8278	8851	9113	9891	11,128	-18.2	15.0	-5.4	6.3	3.5	6.9	3.0	8.5	12.5
Transport, Storage and Communications	38,509	40,985	42001	44094	48226	51883	55232	58,546	8.4	13.1	6.4	2.5	5.0	9.4	7.6	6.5	6.0
Financial Intermediation	12,838	15,957	19843	22103	24142	24502	24887	25,385	3.8	8.0	24.3	24.4	11.4	9.2	1.5	1.6	2.0
Real Estate, Renting and Business	31,538	34,700	36900	41240	45544	46343	48598	49,570	-4.9	-6.0	10.0	6.3	11.8	10.4	1.8	4.9	2.0
Public Administration and Defence	8,019	8,551	9139	9262	9319	9999	10419	10,867	36.9	10.8	6.6	6.9	1.3	0.6	7.3	4.2	4.3
Education	25,138	27,606	28640	30738	32716	36399	38761	42,676	21.1	19.5	9.8	3.7	7.3	6.4	11.3	6.5	10.1
Health and Social Work	5,487	6,109	6470	6888	7474	8308	8774	9,213	7.4	22.3	11.3	5.9	6.5	8.5	11.2	5.6	5.0
Other Community, Social and Personal Service	13,955	13,483	13933	16643	18204	20570	21817	23,999	-8.6	18.4	-3.4	3.3	19.5	9.4	13.0	6.1	10.0
Total GVA including FISIM	**464,827**	**480,345**	**499,540**	**515,127**	**545,302**	**567,610**	**588,534**	**616,727**	**67.2**	**169.9**	**3.3**	**4.0**	**3.1**	**5.9**	**4.1**	**3.7**	**4.8**
Financial intermediation indirectly measured	16,173	17,180	19105	21476	23043	24706	26490	28,345	10.7	21.5	6.2	11.2	12.4	7.3	7.2	7.2	7.0
GDP at basic prices	**448,654**	**463,165**	**480,435**	**493,651**	**522,260**	**542,903**	**562,044**	**588,382**	**56.5**	**148.4**	**3.2**	**3.7**	**2.8**	**5.8**	**4.0**	**3.5**	**4.7**
Taxes less subsidies on products	32,350	34,574	34051	38388	42257	49030	56985	66,217	-0.5	15.7	6.9	-1.5	12.7	10.1	16.0	16.2	16.2
GDP at producers price	**481,004**	**497,739**	**514,486**	**532,038**	**564,517**	**591,933**	**619,030**	**654,599**	**56.1**	**164.1**	**3.5**	**3.4**	**3.4**	**6.1**	**4.9**	**4.6**	**5.7**

R= Revised estimate.

P= Preliminary estimate.

Pr = NRB projection

Source: Central Bureau of Statistics and NRB.

Table 2

Nominal Gross Domestic Product

(At Current Market Prices)

Sectors	Rs. in million								Percent change						
	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09^{R}	2009/10^{P}	2010/11^{Pr}	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09^{R}	09/10^{P}	10/11^{Pr}
Agriculture	**186,125**	**199,368**	**211,704**	**226,823**	**247,191**	**306,714**	**372,561**	**422,429**	**7.1**	**6.2**	**7.1**	**9.0**	**24.1**	**21.5**	**13.4**
Agriculture and Forestry	183,621	196,686	208,591	223,536	243,323	301,567	366,744	415,759	7.1	6.1	7.2	8.9	23.9	21.6	13.4
Fishery	2,504	2,682	3,113	3,287	3,868	5,147	5,816	6,670	7.1	16.1	5.6	17.7	33.1	13.0	14.7
Non-Agriculture	**331,868**	**367,211**	**418,626**	**470,541**	**532,256**	**632,808**	**737,744**	**845,482**	**10.6**	**14.0**	**12.4**	**13.1**	**18.9**	**16.6**	**14.6**
Industry	**89,408**	**97,059**	**105,098**	**115,529**	**130,913**	**148,054**	**165,411**	**186,320**	**8.6**	**8.3**	**9.9**	**13.3**	**13.1**	**11.7**	**12.6**
Mining and Quarrying	2,507	2,748	3,134	3,417	4,375	5,084	5,782	6,517	9.6	14.0	9.0	28.0	16.2	13.7	12.7
Manufacturing	41,673	44,885	47,840	52,172	57,185	64,165	69,349	77,786	7.7	6.6	9.1	9.6	12.2	8.1	12.2
Electricity, Gas and Water	11,974	12,782	13,172	14,841	15,219	15,122	16,597	18,164	6.7	3.1	12.7	2.5	-0.6	9.8	9.4
Construction	33,254	36,644	40,952	45,099	54,134	63,683	73,684	83,853	10.2	11.8	10.1	20.0	17.6	15.7	13.8
Services	**242,460**	**270,152**	**313,528**	**355,012**	**401,343**	**484,754**	**572,333**	**659,162**	**11.4**	**16.1**	**13.2**	**13.1**	**20.8**	**18.1**	**15.2**
Wholesale and Retail Trade	79,219	79,839	90,214	92,648	105,306	125,885	155,139	177,394	0.8	13.0	2.7	13.7	19.5	23.2	14.3
Hotels and Restaurant	8,942	8,895	9,398	10,043	11,503	14,031	18,571	22,752	-0.5	5.7	6.9	14.5	22.0	32.4	22.5
Transport, Storage and Communications	46,283	51,336	61,250	69,555	76,818	93,261	108,394	125,124	10.9	19.3	13.6	10.4	21.4	16.2	15.4
Financial Intermediation	13,728	17,342	21,979	28,467	33,539	38,545	45,182	50,187	26.3	26.7	29.5	17.8	14.9	17.2	11.1
Real Estate, Renting and Business	39,991	49,242	60,042	70,791	73,636	82,541	91,660	101,815	23.1	21.9	17.9	4.0	12.1	11.0	11.1
Public Administration and Defence	8,019	9,548	10,967	12,227	14,352	18,532	22,053	25,048	19.1	14.9	11.5	17.4	29.1	19.0	13.6
Education	26,313	31,671	34,996	40,939	48,722	62,875	74,055	89,114	20.4	10.5	17.0	19.0	29.0	17.8	20.3
Health and Social Work	5,825	7,017	7,842	8,568	10,963	13,959	16,250	18,581	20.5	11.8	9.3	28.0	27.3	16.4	14.3
Other Community, Social and Personal Service	14,140	15,262	16,840	21,774	26,505	35,125	41,028	49,147	7.9	10.3	29.3	21.7	32.5	16.8	19.8
Total GVA including FISIM	**517,993**	**566,579**	**630,330**	**697,364**	**779,447**	**939,522**	**1,110,305**	**1,267,911**	**9.4**	**11.3**	**10.6**	**11.8**	**20.5**	**18.2**	**14.2**
Financial intermediation indirectly measured	17,294	18,094	19,212	21,505	24,185	29,362	35,156	40,965	4.6	6.2	11.9	12.5	21.4	19.7	16.5
GDP at basic prices	**500,699**	**548,485**	**611,118**	**675,859**	**755,262**	**910,160**	**1,075,149**	**1,226,946**	**9.5**	**11.4**	**10.6**	**11.7**	**20.5**	**18.1**	**14.1**
Taxes less subsidies on products	36,050	40,927	42,966	51,968	60,401	81,156	107,531	135,978	13.5	5.0	21.0	16.2	34.4	32.5	26.5
GDP at producers price	**536,749**	**589,412**	**654,084**	**727,827**	**815,663**	**991,316**	**1,182,680**	**1,362,925**	**9.8**	**11.0**	**11.3**	**12.1**	**21.5**	**19.3**	**15.2**

R= Revised estimate.

P= Preliminary estimate.

Pr = NRB projection

Source: Central Bureau of Statistics and NRB.

Table 3

Gross National Disposable Income (GNDI)

(At Current Market Prices)

	Rs. in million							Percent change					
Sectors	**2003/04**	**2004/05**	**2005/06**	**2006/07**	**2007/08**	**2008/09R**	**2009/10P**	**04/05**	**05/06**	**06/07**	**07/08**	**08/09R**	**09/10P**
Consumption	**473,685**	**521,301**	**595,327**	**656,374**	**735,470**	**895,018**	**1,071,929**	**10.1**	**14.2**	**10.3**	**12.1**	**21.7**	**19.8**
Government consumption	**46397**	**52453**	**56794**	**66949**	**80663**	**106503**	**136574**	13.1	8.3	17.9	20.5	32.0	28.2
Private consumption	419,290	459,530	527,814	576,911	641,085	772,762	917,066	9.6	14.9	9.3	11.1	20.5	18.7
Non-profit institutions	7,998	9,319	10,719	12,515	13,721	15,753	18,289	16.5	15.0	16.8	9.6	14.8	16.1
Gross Capital Formation	**131,671**	**155,907**	**175,633**	**208,779**	**247,277**	**316,097**	**451,804**	**18.4**	**12.7**	**18.9**	**18.4**	**27.8**	**42.9**
Gross fixed capital formation	**109181**	**117539**	**135532**	**153337**	**178446**	**211039**	**251490**	7.7	15.3	13.1	16.4	18.3	19.2
Public	14955	17213	17509	24645	32993	44278	59421	*15.1*	*1.7*	*40.8*	*33.9*	*34.2*	*34.2*
Private consumption	94226	100326	118023	128692	145453	166761	192069	*6.5*	*17.6*	*9.0*	*13.0*	*14.6*	*15.2*
Change in stock	**22489**	**38368**	**40101**	**55442**	**68831**	**105058**	**200314**	70.6	4.5	38.3	24.2	52.6	90.7
Total Domestic Demand	**605,356**	**677,208**	**770,960**	**865,153**	**982,747**	**1,211,115**	**1,523,733**	**11.9**	**13.8**	**12.2**	**13.6**	**23.2**	**25.8**
Export of goods and services	89,544	85,958	87,952	93,567	104,207	122,737	109,140	-4.0	2.3	6.4	11.4	17.8	-11.1
Imports of goods and services	158,151	173,754	204,828	230,893	271,291	342,536	450,193	9.9	17.9	12.7	17.5	26.3	31.4
Net export of goods and services	(68,607)	(87,796)	(116,876)	(137,326)	(167,084)	(219,799)	(341,053)	*28.0*	*33.1*	*17.5*	*21.7*	*31.6*	*55.2*
Gross Domestic Product	**536,749**	**589,412**	**654,084**	**727,827**	**815,663**	**991,316**	**1,182,680**	**9.8**	**11.0**	**11.3**	**12.1**	**21.5**	**19.3**
Net Factor Income	(1,684)	1,637	4,956	7,432	7,947	11,750	12,438	-197.2	202.8	50.0	6.9	47.9	5.9
Gross National Income	**535,065**	**591,048**	**659,040**	**735,259**	**823,610**	**1,003,066**	**1,195,118**	10.5	11.5	11.6	12.0	21.8	19.1
Net Transfer	84,889	97,704	126,146	128,992	182,817	249,487	283,983	15.1	29.1	2.3	41.7	36.5	13.8
Gross National Disposable Income (GNDI)	**619,954**	**688,752**	**785,185**	**864,251**	**1,006,427**	**1,252,552**	**1,479,101**	**11.1**	**14.0**	**10.1**	**16.5**	**24.5**	**18.1**

R= Revised estimate.

P= Preliminary estimate.

Source: Central Bureau of Statistics.

Table 4

National Urban Consumer Price Index

Mid-Month	(1995/96 = 100)				(2005/06 = 100)	
	2008/09		2009/10		2010/11P	
	INDEX	%CHANGES	INDEX	%CHANGES	INDEX	%CHANGES
Aug	220.2	13.1	243.1	10.4	148.9	9.5
Sept	224.5	13.5	246.3	9.7	149.2	8.6
Oct	226.8	14.1	248.0	9.3	150.2	8.9
Nov	227.5	14.5	250.0	9.9	150.7	8.4
Dec	223.7	14.1	249.0	11.3	151.6	9.6
Jan	222.1	14.4	248.3	11.8	153.6	11.3
Feb	223.1	13.7	249.9	12.0		
March	224.4	13.1	249.5	11.2		
Apr	226.5	11.9	250.9	10.8		
May	230.9	12.9	253.9	10.0		
June	234.0	12.3	256.4	9.6		
July	237.0	11.4	260.9	10.1		
Average	**226.7**	**13.2**	**250.5**	**10.5**		

P: Provisional.

Table 5
Monetary Survey

Rs in million

Monetary Aggregates	2009	2010	2010	2011	Changes during the first six months of the fiscal year			
					2009/10		2010/11	
	Jul	Jan	Jul (p)	Jan (e)	Amount	Percent	Amount	Percent
1. Foreign Assets, Net	**224562.3**	**199995.0**	**213036.5**	**206593.7**	**-16641.5** 1/	**-7.4**	**-4434.6** 2/	**-2.1**
1.1. Foreign Assets	287090.8	254593.0	275222.5	267088.6	-32497.8	-11.3	-8133.8	-3.0
1.2 Foreign Currency Deposits	54866.0	48497.2	51579.0	50369.5	-6368.8	-11.6	-1209.5	-2.3
1.3 Other Foreign Liabilities	7662.5	6100.8	10607.0	10125.5	-1561.8	-20.4	-481.5	-4.5
2. Net Domestic Assets	**405958.9**	**473384.9**	**506562.7**	**517489.3**	**59500.3** 1/	**14.7**	**8918.4** 2/	**1.8**
2.1. Domestic Credit	555675.5	596312.5	650982.4	668321.6	40637.0	7.3	17339.3	2.7
a. Net Claims on Govt.	104867.7	91829.2	133128.8	106823.5	-13038.5	-12.4	-26305.2	-19.8
i. Claims on Govt.	104867.7	95252.8	133128.8	119062.4	-9615.0	-9.2	-14066.4	-10.6
ii. Govt. Deposits	0.0	3423.6	0.0	12238.9	3423.6	#DIV/0!	12238.9	#DIV/0!
b. Claims on Non-Financial Govt. Ent.	5092.4	5735.3	5443.1	5502.9	642.9	12.6	59.8	1.1
c. Claims on Financial Institutions	7361.1	7381.5	11759.9	13472.4	20.4	0.3	1712.5	14.6
i. Government	1376.1	1365.3	2515.4	2325.0	-10.8	-0.8	-190.4	-7.6
ii. Non-government	5985.0	6016.2	9244.5	11147.4	31.2	0.5	1903.0	20.6
d. Claims on Private Sector	438354.4	491366.5	500650.6	542522.7	53012.2	12.1	41872.2	8.4
2.2. Net Non-monetary Liabilities	149716.7	122927.6	144419.7	150832.3	-18863.3 1/	-12.6	8420.8 2/	5.8
3. Broad Money (M2)	**630521.2**	**673379.9**	**719599.1**	**724083.0**	**42858.8**	**6.8**	**4483.8**	**0.6**
3.1. Money Supply (M1)	196459.3	207235.9	218159.4	211504.6	10776.6	5.5	-6654.8	-3.1
a. Currency	125758.5	137336.5	142114.5	140420.4	11578.0	9.2	-1694.1	-1.2
b. Demand Deposits	70700.8	69899.4	76044.8	71084.1	-801.4	-1.1	-4960.7	-6.5
3.2. Time Deposits	434061.8	466144.1	501440.1	512578.3	32082.3	7.4	11138.2	2.2
4. Broad Money Liquidity (M3)	**685387.1**	**721877.1**	**771178.1**	**774452.4**	**36490.0**	**5.3**	**3274.3**	**0.4**
Reserve Money	195574.8	196102.2	218547.1	202028.5	527.4	0.3	-16518.7	-7.6
Money Multiplier (M1)	1.005	1.057	0.998	1.047				
Money Multiplier (M2)	3.224	3.434	3.293	3.584				

1/ Adjusting the exchange valuation loss of Rs. 7925.74 million

2/ Adjusting the exchange valuation loss of Rs 2008.19 million

e = estimates., P=Provisional

Table 6
Outright Sale Auction*

(Rs. in million)

Mid-Month	2005/06		2006/07		2007/08		2008/09		2009/10		2010/11	
	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)
August	1,440.0	3.47	1,000.0	2.51	-	-	3,500.0	4.94	7,440.0	2.17	-	-
September	-	-	1,250.0	3.06	-	-	-	-	-	-		
October	2,000.0	3.85	1,020.0	3.38	-	-	-	-	-	-	2,000.0	5.56
November	300.0	3.02	-	-	500.0	3.44	2,000.0	5.20	-	-	-	-
December	830.0	1.90	2,620.0	1.59	740.0	4.33	1,960.0	4.95	-	-	-	-
January	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
February	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
March	470.0	3.74	2,000.0	2.94	2,460.0	4.87	-	-	-	-		
April	930.0	4.01	1,010.0	2.54	770.0	4.05	-	-	-	-		
May	-	-	1,300.0	3.37	2,000.0	5.38	-	-	-	-		
June	3,390.0	3.50	6,050.0	2.80	3,430.0	5.98	-	-	-	-		
July	4,150.0	3.68	2,150.0	4.51	4,950.0	5.65	-	-	-	-		
Total	**13,510.0**		**18,400.0**		**14,850.0**	**4.81**	**7,460.0**	**-**	**7,440.0**	**2.17**	**2,000.0**	

Wtd. Int. Rate = Weighted interest rate.

* Since 2004/05, the outright sale auction of treasury bills has been used as a monetary instrument which takes place at the initiative of NRB.

Table 7
Outright Purchase Auction*

(Rs. in million)

Mid-Month	2005/06		2006/07		2007/08		2008/09		2009/10		2010/11	
	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)	Amount	Wtd. Int. Rate (%)
August	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
September	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
October	530.0	4.99	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
November	300.0	3.52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
December	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
January	-	-	-	-	-	-	-	-	3,381.7	4.51	-	-
February	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
March	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
April	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
May	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
June	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
July	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Total	**830.0**		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**3,381.7**	**4.51**	**-**	

Wtd. Int. Rate = Weighted interest rate.

* Since 2004/05, the outright purchase auction of treasury bills has been used as a monetary instrument which takes place at the initiative of NRB.

Table 8

Repo Auction*

(Rs. in million)

Mid-Month	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
August	-	-	-	-	-	-
September	-	-	-	-	-	-
October	-	-	-	-	1,000.0	3,000.0
November	-	-	-	-	2,000.0	2,000.0
December	-	-	-	-	13,000.0	-
January	-	-	2,000.0	-	23,982.0	13,000.0
February	450.0	-	5,000.0	4,000.0	18,953.0	
March	-	-	2,000.0	5,000.0	15,250.3	
April	-	-	-	-	20,929.0	
May	-	-	-	-	12,000.0	
June	-	-	-	2,000.0	11,996.5	
July	-	-	-	-	12,566.0	
Total	**450.0**	**-**	**9,000.0**	**11,000.0**	**131,676.8**	**18,000.0**

* Since 2004/05, the repo auction of treasury bills has been used as a monetary instrument which takes place at the initiative of NRB.

Table 9

Reverse Repo Auction*

(Rs. in million)

Mid-Month	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
August	-	2,590.0	-	2,000.0	-	12,000.0
September	-	1,500.0	1,000.0	3,520.0	1,000.0	7,000.0
October	-	1,500.0	4,570.0	-	-	-
November	500.0	6,150.0	-	-	-	-
December	1,500.0	750.0	-	3,500.0	-	-
January	2,000.0	1,070.0	-	4,240.0	-	-
February	1,000.0	-	-	-	-	
March	-	500.0	-	-	-	
April	1,500.0	-	1,000.0	-	-	
May	-	-	-	-	-	
June	-	-	-	-	-	
July	-	280.0	-	-		
Total	**6,500.0**	**14,340.0**	**6,570.0**	**13,260.0**	**1,000.0**	**19,000.0**

* Since 2004/05, the reverse repo auction of treasury bills has been used as a monetary instrument which takes place at the initiative of NRB.

Table 10

Foreign Exchange Intervention*

Rs. in million

	2005/06			2006/07			2007/08			2008/09			2009/10			2010/11		
Mid-Month	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**
August	1,699.8	522.7	1,177.1	6,548.7	-	6,548.7	2,250.7	-	2,250.7	5,574.1	183.8	5,390.3	5,766.1	-	5,766.1	12,823.2		12,823.2
September	2,160.8	-	2,160.8	4,746.4	-	4,746.4	4,792.0	400.4	4,391.6	7,770.0	974.7	6,795.3	9,851.1	-	9,851.1	11,110.2		11,110.2
October	3,783.9	-	3,783.9	5,593.2	-	5,593.2	7,387.1	-	7,387.1	18,467.0	-	18,467.0	4,561.8	-	4,561.8	12,631.0		12,631.0
November	6,195.5	-	6,195.5	5,134.5	-	5,134.5	6,602.4	-	6,602.4	11,548.8	-	11,548.8	6,372.0	-	6,372.0	19,304.1		19,304.1
December	4,826.3	-	4,826.3	6,876.1	-	6,876.1	9,124.4	-	9,124.4	17,492.0	-	17,492.0	7,210.1	-	7,210.1	13,241.1	363.0	12,878.1
January	4,487.2	131.7	4,355.4	5,420.6	-	5,420.6	5,915.1	-	5,915.1	13,494.7	-	13,494.7	4,258.9	446.8	3,812.2	13,375.5		13,375.5
February	2,935.0	-	2,935.0	3,363.4	511.5	2,851.9	7,033.1	548.9	6,484.2	12,134.1	-	12,134.1	8,642.3	-	8,642.3			-
March	5,263.0	-	5,263.0	7,260.3	-	7,260.3	12,834.0	-	12,834.0	11,919.8	-	11,919.8	8,950.9	-	8,950.9			-
April	3,922.8	-	3,922.8	3,531.9	-	3,531.9	10,993.3	-	10,993.3	10,794.5	-	10,794.5	13,701.5	-	13,701.5			-
May	5,023.8	-	5,023.8	4,500.1	-	4,500.1	10,622.4	-	10,622.4	13,464.8		13,464.8	15,581.1	-	15,581.1			-
June	9,752.2	-	9,752.2	5,395.5	-	5,395.5	12,503.1	-	12,503.1	9,098.5	377.7	8,720.8	16,545.0	-	16,545.0			-
July	5,827.2	-	5,827.2	6,596.0	-	6,596.0	13,516.7	215.4	13,301.3	12,276.9	-	12,276.9	17,665.9	-	17,665.9			-
Total	**55,877.5**	**654.5**	**55,223.0**	**64,966.7**	**511.5**	**64,455.2**	**103,574.4**	**1,164.7**	**102,409.7**	**144,035.2**	**1,536.3**	**142,498.9**	**119,106.8**	**446.8**	**118,660.0**	**82,485.1**	**363.0**	**82,122.1**

* The purchase and sale of foreign exchange takes place at the request (initiative) of commercial banks.

Table 11

Foreign Exchange Intervention*

US$ in million

	2005/06			2006/07			2007/08			2008/09			2009/10			2010/11		
Mid-Month	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**	**Purchase**	**Sale**	**Net Injection**
August	24.1	7.4	16.7	87.5	-	87.5	34.6	-	34.6	81.8	2.7	79.1	74.8	-	74.8	172.0		172.0
September	30.5	-	30.5	63.9	-	63.9	72.9	6.0	66.9	109.6	13.8	95.9	126.6	-	126.6	149.0		149.0
October	53.0	-	53.0	76.3	-	76.3	115.9	-	115.9	245.2	-	245.2	59.8	-	59.8	176.3		176.3
November	84.4	-	84.4	71.1	-	71.1	104.1	-	104.1	149.5	-	149.5	85.3	-	85.3	270.9		270.9
December	65.0	-	65.0	95.9	-	95.9	143.4	-	143.4	219.5	-	219.5	97.0	-	97.0	182.9	5.0	177.9
January	62.3	1.8	60.5	76.0	-	76.0	93.3	-	93.3	174.5	-	174.5	57.4	6.0	51.4	184.8		184.8
February	41.2	-	41.2	47.6	7.2	40.4	111.1	8.6	102.5	155.2	-	155.2	116.7	-	116.7			-
March	73.6	-	73.6	102.5	-	102.5	199.6	-	199.6	147.7	-	147.7	121.7	-	121.7			-
April	54.7	-	54.7	50.9	-	50.9	170.3	-	170.3	132.6	-	132.6	190.2	-	190.2			-
May	69.3	-	69.3	67.5	-	67.5	164.3	-	164.3	168.9		168.9	218.9	-	218.9			-
June	133.0	-	133.0	82.8	-	82.8	183.5	-	183.5	119.5	5.0	114.5	222.3	-	222.3			-
July	78.8	-	78.8	101.3	-	101.3	196.4	3.1	193.3	159.1	-	159.1	237.1	-	237.1			-
Total	**769.8**	**9.2**	**760.6**	**923.0**	**7.2**	**915.8**	**1,589.2**	**17.7**	**1,571.5**	**1,862.9**	**21.5**	**1,841.5**	**1,607.6**	**6.0**	**1,601.6**	**1,135.7**	**5.0**	**1,130.8**

* The purchase and sale of foreign exchange takes place at the request (initiative) of commercial banks.

Table 12

Standing Liquidity Facility (SLF)*

Rs. in million

Mid-Month	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
August	400.0	-	-	18,150.0	-	2,950.0
September	550.0	370.0	4,080.0	3,720.0	350.0	-
October	220.0	1,575.0	9,665.0	11,155.0	3,700.0	17,892.4
November	-	2,101.5	13,135.0	2,500.0	13,234.0	30,968.0
December	-	1,074.7	9,310.0	-	28,178.9	29,865.3
January	753.5	3,070.0	10,780.0	6,010.0	19,784.4	40,038.3
February	200.0	-	25,532.0	12,260.0	18,527.2	
March	160.0	300.0	-	29,437.5	1,394.3	
April	950.0	8,630.0	3,850.0	2,150.0	6,617.5	
May	4,800.0	13,821.0	21,250.0	11,220.0	67.1	
June	-	350.0	4,500.0	11,180.0	2.9	
July	1,850.0	15,687.0	1,730.0	-	4,080.0	
Total	**9,883.5**	**46,979.2**	**103,832.0**	**107,782.5**	**95,936.3**	**121,713.9**

* Introduced as a safety valve for domestic payments system since 2004/05. This fully collateralised lending facility takes place at the initiative of commercial banks.

Table 13

Interbank Transaction (Amount)

Rs. in million

Mid-Month	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
August	20,554.2	13,397.0	35,455.0	22,432.0	9,527.0	26,345.5
September	24,670.5	18,830.0	31,353.0	21,897.0	29,763.0	22,856.0
Ocotber	12,021.0	15,855.0	35,062.0	23,934.0	26,239.0	24,944.0
November	10,369.0	14,880.0	21,472.0	36,880.0	30,559.5	45,845.0
December	15,533.0	14,180.0	20,418.0	21,661.0	22,845.0	45,152.9
January	11,255.5	17,395.0	24,379.0	19,955.0	31,964.0	36,533.4
February	14,541.0	8,962.0	12,236.0	27,293.0	24,596.0	
March	20,075.0	7,713.0	10,443.0	18,938.6	13,045.0	
April	15,654.0	7,295.0	12,583.9	27,518.0	26,999.0	
May	7,970.0	20,300.0	21,570.0	27,686.0	16,177.0	
June	10,245.0	17,397.0	17,413.0	23,702.0	14,110.0	
July	12,862.0	13,980.0	15,934.2	21,522.0	23,022.0	
Total	**175,750.2**	**170,184.0**	**258,319.1**	**293,418.6**	**268,846.5**	**201,676.8**

Table 14

Fresh Treasury Bills

Rs. in million

Mid-Month	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
August	-	-	-	-	-	-
September	-	-	1,000.0	-	-	-
October	1,185.0	-	875.0	-	-	-
November	-	2,480.0	2,000.0	-	-	-
December	-	-	-	-	-	1,500.0
January	1,950.0	-	1,125.0	6,000.0	260.0	-
February	-	1,000.0	1,000.0	-	-	
March	-	2,180.0	-	-	-	
April	2,962.5	730.0	2,125.0	-	-	
May	-	-	-	-	-	
June	2,000.0	-	-	-	7,420.0	
July	2,736.7	5,661.6	4,375.0	-	12,249.9	
Total	**10,834.2**	**12,051.6**	**12,500.0**	**6,000.0**	**19,929.9**	**1,500.0**

Table 15
Structure of Interest Rates
(Percent per Annum)

Year Mid-month	2003 Jul	2004 Jul	2005 Jul	2006 Jul	2007 Jul	2008 Jul	2009 July	2010 Jan	2010 July	2010 Aug	2010 Sep	2010 Oct	2010 Nov	2010 Dec	2011 Jan
A. Policy Rates															
CRR	6.0	6.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5
Bank Rate	5.5	5.5	5.5	6.25	6.25	6.25	6.5	6.5	6.5	7	7	7	7	7	7
Refinance Rates Against Loans to:															
Sick Industries	3.0	2.0	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
Export Credit in Domestic Currency	4.5	4.5	3.0	3.5	3.5	2.5	3.5	2	2	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
Rural Development Banks (RDBs)	4.5	4.5	3.0	3.5	3.5	3.5	2.0	3.5	3.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
Export Credit in Foreign Currency	2.0	2.0	2.0	3.25	3.25	3.25	LIBOR+.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25
Standing Liquidity Facility (SLF) Penal Rate#	-	-	1.5	1.5	1.5	2.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
B. Government Securities															
T-bills* (28 days)	-	1.82	-	2.40	2.13	5.16	4.94	9.7143	8.699	2.8136	2.7427	4.5737	8.9387	7.2387	8.79
T-bills* (91 days)	2.98	1.47	3.94	3.25	2.77	5.13	6.8	8.7424	8.1341	3.8064	3.7741	5.6341	7.7314	6.8209	8.21
T-bills* (182 days)	-	-	4.42	3.86	3.51	5.16	5.91	7.7899	8.2779	-	4.2772	5.555	-	6.8699	9.04
T-bills* (364 days)	4.93	3.81	4.79	4.04	4.00	6.47	6.55	7.394	7.275	-	5.41	6.3793	7.6513	7.187	8.61
Development Bonds	3.0-8.0	3.0-8.0	3.0-8.0	3.0-6.75	3.0-6.75	5.0-8.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.0	5.0-9.5
National/Citizen SCs	7.0-13.0	6.5-13.0	6.5-13.0	6.0-8.5	6.0-8.5	6.0-7.75	6.0-8.0	6.0-9.0	6.0-9.5	6.0-9.5	6.0-9.5	6.0-9.5	6.0-9.5	6.0-9.5	6.0-9.5
C. Interbank Rate	4.50	0.71	4.71	2.13	3.03	3.61	3.66	12.83	6.57	2.46	3.24	5.89	9.79	8.59	10.58
D. Commercial Banks															
1. Deposit Rates															
Savings Deposits	2.5-6.0	2.0-5.0	1.75-5.0	2.0-5.0	2.0-5.0	2.0-6.50	2.0-7.5	2.0-7.25	2.0-12.0	2.0-12.0	2.0-12.0	2.0-12.0	2.0-12.0	2.0-12.0	2.0-12.0
Time Deposits															
1 Month	-	2.0-3.5	1.75-3.5	1.5-3.5	1.5-3.5	1.5-3.75	1.5-5.25	1.5-7.25	1.75-8.0	1.75-8.0	1.75-8.0	1.75-8.0	1.75-8.0	1.75-8.0	1.75-8.0
3 Months	2.0-5.0	2.0-4.0	1.5-4.0	1.5-4.0	1.50-4.0	1.50-6.75	1.50-6.0	1.5-7.25	1.75-9.5	1.75-9.5	1.75-9.5	1.75-9.5	1.75-9.5	1.75-9.5	1.75-9.5
6 Months	2.5-6.0	2.0-4.5	2.5-4.5	1.75-4.5	1.75-4.5	1.75-6.75	1.75-7.0	1.75-8.75	2.75-10.0	2.75-10.0	2.75-10.5	2.75-10.5	2.75-10.5	2.75-10.5	2.75-10.5
1 Year	3.0-7.0	2.75-5.75	2.25-5.0	2.25-5.0	2.25-5.0	2.5-6.0	2.5-9.0	2.5-11.0	4.75-11.5	4.75-11.5	4.75-11.5	4.75-11.5	4.75-11.5	4.75-11.5	4.75-11.5
2 Years and Above	3.25-7.5	3.0-6.0	2.5-6.05	2.5-6.4	2.5-5.5	2.75-6.75	2.75-9.5	2.75-11.5	5.0-13.0	5.0-12.0	5.0-12.0	5.0-12.0	5.0-12.5	5.0-12.5	5.0-12.5
2 Lending Rates															
Industry	8.50-14.0	8.5-13.5	8.25-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5	7.0-13.0	8.0-13.50	7.0-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5	8.0-13.5
Agriculture	10.5-14.5	10.5-13	10-13	9.5-13	9.5-13	9.5-12	9.5-12.0	9.5-13.0	9.5-13.0	9.5-13.0	9.5-13.0	9.5-13.0	9.5-13.0	9.5-13.0	9.5-13.0
Export Bills	4.0-12.5	4.0-11.5	4.0-12.0	5.0-11.5	5.0-11.5	5.0-11.5	6.5.0-11.0	4.0-18.0	4.0-18.0	4.0-18.0	4.0-18.0	4.0-18.0	4.0-15.0	4.0-15.5	4.0-15.5
Commercial Loans	7.50-16.0	9-14.5	8.0-14	8.0-14	8.0-14.0	8.0-13.5	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0	8.0-14.0
Overdrafts	10.0-17.0	10.0-16.0	5-14.5	6.5-14.5	6.0-14.5	6.50-13.5	6.50-13.5	6.5-18.0	7.0-18.0	7.0-18.0	7.0-18.0	7.0-18.0	7.0-18.0	7.0-18.0	7.0-18.0
CPI Inflation (annual average)	**4.8**	**4.0**	**4.5**	**8.0**	**6.4**	**7.7**	**13.2**		**10.5**						

* Weighted average discount rate.

The SLF rate is determined at the penal rate added to the weighted average discount rate of 91-day Treasury Bills of the preceding week.

Table 16

Weighted Average Treasury Bills Rate (91-day)

Percent

FY	Mid-Month												Annual
	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Average
1991/92	8.43	8.78	8.84	8.70	8.82	8.93	9.33	9.56	9.60	9.64	9.59	9.64	**9.24**
1992/93	10.17	10.45	12.17	11.68	12.03	12.36	12.57	12.43	11.30	9.56	11.28	11.92	**11.34**
1993/94	8.49	5.94	7.24	8.74	6.05	3.93	7.57	7.56	6.38	4.93	5.31	6.01	**6.50**
1994/95	6.36	6.26	6.54	7.02	6.91	6.99	7.38	7.97	8.12	7.94	7.89	8.33	**7.35**
1995/96	8.34	8.61	8.78	9.14	9.69	11.83	12.68	12.21	10.93	12.70	12.88	12.66	**10.93**
1996/97	12.18	11.75	11.43	11.63	11.51	11.47	11.62	10.99	9.77	8.51	6.03	5.62	**10.22**
1997/98	4.87	3.36	3.81	3.36	2.63	2.71	3.90	4.00	4.17	3.44	3.24	2.87	**3.52**
1998/99	1.61	0.90	0.85	2.88	3.24	3.29	1.61	1.21	2.16	3.09	3.35	3.32	**2.33**
1999/00	3.40	2.90	3.41	4.09	3.99	4.44	5.16	5.60	5.46	5.73	5.46	5.36	**4.66**
2000/01	5.43	5.22	4.87	5.24	5.30	5.26	5.17	4.55	3.87	4.67	4.94	4.95	**4.96**
2001/02	4.78	3.78	4.66	4.96	4.95	4.85	5.19	5.39	5.05	4.86	4.52	3.78	**4.71**
2002/03	3.42	3.49	3.60	4.03	3.75	4.10	4.01	3.91	4.06	2.91	1.67	2.98	**3.48**
2003/04	4.03	3.66	3.70	3.68	3.85	3.95	3.94	3.81	1.70	0.70	0.82	1.47	**2.93**
2004/05	0.62	0.63	1.34	1.97	2.40	2.08	2.38	2.94	3.11	3.70	3.82	3.94	**2.46**
2005/06	2.26	3.38	3.10	2.69	2.20	2.46	2.20	2.65	2.89	3.63	3.31	3.25	**2.84**
2006/07	2.99	2.78	2.54	2.11	1.98	2.67	2.60	2.36	1.85	2.43	2.17	2.77	**2.42**
2007/08	4.25	2.14	2.35	3.03	3.59	3.86	5.79	5.54	4.07	5.32	5.41	5.13	**4.22**
2008/09	5.17	3.73	6.08	5.55	4.72	4.32	6.64	6.83	5.98	6.73	6.00	6.8	**5.83**
2009/10	1.77	2.41	2.73	4.67	6.35	8.74	9.01	7.79	7.35	7.41	6.77	8.13	**6.50**
2010/11	3.81	3.77	5.63	7.73	6.82	8.21							

Table 17

Weighted Average Treasury Bills Rate (364-day)

Percent

FY	Mid-Month												Annual
	Aug	Sept	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Average
1996/97	-	-	-	-	-	11.96	-	-	10.53	-	8.98	-	**10.34**
1997/98	-	-	-	-	-	6.30	-	-	7.25	-	6.99	-	**6.86**
1998/99	-	-	-	-	-	-	-	-	4.91	5.42	5.31	-	**5.13**
1999/00	-	-	-	-	5.67	5.57	6.08	7.28	6.14	-	-	-	**6.16**
2000/01	-	-	-	-	5.73	5.44	5.46	5.11	4.92	5.27	5.52	5.62	**5.26**
2001/02	-	-	-	-	5.51	5.15	5.66	5.56	5.14	5.04	4.99	4.43	**5.20**
2002/03	-	-	-	-	4.08	4.46	4.22	4.94	5.13	4.63	3.31	4.93	**4.71**
2003/04	5.31	5.18	5.30	5.15	5.12	4.95	4.70	4.04	3.02	2.65	2.57	3.81	**4.15**
2004/05	-	-	3.53	-	3.06	2.49	2.78	3.54	3.98	4.84	4.87	4.79	**4.32**
2005/06	-	-	3.87	3.93	3.09	3.42	3.50	3.80	4.31	4.20	3.74	4.04	**3.95**
2006/07	-	-	3.78	3.33	3.04	3.14	3.21	3.01	3.09	3.55	3.19	4.00	**3.50**
2007/08	-	3.04	3.04	3.28	3.40	4.67	6.44	5.95	4.82	5.30	5.66	6.47	**5.49**
2008/09	-	3.56	5.57	5.65	4.96	5.20	6.84	6.19	5.96	6.53	6.59	6.55	**6.06**
2009/10	0.00	3.39	0.00	6.04	5.43	7.39	8.11	-	7.60	-	6.96	7.28	**7.85**
2010/11	0.00	5.41	6.38	7.65	7.19	8.61							

Table 18

Weighted Average
Interbank Transaction Rate

Percent

Mid-Month\Year	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
August	1.02	2.47	2.07	4.10	5.15	1.41	2.46
September	0.39	3.87	1.83	2.18	2.33	2.00	3.24
October	0.83	3.18	2.11	3.35	5.16	5.10	5.89
November	2.24	2.36	1.20	3.73	5.34	9.22	9.79
December	3.54	0.96	1.34	4.73	2.38	9.93	8.59
January	3.49	1.22	3.03	4.93	3.37	12.83	10.58
February	3.95	2.48	2.01	7.55	8.32	11.64	
March	4.33	2.84	1.39	5.07	6.38	8.85	
April	4.50	1.97	1.69	2.69	5.06	7.81	
May	4.28	3.52	3.35	6.48	7.07	7.13	
June	4.11	1.77	2.72	4.64	5.02	5.52	
July	4.71	2.13	3.03	3.61	3.66	6.57	
Annual Average	**3.39**	**2.47**	**2.26**	**4.20**	**5.07**	**7.74**	

Table 19

Government Budgetary Operation+

(On Cash Basis)

First Six Months

Rs in million

Heads	Amount			Percent Change	
	2008/09	2009/10	2010/11P	2009/10	2010/11
Sanctioned Expenditure	**79570.9**	**103178.7**	**94866.8**	**29.7**	**-8.1**
Recurrent	52298.8	71089.2	69379.9	35.9	-2.4
Capital	12089.6	15675.4	12007.7	29.7	-23.4
a.Domestic Resources & Loans	10788.8	14277.9	11591.6	32.3	-18.8
b.Foreign Grants	1300.8	1397.5	416.1	-	-
Principal Repayment	10266.4	6234.8	6921.3	-39.3	11.0
Others (Freeze Account)	4916.1	10179.3	6557.9	107.1	-35.6
Unspent Government Balance	**14113.6**	**16888.0**	**14017.7**	**19.7**	**-17.0**
Recurrent	9054.3	10450.3	9506.3	15.4	-9.0
Capital	4209.2	5127.3	3039.7	21.8	-40.7
Principal Repayment	850.1	1310.4	1471.7	54.1	12.3
Actual Expenditure	**65457.3**	**86290.7**	**80849.1**	**31.8**	**-6.3**
Recurrent	43244.5	60638.9	59873.6	40.2	-1.3
Capital	7880.4	10548.1	8968.0	33.9	-15.0
Principal Repayment	9416.3	4924.4	5449.6	-47.7	10.7
Others (Freeze Account)	4916.1	10179.3	6557.9	107.1	-35.6
Resources	**72878.8**	**96447.6**	**103271.8**	**32.3**	**7.1**
Revenue	59481.6	79680.3	91334.7	34.0	14.6
Foreign Grants	10958.0	13068.4	12689.4	19.3	-2.9
Non-Budgetary Receipts,net	1371.8	4046.0	-215.4	194.9	-105.3
Others #	59.2	116.5	63.8	96.8	-45.2
V.A.T.	273.9	656.9	378.1	139.8	-42.4
Local Authorities' Accounts	734.3	-1120.5	-978.8	-252.6	-12.6
Deficits(-) Surplus(+)	**7421.5**	**10156.9**	**22422.7**	**36.9**	**120.8**
Sources of Financing	**-7421.5**	**-10156.9**	**-22422.7**	**36.9**	**120.8**
Internal Loans	-10211.3	-12134.4	-24709.3	18.8	103.6
Domestic Borrowings	8700.0	260.0	4500.0	-97.0	1630.8
a.Treasury Bills	*6000.0*	*260.0*	*1500.0*	-95.7	476.9
b.Development Bonds	2000.0	0.0	3000.0	-100.0	
c.National Savings Certificates	0.0	0.0	0.0	-	-
d. Citizen Saving Certificates	700.0	0.0	0.0	-	-
Overdrafts ++	*-18647.7*	*-12259.4*	*-28950.4*	-34.3	136.1
Others@	*-263.6*	*-135.0*	*-258.9*	-48.8	91.8
Foreign Loans	2789.8	1977.5	2286.6	-29.1	15.6

\+ Based on data reported by 8 offices of NRB, 58 out of total 65 branches of Rastriya Banijya Bank, 35 out of total 43 branches of Nepal Bank Limited, 5 branches of Everest Bank Limited and 1-1 branches each from Nepal Bangladesh Bank Limited and Global Bank Ltd. conducting government transactions.

Change in outstanding amount disbursed to VDC/DDC remaining unspent.

++ Minus (-) indicates surplus.

@ Interest from government treasury transactions and others.

P : Provisional.

Table 20

Outstanding Domestic Debt of the GON

Rs in million

No.	Name of Bonds/Ownership	2009	2010	2010	2011	Amount Change Jan-Jul	
		Mid-Jul	Mid-Jan	Mid-Jul	Mid-Jan	2009/10	2010/11
1	**Treasury Bills**	**86515.1**	**86775.1**	**102043.7**	**103543.7**	**260.0**	**1500.0**
	a. Banking Sector	83603.4	82310.1	98586.9	99161.3	-1293.4	574.4
	i. Nepal Rastra Bank	22548.6	29188.9	30477.4	32971.5	6640.3	2494.1
	ii. Commercial Banks	61054.8	53121.2	68109.5	66189.8	-7933.7	-1919.7
	b. Non-Banking Sector	2911.7	4465.0	3456.8	4382.4	1553.4	925.6
2	**Development Bonds**	**29478.5**	29478.5	**35519.4**	38519.4	0.0	3000.0
	a. Banking Sector	11038.9	11077.3	15037.7	16720.5	38.3	1682.8
	i. Nepal Rastra Bank	302.2	305.6	309.1	326.8	3.3	17.8
	ii. Commercial Banks	10736.7	10771.7	14728.7	16393.7	35.0	1665.0
	b. Non-Banking Sector	18439.6	18401.3	20481.7	21798.9	-38.3	1317.2
3	**National Saving Certificates**	**216.9**	**216.9**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**
	a. Banking Sector	76.9	87.9	0.0	0.0	11.0	0.0
	i. Nepal Rastra Bank	76.9	87.9	0.0	0.0	11.0	0.0
	ii. Commercial Banks	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	b. Non-Banking Sector	140.0	129.0	0.0	0.0	-11.0	0.0
4	**Citizen Saving Bonds**	**4433.6**	**4433.6**	**5126.9**	**5126.9**	**0.0**	**0.0**
	a. Banking Sector	1155.1	1619.9	2635.0	3023.0	464.8	388.0
	i. Nepal Rastra Bank	1155.1	1619.9	2635.0	3023.0	464.8	388.0
	b. Non-Banking Sector	3278.5	2813.8	2491.9	2103.9	-464.8	-388.0
5	**Special Bonds**	**229.6**	**204.2**	**169.7**	**162.2**	**-25.4**	**-7.5**
	a. Banking Sector	157.6	157.6	157.6	157.6	0.0	0.0
	i. Commercial Banks	157.6	157.6	157.6	157.6	0.0	0.0
	b.Non-Banking Sector	72.0	46.6	12.1	4.6	-25.4	-7.5
	(Of which duty drawback)	104.3	130.2	12.1	0.0	25.9	-12.1
6	**Short Term Loan & Advances**	**8835.8**	**-3423.6**	**16711.5**	**-12238.9**	**-12259.4**	**-28950.4**
	Nepal Rastra Bank	8835.8	-3423.6	16711.5	-12238.9	-12259.4	-28950.4
7	**Grand Total**	**129709.5**	**117684.7**	**159571.2**	**135113.3**	**-12024.8**	**-24457.9**
	a Banking Sector	**104867.8**	***91829.1***	**133128.7**	**106823.5**	***-13038.7***	***-26305.2***
	i. Nepal Rastra Bank	*32918.6*	*27778.7*	*50133.0*	*24082.4*	*-5140.0*	*-26050.5*
	ii. Commercial Banks	*71949.1*	64050.5	*82995.8*	82741.1	-7898.7	-254.7
	b. Non-Banking Sector	**24841.8**	**25855.6**	**26442.5**	**28289.8**	**1013.8**	**1847.3**

Table 21

Direction of Foreign Trade*

Six Months

(Rs. in million)

	2008/09R	2009/10P	2010/11P	Percent Change	
				2009/10	2010/11
TOTAL EXPORTS	**34652.0**	**30808.5**	**32626.4**	**-11.1**	**5.9**
To India	20244.8	19413.3	21289.9	-4.1	9.7
To Other Countries	14407.2	11395.2	11336.5	-20.9	-0.5
TOTAL IMPORTS	**134646.3**	**188807.8**	**185831.0**	**40.2**	**-1.6**
From India	73562.9	99071.6	126814.3	34.7	28.0
From Other Countries	61083.4	89736.2	59016.7	46.9	-34.2
TOTAL TRADE BALANCE	**-99994.3**	**-157999.3**	**-153204.6**	**58.0**	**-3.0**
With India	-53318.1	-79658.3	-105524.4	49.4	32.5
With Other Countries	-46676.2	-78341.0	-47680.2	67.8	-39.1
TOTAL FOREIGN TRADE	**169298.3**	**219616.3**	**218457.4**	**29.7**	**-0.5**
With India	93807.7	118484.9	148104.2	26.3	25.0
With Other Countries	75490.6	101131.4	70353.2	34.0	-30.4

1. Ratio of export to import	25.7	16.3	17.6
India	27.5	19.6	16.8
Other Countries	23.6	12.7	19.2
2.Share in total export			
India	58.4	63.0	65.3
Other Countries	41.6	37.0	34.7
3.Share in total import			
India	54.6	52.5	68.2
Other Countries	45.4	47.5	31.8
4.Share in trade balance			
India	53.3	50.4	68.9
Other Countries	46.7	49.6	31.1
5.Share in total trade			
India	55.4	54.0	67.8
Other Countries	44.6	46.0	32.2
6. Share of export and import in total trade			
Export	20.5	14.0	14.9
Import	79.5	86.0	85.1

* Based on customs data

P= Provisional

R= Revised

Table 22

Summary of Balance of Payments Presentation

Rs in million

Particulars	2008/09		2009/10		2010/11 P	Percent Change During 6 Months	
	6 Months	Annual	6 Months	Annual	6 Months	2009/10	2010/11 P
A. Current Account	16726.1	41437.3	-25072.8	-32347.8	-3533.2	-249.9	-85.9
Goods: Exports f.o.b.	36537.7	69906.8	31797.8	63488.1	34374.1	-13.0	8.1
Oil	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-	-
Other	36537.7	69906.8	31797.8	63488.1	34374.1	-13.0	8.1
Goods: Imports f.o.b.	-131809.8	-279227.8	-184856.0	-370757.3	-182359.4	40.2	-1.4
Oil	-22441.4	-41356.7	-18384.6	-51558.0	-30656.7	-18.1	66.8
Other	-109368.4	-237871.1	-166471.4	-319199.3	-151702.7	52.2	-8.9
Balance on Goods	-95272.1	-209321.0	-153058.2	-307269.2	-147985.3	60.7	-3.3
Services: Net	-6887.3	-10478.0	-7354.0	-16843.7	-5260.9	6.8	-28.5
Services: credit	25994.3	52830.1	27756.6	51120.5	25742.9	6.8	-7.3
Travel	12520.0	27959.8	16512.7	28138.6	13510.4	31.9	-18.2
Government n.i.e.	8289.8	12734.4	3679.0	6635.6	3493.7	-55.6	-5.0
Other	5184.5	12135.9	7564.9	16346.3	8738.8	45.9	15.5
Services: debit	-32881.6	-63308.1	-35110.6	-67964.2	-31003.8	6.8	-11.7
Transportation	-12093.8	-22116.2	-11259.2	-23350.0	-8601.0	-6.9	-23.6
Travel	-15857.5	-31396.3	-18052.4	-32288.2	-15210.9	13.8	-15.7
O/W Education	-6335.6	-12126.0	-8449.1	-12342.6	-3802.9	33.4	-55.0
Government services:debit	-525.2	-980.4	-639.6	-1874.5	-557.6	21.8	-12.8
Other	-4930.3	-9795.6	-5799.0	-12326.0	-6634.3	17.6	14.4
Balance on Goods and Services	-102159.4	-219799.0	-160412.2	-324112.9	-153246.2	57.0	-4.5
Income: Net	4762.9	11749.5	5279.7	9117.4	3006.6	10.9	-43.1
Income: credit	7781.0	16506.6	7574.8	14917.9	8004.2	-2.7	5.7
Income: debit	-3018.1	-4757.1	-2295.1	-5800.5	-4997.6	-24.0	117.8
Balance on Goods,Services and Income	-97396.5	-208049.5	-155132.5	-314995.5	-150239.6	59.3	-3.2
Transfers: Net	114122.6	249486.8	130059.7	282647.7	146706.4	14.0	12.8
Current transfers: credit	116342.0	257461.3	132839.0	287770.6	148273.1	14.2	11.6
Grants	14471.1	26796.2	11767.6	26673.6	15200.2	-18.7	29.2
Workers' remittances	94301.9	209698.5	106189.9	231725.3	118447.7	12.6	11.5
Pensions	6221.4	17755.4	13653.0	25850.7	13922.3	119.5	2.0
Other (Indian Excise Refund)	1347.6	3211.2	1228.5	3521.0	702.9	-8.8	-42.8
Current transfers: debit	-2219.4	-7974.5	-2779.3	-5122.9	-1566.7	25.2	-43.6
B Capital Account (Capital Transfer)	2536.6	6231.0	6463.9	12578.3	7393.1	154.8	14.4
Total, Groups A plus B	19262.7	47668.3	-18608.9	-19769.5	3859.9	-196.6	-120.7
C Financial Account (Excluding Group E)	17400.5	21201.7	-14484.5	5898.2	662.0	-183.2	-104.6
Direct investment in Nepal	-194.5	1829.2	966.4	2852.0	4459.6	-	361.5
Portfolio Investment	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-	-
Other investment: assets	502.1	-17675.1	-4130.9	-18253.9	-12036.2	-922.7	191.4
Trade credits	1279.9	-3024.2	-1533.8	-1009.0	-3945.5	-219.8	157.2
Other	-777.8	-14650.9	-2597.1	-17244.9	-8090.7	233.9	211.5
Other investment: liabilities	17092.9	37047.6	-11320.0	21300.1	8238.6	-166.2	-172.8
Trade credits	8248.7	19554.6	-8622.6	21968.9	8778.8	-204.5	-201.8
Loans	-1886.1	-2899.0	-1527.4	-3933.5	248.3	-19.0	-116.3
General Government	-1831.1	-2832.4	-1519.9	-3901.5	256.1	-17.0	-116.8
Drawings	2905.1	7287.9	3771.8	6841.6	5763.4	29.8	52.8
Repayments	-4736.2	-10120.3	-5291.7	-10743.1	-5507.3	11.7	4.1
Other sectors	-55.0	-66.6	-7.5	-32.0	-7.8	-86.4	4.0
Currency and deposits	10730.3	20392.0	-7502.7	-2979.7	-1353.0	-169.9	-82.0
Nepal Rastra Bank	-3.2	-3.4	-0.1	44.8	-22.5	-	-
Deposit money banks	10733.5	20395.4	-7502.6	-3024.5	-1330.5	-169.9	-82.3
Other liabilities	0.0	0.0	6332.7	6244.4	564.5	-	-
Total, Group A through C	36663.2	68870.0	-33093.4	-13871.3	4521.9	-190.3	-113.7
D. Miscellaneous Items, Net	2600.9	-3719.6	8949.2	7261.1	-10309.5	244.1	-215.2
Total, Group A through D	39264.1	65150.4	-24144.2	-6610.2	-5787.6	-161.5	-76.0
E. Reserves and Related Items	-39264.1	-65150.4	24144.2	6610.2	5787.6	-161.5	-76.0
Reserve assets	-39264.2	-65069.7	24231.0	3311.4	6029.5	-161.7	-75.1
Nepal Rastra Bank	-27009.4	-45751.3	19024.6	4398.2	-373.0	-170.4	-102.0
Deposit money banks	-12254.8	-19318.4	5206.4	-1086.8	6402.5	-142.5	23.0
Use of Fund Credit and Loans	0.1	-80.7	-86.8	3298.8	-241.9	-	-
Changes in reserve net (- increase)	-28533.8	-44758.4	16641.5	3630.5	4434.6	-158.3	-73.4

P=Provisional

Table 23

Gross Foreign Exchange Holding of the Banking Sector

Rs in million

	Mid-Jul 2008	Mid-Jan 2009	Mid-Jul 2009	Mid-Jan 2010	Mid-Jul 2010	Mid-Jan 2011	Percent Change Mid-Jul To Mid-Jan 2008/09	2009/10	2010/11
Nepal Rastra Bank	**169683.6**	**199218.3**	**224190.3**	**190882.2**	**205371.3**	**203098.7**	**17.4**	**-14.9**	**-1.1**
Convertible	142848.8	176957.9	201756.0	160730.5	165992.7	171873.5	23.9	-20.3	3.5
Inconvertible	26834.8	22260.4	22434.3	30151.7	39378.6	31225.2	-17.0	34.4	-20.7
Commercial Bank	**42939.9**	**55274.1**	**62345.2**	**57220.8**	**63535.8**	**57189.2**	**28.7**	**-8.2**	**-10.0**
Convertible	38827.1	51305.3	58750.3	53441.9	58222.2	53374.2	32.1	-9.0	-8.3
Inconvertible	4112.8	3968.8	3594.9	3778.9	5313.6	3815.0	-3.5	5.1	-28.2
Total Reserve	**212623.5**	**254492.4**	**286535.5**	**248103.0**	**268907.1**	**260287.9**	**19.7**	**-13.4**	**-3.2**
Convertible	181675.9	228263.2	260506.3	214172.3	224214.9	225247.7	25.6	-17.8	0.5
Share in total (in percent)	85.4	89.7	90.9	86.3	83.4	86.5		-	-
Inconvertible	30947.6	26229.2	26029.2	33930.6	44692.2	35040.2	-15.2	30.4	-21.6
Share in total (in percent)	14.6	10.3	9.1	13.7	16.6	13.5		-	-
Import Capacity(Equivalent Months)									
Merchandise	11.5	11.4	12.3	8.1	8.7	8.6		-	-
Merchandise and Services	9.3	9.1	10.0	6.9	7.4	7.3		-	-
1.Gross Foreign Exchange Reserve	212623.5	254492.4	286535.5	248103.0	268907.1	260287.9	19.7	-13.4	-3.2
2.Gold,SDR,IMF Gold Tranche	630.6	654.4	555.3	6489.8	6315.3	6800.8	3.8	1068.6	7.7
3.Gross Foreign Assets(1+2)	213254.1	255146.8	287090.8	254592.8	275222.5	267088.7	19.6	-11.3	-3.0
4.Foreign Liabilities	41798.7	52778.9	62528.5	54597.9	62186.0	60495.0	26.3	-12.7	-2.7
5.Net Foreign Assets(3-4)	171455.4	202367.9	224562.3	199994.9	213036.5	206593.7	18.0	-10.9	-3.0
6.Change in NFA (before adj. ex. val.)*	-39545.9	-30912.5	-53106.8	24567.5	11525.9	6442.8	-	-	-
7.Exchange Valuation	9871.4	2378.6	8348.4	-7925.7	-7895.4	-2008.2	-	-	-
8.Change in NFA (6+7)**	**-29674.5**	**-28533.9**	**-44758.4**	**16641.7**	**3630.5**	**4434.6**	-	-	-
Period-end Buying Rate (Rs./USD)	68.50	77.75	78.05	72.60	74.44	71.65			

Sources: Nepal Rastra Bank and Commercial Banks; E estimated.

* Change in NFA is derived by taking mid-July as base and minus (-) sign indicates increase.

* * After adjusting exchange valuation gain/loss

Table 24

Import from India Against US Dollar Payment

Rs. in million

Mid-Month	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11*
August	726.1	980.1	957.5	2133.8	3417.4	3939.5	2628.6
September	1117.4	977.6	1208.0	1655.2	2820.1	4235.2	4914.0
October	1316.8	907.9	865.7	2411.6	1543.5	4145.5	4589.3
November	1186.5	1103.2	1188.3	2065.7	1571.4	3894.8	2064.9
December	1205.8	1583.7	1661.4	2859.9	2301.6	4767.4	3785.0
January	1394.9	1156.2	1644.0	3805.5	2016.8	4917.8	4026.8
February	1154.4	603.8	717.0	2962.1	2007.5	5107.5	
March	1107.8	603.0	1428.5	1963.1	2480.1	3755.8	
April	1567.2	1398.6	2052.9	3442.1	3768.2	4382.1	
May	1830.8	916.4	2714.8	3420.2	3495.0	3427.2	
June	1825.2	1181.5	1711.2	2205.7	3452.1	3016.2	
July	1900.2	1394.0	1571.8	3091.4	4253.1	2113.92	
Total	**16333.1**	**12805.9**	**17720.9**	**32016.4**	**33126.8**	**47702.9**	**22008.8**

Table 25

Indian Currency Purchase

In million

Mid-Month	2006/07		2007/08		2008/09		2009/10		2010/11	
	IC Purchase	US$ Sale	IC Purchase	US$ Sale	IC Purchase	US$ Sale	IC Purchase	US$ Sale	IC Purchase	US$ Sale
August	2,334.6	50.0	3,641.6	90.0	5,969.6	140.0	15,930.4	330.0	7,447.4	160.0
September	2,786.5	60.0	3,675.4	90.0	2,644.1	60.0	8,748.6	180.0	9,334.2	200.0
October	3,205.3	70.0	5,542.7	140.0	3,257.1	70.0	5,630.0	120.0	9,010.2	200.0
November	3,602.2	80.0	3,932.4	100.0	10,657.1	220.0	3,739.2	80.0	6,212.9	140.0
December	2,689.3	60.0	5,531.6	140.0	6,950.8	140.0	7,453.6	160.0	14,525.9	320.0
January	3,112.0	70.0	3,943.5	100.0	4,381.8	90.0	8,316.9	180.0	9,025.6	200.0
February	1,326.7	30.0	5,125.8	130.0	6,352.3	130.0	8,302.1	180.0		
March	3,093.8	70.0	4,800.0	120.0	7,561.7	150.0	5,503.2	120.0		
April	3,457.6	80.0	5,624.8	140.0	5,621.9	110.0	7,246.6	160.0		
May	4,950.6	120.0	6,474.8	160.0	6,495.8	130.0	11,627.9	260.0		
June	5,293.3	130.0	7,678.4	180.0	5,298.2	110.0	9,332.1	200.0		
July	4,475.9	110.0	14,631.6	340.0	8,210.4	170.0	10,263.0	220.0		
Total	**40,327.67**	**930.00**	**70,602.53**	**1730.00**	**73,400.62**	**1,520.00**	**102,093.23**	**2,190.00**	**55,556.07**	**1220.00**